

สัมภเวสี

รวบรวม เรียบเรียงโดย
อ.สนธิชัย ทวีโชคทรัพย์สิน
อ.เทพฤทธิ์ สาธิตการมณี

สัมภเวสี
รวบรวม เรียบเรียงโดย อ.สนธิชัย ทวีโชคทรัพย์สิน อ.เทพฤทธิ์ สาธิตการมณี

โอวาท ๓ ของพระพุทธเจ้า

๑. เว้นจากทุจริต คือ เว้นจากการประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา ใจ

๒. ประกอบสุจริต คือ การประพฤติชอบด้วยกาย วาจา ใจ

๓. ชำระจิตของตนให้บริสุทธิ์

บุญกิริยา ๓

๑. **ทานมัย** บุญสำเร็จด้วยการบริจาคทาน

๒. **ศีลมัย** บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล

๓. **ภาวนามัย** บุญสำเร็จด้วยการภาวนา

พรหมวิหาร ๔ (ธรรมอันเป็นเครื่องอยู่ของพรหม)

๑. **เมตตา** ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข

๒. **กรุณา** ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์

๓. **มุทิตา** ความพลอยยินดีเมื่อผู้อื่นได้ดีมีสุข

๔. **อุเบกขา** ความวางเฉยไม่ดีใจหรือเสียใจ

อคติ ๔

๑. **ฉันทาคติ** ลำเอียงเพราะรักใคร่กัน

๒. **โทสาคติ** ลำเอียงเพราะไม่ชอบกัน

๓. **โมหาคติ** ลำเอียงเพราะความเขลา

๔. **ภยาคติ** ลำเอียงเพราะความกลัว

อิทธิบาท ๔

๑. **ฉันทะ** ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น

๒. **วิริยะ** ความเพียรหมั่นประกอบในสิ่งนั้น

๓. **จิตตะ** ความเอาใจฝักใฝ่ในสิ่งนั้นไม่ทอดธุระ

๔. **วิมังสา** การใช้ปัญญาไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผลในสิ่งนั้น

กุศลกรรมบถ ๑๐ (ทางแห่งความดี หรือทางแห่งกรรมที่เป็นกุศล)

๑. **กายกรรม ๓** ได้แก่

๑) ปาณาติปาตา เวรมณี **เว้นจากการฆ่าสัตว์**

๒) อทินนาทานา เวรมณี **เว้นจากการลักขโมย ฉ้อโกง**

๓) กาเมสุมิจฉาจารา เวรมณี **เว้นจากการประพฤติผิดในกาม**

๒. **วจีกรรม ๔** ได้แก่

๑) มุสาวาทา เวรมณี **เว้นจากการพูดเท็จ**

๒) ปิสุณายวาจา เวรมณี **เว้นจากการพูดส่อเสียด**

๓) ผรุสายวาจา เวรมณี **เว้นจากการพูดหยาบ**

๔) สัมผัปปลาปา เวรมณี **เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ**

๓. **มโนกรรม ๓** ได้แก่

๑) อนภิชฌา **ไม่โลภอยากได้ของเขา**

๒) อพยาบาท **ไม่พยายามปองร้ายเขา**

๓) สัมมาทิฏฐิ **เห็นชอบตามคลองธรรม**

สัมภเวสี

รายการแสงธรรมเพื่อชีวิต
จัดพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมทาน

๒๕ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๕๖

สัมภเวสี (ฉบับปรับปรุง ๒๕๕๔)

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔
รายการแสงธรรมเพื่อชีวิต ๓,๒๐๐ เล่ม
พิมพ์ครั้งที่ ๒ : ๒๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๖
รายการแสงธรรมเพื่อชีวิต ๒,๐๐๐ เล่ม

ขอเดชะตั้งจิตอุทิศผล ส่วนกุศลนี้ไปให้ไพศาล
ถึงบิดรมารดาครูอาจารย์ ทั้งลูกหลานญาติมิตรสนิทกัน
คนเคยร่วมเคยรักสมัครใคร่ ขอจงได้ส่วนกุศลผลของฉัน
ทั้งเจ้ากรรมนายเวรและเทวัญ ขอจงได้ส่วนกุศลผลนี้ เทอญ

รายการแสงธรรมเพื่อชีวิต

เผยแพร่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ให้คำปรึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม

คุณสนธิชัย ทวีโชคทรัพย์สิน โทรศัพท์ 02-742-4120, 084-100-8283
คุณสุทิน อินทร์ชัย โทรศัพท์ 086-036-7162

พิมพ์ที่ **บริษัท แปดสิบเจ็ด (2545) จำกัด**
๑๘๔/๑๐ ลาดพร้าว ๘๗ แขวงวังทองหลาง เขตวังทองหลาง กรุงเทพฯ ๑๐๓๑๐
โทรศัพท์ 02-539-8632 โทรสาร 02-530-6091

บทแผ่ส่วนกุศล

อิทัง เม มาตาปิตูนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ มาตาปิตะโร ขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่มารดาบิดาของข้าพเจ้า ขอให้มารดาบิดาของข้าพเจ้ามีความสุข

อิทัง เม ญาตีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ ญาตะโย ขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้า ขอให้ญาติทั้งหลายของข้าพเจ้ามีความสุข

อิทัง เม คุรูปัชฌายาจริยานัง โหตุ สุขิตา โหนตุ คุรูปัชฌายาจริยา ขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ของข้าพเจ้า ขอให้ครูอุปัชฌาย์อาจารย์ของข้าพเจ้ามีความสุข

อิทัง สัพพะเทวะตานัง โหตุ สุขิตา โหนตุ สัพเพ เทวา ขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่เทวดาทั้งหลายทั้งปวง ขอให้เทวดาทั้งหลายทั้งปวงมีความสุข

อิทัง สัพพะเปตานัง โหตุ สุขิตา โหนตุ สัพเพ เปตา ขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่เปรตทั้งหลายทั้งปวง ขอให้เปรตทั้งหลายทั้งปวงมีความสุข

อิทัง สัพพะเวรีนัง โหตุ สุขิตา โหนตุ สัพเพ เวรี ขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลายทั้งปวง ขอให้เจ้ากรรมนายเวรทั้งหลายทั้งปวงมีความสุข

อิทัง สัพพะสัตตานัง โหตุ สุขิตา โหนตุ สัพเพ สัตตา ขอส่วนบุญนี้จงสำเร็จแก่สัตว์ทั้งหลายทั้งปวง ขอให้สัตว์ทั้งหลายทั้งปวงมีความสุขทั่วหน้ากันเทอญ.

คำนำ

มีชาวพุทธจำนวนมาก มีใจใฝ่ชอบในเรื่องของปาฏิหาริย์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีวิญญาณ สิ่งเร้นลับ และเมื่อไม่ยอมศึกษาหลักธรรมทางพุทธศาสนาตามแนวพระไตรปิฎก ก็ทำให้เข้าใจหลักธรรมคลาดเคลื่อน ขาดเหตุผล นำมาสู่การปฏิบัติตนที่ผิดไปจากคำสอนของพระพุทธเจ้า

ดังคำว่า "สัมภเวสี" ซึ่งมีชาวพุทธจำนวนมากเข้าใจความหมายที่ผิดๆ ไปว่าเป็นดวงวิญญาณของผู้ที่ตายไปแล้ว ล่องลอยหาที่เกิดไม่ได้บ้าง ดวงวิญญาณที่ร่อนเร่พเนจรไม่มีที่สิงสถิตย์ ทุกข์ยากลำบากไม่มีคนทำบุญไปให้บ้าง เข้าใจไปว่าสัมภเวสีคือเจ้ากรรมนายเวรบ้าง

รายการแสงธรรมเพื่อชีวิต ได้พบหนังสือธรรมะเรื่อง สัมภเวสี โดยที่ไม่ปรากฏว่าเป็นผลงานของท่านผู้ใด แต่พิจารณาแล้วเห็นว่ามีเนื้อหาที่ดี ต่อมาได้ทราบว่าเนื้อหาส่วนมากในหนังสือเล่มนี้ได้สรุปย่อโดยเรียบเรียงอีกต่อหนึ่งจากหนังสือ "ภูมิวิลาสินี" โดยพระเทพมุนี (วิลาศ ญาณวโร) เจ้าอาวาสวัดดอนยานนาวา ทางรายการมิได้มีเจตนาละเมิดผลงานอันทรงคุณค่าแต่อย่างใด แต่เห็นประโยชน์แก่การเผยแผ่พระศาสนาเป็นสำคัญ จึงขอความเมตตาอนุญาตพระคุณเจ้าซึ่งเป็นเจ้าของผลงานเดิมมา ณ ที่นี้ เพื่อพิมพ์เผยแผ่เป็นธรรมทาน อันเป็นเลิศกว่าทานทั้งปวง และขอกุศลธรรมทานในครั้งนี้จงสำเร็จแก่พระคุณเจ้าซึ่งเป็นเจ้าของผลงาน ตลอดจนผู้ร่วมเผยแผ่ท่านอื่นๆ มา ณ ที่นี้

ทางรายการได้แก้ไขคำผิดจากต้นฉบับเดิมของหนังสือสัมภเวสี และได้นำเนื้อหาเพิ่มเติมซึ่งเป็นคำถามที่ชาวพุทธโดยมากสงสัย โดยได้รับความกรุณาจาก **อาจารย์เทพฤทธิ์ สาธิตการมณี** ซึ่งเป็นอาจารย์สอน

พระอภิธรรมที่มูลนิธิอภิธรรมวัดศรีสุดาราม วัดศรีสุดาราม ถนนบางขุนนนท์ ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ ซึ่งเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาด้านวิชาการของทางรายการ ได้ร่วมตรวจทานและตอบคำถามท้ายเล่มซึ่งเป็นเนื้อหาที่เพิ่มเติมของหนังสือเล่มนี้

รายการแสงธรรมเพื่อชีวิต ขอขอบคุณ ภาพจิตรกรรมฝาผนังจากวัดจากแดง ต.ทรงคนอง อ.พระประแดง จ.สมุทรปราการ, วัดไทยกุสินาราเฉลิมราชย์ รัฐอุตตรประเทศ อินเดีย ภาพประกอบเปรต ได้รับความเอื้อเฟื้อจากคุณเทพรักษ์ ธเนศเมธี และภาพประกอบอื่นๆ ที่ได้นำประกอบกับหนังสือเล่มนี้ ข้าพเจ้าได้มาอีกต่อหนึ่งโดยมิทราบว่าท่านผู้ใดเป็นเจ้าของภาพที่แท้จริง และไม่ได้มีเจตนาในการล่วงละเมิดลิขสิทธิ์แต่ประการใด เพียงด้วยเจตนากุศลจิตเพื่อประโยชน์ของการเผยแพร่ธรรมะเท่านั้น จึงขออนุญาตกับเจ้าของภาพและอนุโมทนามา ณ โอกาสนี้

รายการแสงธรรมเพื่อชีวิต ขออนุโมทนามายังท่านเจ้าภาพทุกท่านที่ได้สละทรัพย์เพื่อจัดพิมพ์หนังสือ "สัมภเวสี" และบริษัท แปดสิบเจ็ด (2545) จำกัด ตลอดจนผู้ที่มีส่วนร่วมในการพิมพ์หนังสือทุกท่าน ขอคุณอำนาจแห่งพระศรีรัตนตรัย ความตั้งมั่นในพระศาสนา ความเป็นผู้มีปัญญา ความสุข ความสวัสดี จงมีแก่ทุกๆ ท่านด้วยเทอญ

ด้วยความนอบน้อมในธรรม

อ.สนธิชัย ทวีโชคทรัพย์สิน

คุณสุทิน อินทร์ชัย

(ผู้ดำเนินรายการแสงธรรมเพื่อชีวิต)

๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔

สารบัญ

สัมภเวสี

ในอรรถกถา พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย มูลปัณณาสก์ พระไตรปิฎกฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่มที่ ๑๗ หน้าที่ ๕๖๗ แสดงว่า

"สัตว์เหล่าใดกำลังแสวงหาการเกิด สัตว์เหล่านั้นชื่อว่า *สัมภเวสี* คำว่า *สัมภเวสี* นี้ เป็นชื่อของพระเสขะ* และปุถุชนผู้กำลังแสวงหาการเกิดต่อไป เพราะยังละสังโยชน์ในภพไม่ได้"

ดังนั้น พระอรหันต์เป็นผู้ดับกิเลสกองทุกข์โดยสิ้นเชิงแล้ว ไม่ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีก จึงมิใช่ ***สัมภเวสี*** แต่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ***ภูตะ*** หมายถึงผู้มีภพนี้อีกเป็นภพเดียวไม่ต้องเกิดอีก

คำว่า ***สัมภเวสี*** จึงมิใช่วิญญาณหรือผีเร่ร่อนที่จะต้องล่องลอยไปหาที่เกิดอยู่ร่ำไปหลังจากที่ตายแล้ว แต่หมายถึงสัตว์โลกหรือเราทุกคนที่เป็นปุถุชนด้วยกันทั้งหมด และการเวียนว่ายตายเกิดซ้ำแล้วซ้ำเล่า ไม่มีที่สิ้นสุดของสัมภเวสีนี้เอง เรียกว่า การท่องเที่ยวไปใน ***สังสารวัฏ***

คำว่า ***สังสารวัฏ*** หมายถึง การเวียนเกิดเวียนตาย หรือเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่จบสิ้น และสถานที่ที่สัตว์จะต้องเวียนว่ายตายเกิดนั้นเรียกว่า ***ภพภูมิ*** หมายความว่าสัตว์ทั้งหลายนั้นจะต้องเวียนเกิดเวียนตายอย่างไม่มีที่สิ้นสุดในภพภูมิต่างๆ ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน **๓๑** ***ภพภูมิ*** นี้เท่านั้น

---

* **พระเสขะ** - ผู้ที่ยังต้องศึกษาเล่าเรียนอยู่อีก เช่น พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี

พระอเสขะ - ผู้ที่ศึกษาจบแล้ว คือ พระอรหันต์

ภพ หมายถึง โลกเป็นที่อยู่ของสัตว์, ภาวะชีวิตของสัตว์ มี ๓ คือ ๑. กามภพ เป็นภพของผู้ที่เสวยกามคุณ ๒. รูปภพ เป็นภพของผู้เข้าถึงรูปฌาน ๓. อรูปภพ เป็นภพของผู้เข้าถึงอรูปฌาน

ภูมิ หมายถึง ๑. พื้นเพ, พื้น, ชั้น, ที่ดิน, แผ่นดิน ๒. ชั้นของจิต, ระดับจิตใจ, ระดับชีวิต หรือ ภพที่สัตว์โลกต้องเวียนว่ายตายเกิด ถ้าหมายถึงชั้นของจิต มี ๔ ภูมิ คือ กามภูมิ ๑ รูปภูมิ ๑ อรูปภูมิ ๑ และโลกุตตรภูมิ ๑ ถ้าหมายถึงภพที่เกิดของสัตว์มี ๓๑ ภูมิ

ภพภูมิ ๓๑

สัตว์ทั้งหลายเมื่อยังไม่หมดกิเลสนั้น จะต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่ในสังสารวัฏหรือภพภูมิต่างๆ ทั้ง ๓๑ นั้น ก็เป็นไปด้วยอำนาจแรงเหวี่ยงแห่งกรรม หาก***กุศลนำเกิด*** ก็จักได้ไปบังเกิดยังสุคติภพ หรือหาก***อกุศลนำเกิด*** ก็จักต้องบังเกิดยังทุคติภพอย่างแน่นอน ดังนั้น ***ภพภูมิทั้ง ๓๑*** จึงแบ่งออกเป็น***สุคติภพและทุคติภพ***

สุคติภพ หมายถึง สถานที่ที่สัตว์ทั้งหลายที่ได้สร้างกรรมดีไว้และกุศลกรรมนำไปเกิด ได้แก่ ***มนุษย์โลก ๑ เทวโลก ๖ และพรหมโลก ๒๐***

ทุคติภพ หมายถึง สถานที่ที่สัตว์ทั้งหลายที่ได้สร้างกรรมชั่วไว้และอกุศลกรรมนำไปเกิดได้แก่ ***อบายภูมิต่างๆ มีอยู่ด้วยกัน ๔ คือ นรก ๑ เปรต ๑ อสุรกาย ๑ ดิรัจฉาน ๑***

สัมภเวสีกับอบายภูมิ

อบายภูมิ หมายถึง ภูมิอันเป็นที่อยู่แห่งสัตว์จำพวกที่ทำกุศลได้ยาก มาจากคำว่า อป+อย+ภูมิ

อป	*แปลว่า*	*ปราศจาก*
อย	*แปลว่า*	*กุศลกรรม*
ภูมิ	*แปลว่า*	*ที่อยู่อาศัยของสัตว์*

เมื่อรวมคำกันแล้ว *อบายภูมิ หมายถึงภูมิที่ปราศจากกุศลกรรม คือ มีโอกาสทำกุศลได้ยาก หรือปราศจากโอกาสทำกุศล เป็นภพที่ปราศจากความเจริญที่มนุษย์ทุกคนไม่ปรารถนาจะไป มี ๔ คือ*

๑. นิรยภูมิ	*ได้แก่*	*ภูมิของสัตว์นรก*
๒. เปตติภูมิ	*ได้แก่*	*ภูมิของเปรต*
๓. อสุรกายภูมิ	*ได้แก่*	*ภูมิของอสุรกาย*
๔. ติรัจฉานภูมิ	*ได้แก่*	*ภูมิของสัตว์เดรัจฉาน*

จะได้แสดงอบายภูมิทั้ง ๔ โดยลำดับดังต่อไปนี้

๑. นิรยภูมิ ภูมิของสัตว์นรก

◉ *ประเภทนรก*

นิรยภูมิ หรือโลกนรกนี้ เป็นโลกที่เต็มไปด้วยความทุกข์ล้วนๆ เป็นโลกที่ปราศจากความสุขโดยสิ้นเชิง สัตว์ผู้ไปเกิดอยู่ในโลกนรกนี้ ไม่มีความสุขแต่สักนิดหนึ่งเลย แม้โอกาสพักผ่อนนอนหลับเพียงครู่หนึ่งก็หามีไม่ เพราะฉะนั้น โลกนี้จึงได้ชื่อว่า ***นิรยภูมิ = โลกที่ไม่มีความสุขสบาย***

มหานรก ๘ ขุม

หนังสือ ภูมิวิลาสินี โดย พระเทพมุนี (วิลาศ ญาณวโร) เจ้าอาวาสวัดดอนยานนาวา ได้อ้างถึง เทวสูตร อุปริปัณณาสก์ มัชฌิมนิกาย เล่มที่ ๑๗ ข้อ ๕๒๑ หน้าที่ ๓๔๐ บาลี ฉบับสยามรัฐ พอสรุปได้ดังนี้

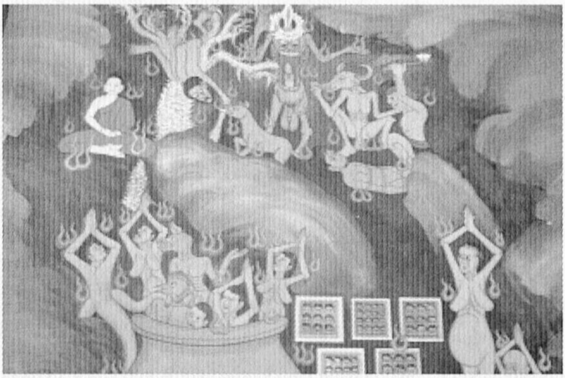
นิรยภูมิ หรือโลกนรกประเภทใหญ่ที่สุด เรียกว่า ***มหานรก*** มีอยู่ทั้งหมด ***๘ ขุม*** ด้วยกัน ตั้งซ้อนเรียงกันอยู่เป็นชั้นๆ ไป ห่างกันแต่ละชั้นประมาณ ๑๕,๐๐๐ โยชน์ ดังนี้

๑. สัญชีวมหานรก

สัญชีวนรก = นรกที่ไม่มีวันตาย คนใจบาปหยาบช้าลามก ตายไปตกนรกขุมนี้แล้ว เขาก็จะเป็นคล้ายๆ กับว่ามีตัวตน เป็น **"กายสิทธิ์"** คือไม่มีวันที่จะต้องตายกันเลย แม้ว่าจะได้รับการลงโทษอย่างสาหัสจนทนไม่ไหว ขาดใจตายไป ถึงกระนั้น ก็ต้องกลับมีชีวิตชีวากลับเป็นขึ้นมารับทุกข์โทษต่อไปอีก เป็นๆ ตายๆ อยู่อย่างนี้ตลอดเวลา ก็เกณฑ์อายุของสัตว์ในสัญชีวนรกนี้ ***มีประมาณ ๕๐๐ ปีนรก!*** ซึ่งเทียบกันกับเวลาของมนุษยโลกเราดังนี้ คือ ***๙ ล้านปีของมนุษยโลกเท่ากับวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของเขา***

๒. กาฬสุตตมหานรก

เหล่าสัตว์ที่อุบัติเกิดในนรกขุมนี้ เขาย่อมถูกลงโทษโดยนายนิรยบาลเอาด้ายดำมาตีเป็นเส้นเข้าตามร่างกาย แล้วก็เอาเลื่อยมาเลื่อย บางทีก็เอาขวานมาผ่า หรือเอามีดนรกมาเฉือนกรีดตามเส้นด้ายดำที่ตีไว้ ไม่ให้ผิดรอยได้ ฉะนั้น นรกขุมนี้จึงชื่อว่า ***กาฬสุตตมหานรก = นรกที่ลงโทษตามเส้นด้ายดำ*** ก็เกณฑ์อายุของสัตว์ในกาฬสุตตนรกนี้ ***ประมาณ ๑,๐๐๐ ปี ซึ่งเทียบกับเวลาของมนุษยโลกเราดังนี้ คือ ๓๖ ล้านปี จึงเป็นวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของเขา***

๓. สังฆาฏมหานรก

เหล่าสัตว์ที่อุบัติเกิดในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์โทษ โดยถูกภูเขาเหล็กนรกบดขยี้ร่างกาย ให้ได้รับทุกขเวทนาอยู่ตลอดเวลา ไม่มีเวลาสร่างว่างเว้น ฉะนั้น นรกขุมนี้จึงมีชื่อว่า ***สังฆาฏมหานรก = นรกที่บดขยี้ร่างกายสัตว์*** เหล่าสัตว์ในสังฆาฏมหานรกนี้ มีร่างกายวิกลวิการต่างๆ กัน และมีรูปร่างแปลกพิลึก เช่น บางตนมีหัวเป็นควาย มีตัวเป็นคน บางตัวมีหัวเป็นหมา หมู เป็ด ไก่ แต่มีตัวเป็นคน เป็นต้น มีความ

วิปริตแห่งกายสุดที่จักพรรณนาให้ถูกต้องหมดสิ้นได้ ก็เกณฑ์อายุของสัตว์ในสังฆาฏนรกนี้ ***มีประมาณ ๒,๐๐๐ ปี ซึ่งเทียบกับเวลาของมนุษยโลกเราดังนี้คือ ๑๔๕ ล้านปี จึงเป็นวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของเขา***

๔. โรรุวมหานรก

เหล่าสัตว์ที่อุบัติเกิดในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์โทษอย่างแสนสาหัส ต้องร้องครวญครางอยู่ตลอดเวลา ในนรกขุมนี้จะได้ยินแต่เสียงร้องครวญครางอย่างน่าสมเพชเวทนาเป็นยิ่งนัก ฉะนั้น นรกขุมนี้จึงมีชื่อว่า ***โรรุวมหานรก = นรกที่เต็มไปด้วยเสียงร้องครวญคราง ก็เกณฑ์อายุของสัตว์ในโรรุวนรกนี้มีประมาณ ๔,๐๐๐ ปีนรก ซึ่งเทียบกับเวลาของมนุษยโลกเราดังนี้ คือ ๒๓๔ ล้านปี จึงเป็นวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของนรกขุมนี้***

๕. มหาโรรุวมหานรก

เหล่าสัตว์ที่อุบัติเกิดในนรกขุมนี้ ย่อมถูกลงโทษโดยวิธีอันแสนจะทรมานเป็นอย่างยิ่ง ทำให้ต้องร้องโอดโอยครวญครางเสียงดังกระหึ่มมากมายยิ่งนัก เสียงร้องครวญครางมากกว่ามหานรกขุมที่ ๔ ที่กล่าวมาแล้วมากกว่ามาก ฉะนั้น นรกขุมนี้จึงชื่อว่า ***มหาโรรุวนรก = นรกที่เต็มไปด้วยเสียงร้องครวญครางมากมาย นรกขุมนี้มีชื่ออีกอย่างว่า ชาลโรรุวนรก = นรกที่เต็มไปด้วยเสียงร้องครวญครางเพราะเปลวไฟ*** ก็เกณฑ์อายุของสัตว์ในมหาโรรุวนรกนี้ ***มีประมาณ ๘,๐๐๐ ปีนรก ซึ่งเทียบกับเวลาของมนุษยโลกดังนี้ คือ ๙,๒๑๖ ล้านปี จึงเป็นวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของเขา***

๖. ตาปนมหานรก

เหล่าสัตว์ที่อุบัติเกิดในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์โทษ โดยวิธีการถูกย่างให้ได้รับความเร่าร้อน และนรกขุมนี้ ก็มีความเร่าร้อนเป็นอย่างยิ่ง ฉะนั้น นรกขุมนี้จึงชื่อว่า ***ตาปนนรก = นรกที่ทำสัตว์ให้เร่าร้อน ก็เกณฑ์อายุของสัตว์ในตาปนนรกนี้ มีประมาณ ๑๖,๐๐๐ ปีนรก ซึ่งมีการเทียบกับเวลาของมนุษยโลกเราดังนี้ คือ ๑๘๔,๒๑๒ ล้านปี จึงเป็นวันหนึ่งกับคืนหนึ่งของเขา***

๗. มหาตาปนมหานรก

เหล่าสัตว์ที่อุบัติเกิดในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์อันเกิดจากความร้อนแรงแห่งไฟนรกเป็นที่สุด ได้รับทุกข์เพราะความเร่าร้อนเหลือประมาณ ไม่มีความร้อนในที่ไหนจักเปรียบปานกับความร้อนในนรกขุมนี้ ฉะนั้น นรกขุมนี้จึงชื่อว่า ***มหาตาปนนรก = นรกที่เต็มไปด้วยความเร่าร้อนอย่างมากมายเหลือประมาณ ก็เกณฑ์อายุของสัตว์ในมหาตาปน-มหานรกนี้ มีประมาณครึ่งอันตรกัป ซึ่งนับเป็นเวลาที่นานไม่ใช่น้อยเลย***

๘. อเวจีมหานรก

เหล่าสัตว์ที่อุบัติเกิดในนรกขุมนี้ ย่อมได้รับทุกข์โทษอย่างหนักที่สุด เพราะระหว่างแห่งเปลวไฟและความทุกข์ ไม่มีว่างแม้แต่สักนิดเลย ในนรกนี้ไม่มีการหยุดพักแม้แต่สักชั่วระยะเวลาหนึ่ง สัตว์นรกต้องได้รับความทุกข์อย่างหนักอยู่เสมอตลอดเวลา ไม่ใช่บางคราก็หนักบางคราก็เบาเหมือนนรกขุมอื่นๆ เพราะฉะนั้น นรกขุมนี้จึงมีชื่อว่า ***อเวจีนรก = นรกที่ปราศจากคลื่น คือความบางเบาแห่งความทุกข์ ก็เกณฑ์อายุของ***

สัตว์ในอเวจีมหานรกนี้ มีประมาณ ๑ อันตรกัป ซึ่งนับเป็นระยะเวลาที่ยาวนานกว่าบรรดามหานรกทั้งหมด

ท่านผู้มีปัญญาทั้งหลาย มหานรกซึ่งในนรกขุมใหญ่ มีอยู่ทั้งหมดด้วยกัน ๘ ขุมดังกล่าวมานี่แล ก็บรรดามหานรกทั้ง ๘ นี้ หาได้ตั้งอยู่ในพื้นที่ระดับเดียวกันไม่ ความจริงอยู่ห่างไกลกันมาก จะเรียกว่าขุมหนึ่ง ๆ เป็นโลก ๆ หนึ่งก็เห็นจะได้ มหานรกแต่ละขุม นอกจากจะมีขุมใหญ่ ซึ่งคล้ายกับเป็นเมืองใหญ่เป็นประธานแล้ว ยังมีขุมเล็กเป็นบริวารล้อมรอบอีก ๔ ทิศ ทิศละ ๔ มุม รวมทั้งหมดเป็น ๑๖ ขุมด้วยกัน นรกที่เป็นบริวารนี้ มีชื่อเรียกว่า อุสสุทนรก

อุสสุทนรก

อุสสุทนรก นี้ ล้อมรอบเป็นบริวารมหานรกทั้ง ๘ มหานรก นรกละ ๑๖ ขุม เพราะฉะนั้น อุสสุทนรกนี้ จึงมีอยู่รวมด้วยกันทั้งหมดมากถึง ๑๒๘ ขุม คือ

๑. ล้อมรอบสัญชีวมหานรก ๑๖ ขุม

๒. ล้อมรอบกาฬสุตตมหานรก ๑๖ ขุม

๓. ล้อมรอบสังฆาฏมหานรก ๑๖ ขุม

๔. ล้อมรอบโรรุวมหานรก ๑๖ ขุม

๕. ล้อมรอบมหาโรรุวมหานรก ๑๖ ขุม

๖. ล้อมรอบตาปนมหานรก ๑๖ ขุม

๗. ล้อมรอบมหาตาปนมหานรก ๑๖ ขุม

๘. ล้อมรอบอเวจีมหานรก ๑๖ ขุม

จึงรวมเป็นอุสสุทนรกทั้งสิ้น ๑๒๘ ขุม

เฉพาะในที่นี้ จักขอกล่าวถึงอุสสุทนรกเพียง ๔ ขุมซึ่งล้อมรอบเป็นบริวารในทิศบูรพาของมหานรกขุมที่ ๑ คือ สัญชีวมหานรกเท่านั้น เพราะอุสสุทนรกในทิศอื่นๆ ก็ดี และที่ล้อมรอบเป็นบริวารในมหานรกขุมอื่นๆ ก็ดี ก็มีชื่อเหมือนๆ กัน จะต่างกันก็แต่เพียงโทษหนักเบาเท่านั้น อุสสุทนรกทั้ง ๔ ที่ล้อมรอบเป็นบริวารมหานรก หรือนรกขุมใหญ่ซึ่งจะกล่าวถึงในที่นี้ มีชื่อตามลำดับ ดังต่อไปนี้

๑. คูถนรก

ครั้นพ้นทุกข์โทษจากมหานรกขุมใหญ่แล้ว หากเศษบาปกรรมยังไม่สิ้น สัตว์นรกทั้งหลายก็เคลื่อนออกไปรับทุกข์โทษอยู่ในนรกบริวารที่ใกล้ชิดมหานรกอันดับที่ ๑ นี้ อันเต็มไปด้วยหมู่หนอนเป็นอันมาก คอยแทะกัดกินเนื้อสัตว์นรกอย่างเอร็ดอร่อย

๒. กุกกุฬนรก

ครั้นพ้นจากกำแพงแห่งคูถนรกแล้ว หากเศษบาปกรรมยังไม่สิ้น สัตว์นรกทั้งหลายก็ต้องเคลื่อนออกไปรับทุกข์โทษในอุสสุทนรกอันดับที่ ๒ นี้ อันเต็มไปด้วยเถ้ารึงซึ่งรุ่มร้อนสำหรับเผาสัตว์นรกทั้งหลาย ให้ได้รับความทุกขเวทนาอันแรงกล้า

๓. อสิปัตตนรก

ครั้นพ้นจากกำแพงแห่งกุกกุฬนรกแล้ว ก็ถึงบริเวณอุสสุทนรกอันดับที่ ๓ นี้ ที่ต้นมะม่วงนรกใบดกครึ้ม ครั้นถูกลมกรรมพัดมาอย่างแรง ใบก็กลายเป็นหอก เป็นดาบอันคมกล้าหลุดร่วงลงมาถูกกายเป็นแผลเหวอะหวะ บางทีก็กายขาดเป็นท่อนๆ ฯลฯ

๔. เวตรณีนรก

ครั้นพ้นจากกำแพงอสิปัตตนรกแล้ว ก็ถึงบริเวณอุสสุทนรกอันดับที่ ๔ นี้ อันเป็นสถานที่ที่เต็มไปด้วยน้ำเค็มน้ำแสบตั้งอยู่ชั่วกัป มีเครือหวายหนามเหล็ก ล้อมอยู่โดยรอบเป็นขอบขัณฑ์ ในท่ามกลางนั้นปรากฏเป็นดอกปทุมหลากหลาย เมื่อสัตว์นรกได้เห็นเข้า ก็เข้าใจว่าเป็นแม่น้ำอันเย็นสนิทน่าอาบน่าดื่มนัก ก็รีบกระโจนลงไป เครือหวายเหล็กก็บาดร่างกายทำให้เป็นแผลในน้ำเค็ม

ท่านผู้มีปัญญาทั้งหลาย อุสสุทนรกทั้ง ๔ นี้ ตั้งอยู่เรียงลำดับกันไปในทิศบูรพาเบื้องหน้าแห่งสัญชีวมหานรก แม้ในทิศอื่นอีก ๓ ทิศ คือ ทิศหลัง ทิศเบื้องขวา ทิศเบื้องซ้าย ก็มีอุสสุทนรกทั้ง ๔ นี้ ตั้งอยู่เรียงลำดับไปเช่นเดียวกัน รวมอุสสุทนรกทั้ง ๔ ทิศที่ล้อมรอบสัญชีวมหานรก จึงเป็น ๑๖ ขุมพอดี ก็มหานรกมี ๘ ขุม แต่ละขุมมีอุสสุทนรกนี้ล้อมรอบเป็นบริวารขุมละ ๑๖ จึงรวมเป็น อุสสุทนรกทั้งหมด ๑๒๘ ขุม

ยมโลกนรก

สัตว์นรกทั้งหลาย เมื่อได้เสวยทุกข์โทษในมหานรกและอุสสุทนรกดังกล่าวมาแล้ว หากกรรมยังไม่สิ้น ก็จำต้องไปเสวยกรรมในนรกอีกประเภทหนึ่ง ซึ่งมีชื่อเรียกว่า ยมโลกนรก ก็ยมโลกนรกนี้ตั้งอยู่ในสถานที่ต่อจากอุสสุทนรกไป เป็นนรกบริวารของมหานรกทั้ง ๘ มหานรกแต่ละขุมนั้นมียมโลกนรกล้อมเป็นบริวารอยู่ทิศเบื้องหน้า ๑๐ ขุม ทิศเบื้องหลัง ๑๐ ขุม ทิศขวา ๑๐ ขุม ทิศซ้าย ๑๐ ขุม รวมทั้ง ๔ ทิศ ก็เป็น ๔๐ ขุมพอดี

มหานรกมีอยู่ ๘ ขุม ขุมหนึ่งๆ มียมโลกนรกล้อมรอบ เป็นบริวารชั้นนอก ๔๐ ขุม จึงรวมเป็นยมโลกนรกทั้งหมด ๓๒๐ ขุม

ในที่นี้จะขอกล่าวแต่เพียงยมโลกนรก ๑๐ ขุม ซึ่งตั้งอยู่ล้อมรอบเป็นบริวารแห่งสัญชีวมหานรก เพียงทิศเดียวเท่านั้น เพราะว่ายมโลกนรกในทิศอื่นๆ ก็ดี และยมโลกนรกที่ล้อมเป็นบริวารมหานรกอื่นๆ ก็ดี ก็มีชื่อและมีอาการเสวยทุกข์โทษเหมือนๆ กัน จะแตกต่างกันอยู่บ้าง ก็เพียงแต่ว่ามีการเสวยทุกข์โทษหนักเบา ตามชั้นแห่งมหานรกนั้นๆ เท่านั้น ฉะนั้นเมื่อทราบและเข้าใจได้ เพียง ๑๐ ขุมในทิศเดียว ก็เป็นอันทราบยมโลกนรกในทิศอื่นและในชั้นอื่นทั้งหมด เพราะมีชื่อและมีลักษณะเหมือนกัน ก็ยมโลกนรกทั้ง ๑๐ ขุมที่จะกล่าวในที่นี้ มีชื่อตามลำดับดังนี้

๑. โลหกุมภีนรก

มีหม้อเหล็กขนาดใหญ่เท่าภูเขา เต็มไปด้วยน้ำแสบ น้ำร้อนเดือดพล่านอยู่ตลอดเวลา ตั้งอยู่บนเตาไฟนรก นายนิรยบาลร่างกายใหญ่โตจับสัตว์ผู้พลัดมาอยู่ที่นี่ ที่ข้อเท้าเอาหัวคว่ำลง แล้วหย่อนทิ้งลงไปเสียงดังซ่าใหญ่ ฯลฯ ทำอยู่อย่างนี้หลายครั้งหลายคาบ นับเป็นหมื่นๆ ปี กรรมที่นำมาให้เสวยทุกข์โทษในนรกขุมนี้ได้แก่ปาณาติบาตคือทำการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต เช่นจับเอาสัตว์เป็นๆ มาใส่ลงในหม้อน้ำร้อนให้ตายแล้วเอามากินเป็นอาหาร หรือมิฉะนั้น ก็ทำกรรมชั่วหยาบอื่นๆ ควรจะเสวยทุกข์ในมหานรกแล้ว แต่ภายหลังกลับสำนึกตน พยายามประกอบกองการกุศล บาปกรรมที่ติดอยู่ในจิตค่อยคลายลง จึงต้องได้รับโทษเพียงตกมาในขุมนี้

๒. สิมพลีนรก

ปรากฏเป็นป่าเต็มไปด้วยต้นงิ้วนรกทั้งหลาย ต้นงิ้วแต่ละต้น มีหนามเหล็กคมเป็นกรด ยาวประมาณ ๑๖ องคุลี ลุกเป็นเปลวไฟอยู่เสมอเป็นนิตย์ไม่มีวันที่จะดับไปเลย แม้สักชั่วระยะเวลาหนึ่ง นรกขุมนี้เต็มไปด้วยสัตว์นรกหญิง และสัตว์นรกชาย ที่ต้องมาเกิดในสิมพลีนรกนี้ก็เพราะว่าเมื่อเขาเป็นมนุษย์ ได้ประพฤติล่วงกาเมสุมิจฉาจาร คือคบชู้ผิดศีลธรรมประเพณี

๓. อสินขะนรก

เหล่าสัตว์ที่อยู่ในนรกขุมนี้ มีรูปร่างพิกล เล็บมือเล็บเท้าของตนซึ่งแหลมยาว กลับกลายเป็นอาวุธ เป็นหอก เป็นดาบ เป็นจอบ เป็นเสียมอันคมกล้า เสวยทุกขเวทนา ประหนึ่งเป็นบ้าวิกลจริต บ้างนั่ง

บ้างยืน เอาเล็บมือถาก ตะกุยเนื้อหนังของตนกินเป็นภักษาหาร เป็นอยู่อย่างนี้ตลอดกาลนาน

สัตว์นรกเหล่านี้ เมื่อครั้งเขาเป็นมนุษย์มีใจเป็นคนพาล กระทำอทินนาทาน ชอบลักเล็กขโมยน้อย ลักขโมยของในสถานที่สาธารณะ ของที่เขาถวายแด่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ หรือลักขโมยของใช้ เช่น เสื้อผ้า อาหาร เป็นต้น

๔. ตามโพทกะนรก

ในนรกขุมนี้มีหม้อเหล็กต้มน้ำทองแดงอยู่มากมาย มีน้ำทองแดงกำลังเดือดพลุ่งอยู่เสมอ พร้อมกับมีก้อนกรวดก้อนหินปะปนอยู่ด้วยในหม้อเหล็กทุกๆ หม้อ นายนิรยบาลจับสัตว์บาปให้นอนหงายเหนือแผ่นเหล็กอันรุ่งเรืองด้วยเปลวไฟ แล้วเอาน้ำทองแดงพร้อมทั้งก้อนกรวดก้อนหินซึ่งกำลังเดือดพล่านในหม้อนรกนั้น กรอกเข้าไปในปาก ฯลฯ

การที่สัตว์ต้องมาเสวยทุกข์โทษอันน่ากลัวเห็นปานนี้ ก็เพราะในชาติก่อนเขาเป็นคนใจอ่อนมัวเมาประมาท ดื่มกินซึ่งสุราเมรัย แสดงอาการคล้ายคนบ้าวิกลจริต เป็นนิจศีล

๕. อโยคุฬะนรก

ในนรกขุมนี้เต็มไปด้วยก้อนเหล็กแดงเกลื่อนกลาดไปหมด ลุกเป็นไฟอยู่ทั้งนั้น เหล่าสัตว์นรกทั้งหลาย ล้วนมีแต่ความหิวโหยทั้งสิ้น ครั้นเห็นก้อนเหล็กแดงก็ดีเนื้อดีใจ เพราะอกุศลบันดาลให้สัตว์นรกเหล่านั้นตาลาย เห็นก้อนเหล็กแดงกลายเป็นโภชนาหารไป จึงรีบวิ่งเข้าไปยื้อแย่งกันกิน ฯลฯ

การที่เขาจะมาเป็นสัตว์นรกที่นี่ ก็เพราะว่าในชาติก่อนเขาเหล่านั้นมีโลภเจตนาหนาแน่น แสดงตนว่าเป็นคนใจบุญใจกุศล เที่ยวป่าวร้องเรี่ยไรเอาทรัพย์ของเขามาว่าจะทำการกุศลสาธารณประโยชน์ ครั้นได้ทรัพย์มาแล้วก็ยักยอกใช้สอยตามสะดวกสบายของตน การกุศลก็ทำบ้างไม่ทำบ้างตามที่อ้างไว้ บางทีก็ไม่ทำเลย หลอกลวงคนอื่นได้ด้วยเล่ห์นึกว่าตนเป็นคนฉลาด

๖. ปิสสกปัพพตะนรก

ในนรกขุมนี้มีภูเขานรกใหญ่ตั้งอยู่ทั้ง ๔ ทิศ เป็นภูเขาเคลื่อนที่ได้ไม่หยุดหย่อน กลิ้งบดสัตว์นรกทั้งหลายให้บี้แบนกระดูกแตกป่นละเอียดถึงแก่ความตายแล้วก็กลับเป็นขึ้นมาใหม่ให้ได้รับความทุกข์ทรมานอยู่อย่างนี้ตลอดเวลาไม่ว่างเว้น

ที่ต้องมาทนทุกขเวทนาอยู่ในนรกขุมนี้ ก็เพราะในชาติก่อนสัตว์นรกทั้งหลายเหล่านั้นเคยเป็นนายบ้าน เป็นนายอำเภอ เป็นเจ้าบ้านผ่านเมือง แต่ประพฤติตนเป็นคนอันธพาล กดขี่ข่มเหงราษฎร ทำให้

ประชาชนพลเมืองเดือดร้อน เช่น ทุบตีเขา เอาทรัพย์เขามาใช้เกินพิกัดอัตราที่กฎหมายกำหนด ไม่มีความกรุณาแก่คนทั้งหลาย

๗. ธุสนรก

สัตว์ที่มาเกิดในนรกขุมนี้ ล้วนแต่มีความหิวกระหายน้ำทั้งสิ้น วิ่งวุ่นกระเสือกกระสนไปทั่วทั้งนรก ครานั้น ก็ปรากฏมีสระเต็มไปด้วยน้ำใสเย็นสะอาด สัตว์นรกทั้งหลายเห็นเข้าต่างก็ดีเนื้อดีใจ วิ่งมาถึงแล้วกระโดดลงเพื่อจะกินจะอาบ แต่ครั้นได้กินดื่มเข้าไป ด้วยอำนาจกรรมบันดาลพอน้ำนั้นตกถึงท้องก็กลายเป็นแกลบ เป็นข้าวลีบลุกเป็นเปลวไฟ แล้วไหม้ไส้ใหญ่น้อย ตับปอด เครื่องในอวัยวะเหล่านั้นก็ไหลออกมาทางทวารเบื้องล่าง ให้ได้รับความเจ็บปวด เสวยทุกขเวทนาแสนสาหัส

ที่ต้องมาเสวยทุกข์โทษในนรกขุมนี้ ก็เพราะว่าในชาติก่อน ครั้งที่เป็นมนุษย์เขาเป็นคนคดโกง ไม่มีความซื่อสัตย์ เป็นพาณิชย์พ่อค้าแม่ค้า มีโลภเจตนาหนาแน่นในดวงจิต เอาของชั่วปนของดี เอาของแท้ปนของเทียม แล้วหลอกขายผู้อื่น ได้ทรัพย์มาโดยมิชอบ เช่นนี้เป็นต้น

๘. สีตโลสิตะนรก

ในนรกขุมนี้ มีน้ำเย็นยะเยือกยิ่งกว่าความเย็นทั้งหลายเมื่อสัตว์นรกทั้งหลายตกลงไปก็ต้องตายด้วยความเย็น ด้วยอำนาจอกุศลกรรมก็ทำให้กลับเป็นขึ้นมาอีก ฯลฯ ที่ต้องมาเสวยทุกข์โทษในนรกขุมนี้ ก็เพราะในชาติก่อน เมื่อครั้งที่เขายังเป็นมนุษย์ เป็นผู้มีจิตไม่บริสุทธิ์เป็นคนใจบาปหยาบช้า ไม่มีเมตตากรุณาในสันดาน เป็นคนใจพาลประกอบอกุศลกรรม เช่น จับสัตว์เป็นๆ โยนลงไปในบ่อ ในเหว ในสระน้ำหรือมัดสัตว์ทิ้งน้ำให้จมน้ำตาย ทำเพื่อนมนุษย์ทั้งหลายให้ได้รับความทุกข์และตายเพราะน้ำ เช่นนี้เป็นต้น

๙. สุนขะนรก

ในนรกขุมนี้ เต็มไปด้วยสุนัขนรกทั้งหลาย มีอยู่มากมายหลายฝูง แต่เมื่อจะจำแนกสุนัขหรือหมานรกเหล่านั้น ก็มีอยู่ ๕ จำพวกคือ หมานรกดำ หมานรกขาว หมานรกเหลือง หมานรกแดง หมานรกด่าง บรรดาหมานรกทั้งห้าจำพวกนี้ มีรูปร่างใหญ่โตและดูน่าเกรงกลัวเป็นนักหนา ส่งเสียงเห่าหอนเหมือนดังฟ้าลั่นฟ้าร้องก้องทั่วนรกไปหมด คนบาปที่มาอุบัติเกิดในนรกขุมนี้ ย่อมถูกหมานรกไล่ขบกัดอยู่ตลอดเวลา

๑๐. ยันตปาสาณะนรก

ยมโลกนรก ขุมที่ ๑๐ ซึ่งเป็นขุมสุดท้าย ในนรกขุมนี้ปรากฏว่ามีภูเขา ๒ ภูเขา แต่เป็นภูเขานรกแปลกประหลาด คือเป็นภูเขายนต์หันกระทบกันเสมอเป็นจังหวะไป ไม่ขาดระยะ พอสัตว์มาเกิดในนรกนี้แล้ว นายนิรยบาลผู้มีร่างกายกำยำล่ำสันใหญ่โต ก็จับศีรษะสัตว์นรกทั้งหลายโยนใส่เข้าไปในระหว่างภูเขายนต์ทั้ง ๒

การที่ต้องมาเกิดเป็นสัตว์นรกทนทุกข์อยู่ ณ ที่นี้ ก็เพราะเหตุว่าในชาติก่อนเขาเป็นมนุษย์หญิงชาย ผู้มีใจบาปหยาบช้าตีด่าคู่ครองของตนด้วยความโกรธ เช่นเป็นสามีเมื่อโกรธภรรยาแห่งตนขึ้นมา ก็ด่าตีเตะถีบ ประหัตประหารเอาด้วยกำลังชาย หรือไม่เช่นนั้น ตนเป็นภรรยาเมื่อโกรธขึ้นมาก็ด่าว่าสามี คว้าไม้ คว้ามีดไล่ตีไล่ฟัน แล้วก็เหหันประพฤตินอกใจไปคบชู้คบหาเป็นสามีภรรยาของคนอื่นตามใจชอบ

ท่านทั้งหลาย นรกที่กล่าวมานี้ คือ ยมโลกนรก ทั้ง ๑๐ ขุม ก็ยมโลกนรกทั้ง ๑๐ ขุมนี้ ตั้งอยู่ในลำดับถัดกันไปต่อจากอุสสุทนรกทั้ง ๔ ในทิศบูรพาเบื้องหน้า แห่งสัญชีวนรก แม้ในทิศอื่นๆ อีก ๓ ทิศ คือ ทิศหลัง ทิศซ้าย ทิศขวา ก็มียมโลกนรกนี้ปรากฏตั้งอยู่ต่อจาก อุสสุทนรกที่กล่าวแล้วทิศละ ๑๐ ขุมเช่นกัน และมีชื่อกับ

ทั้งมีลักษณะอย่างเดียวกัน จึงเป็นอันว่าในสัญชีวมหานรกนี้มียมโลกนรกล้อมรอบเป็นบริวาร ชั้นนอก ๔๐ ขุม นอกจากนี้ยมโลกนรกยังมีอยู่ในมหานรกขุมอื่นอีกทุกขุมๆ ละ ๔๐ ฉะนั้น จึงรวมทั้งหมด เป็นยมโลกนรก ๓๒๐ ขุมพอดี

โลกันตนรก

โลกันตนรก นี้ เป็นนรกขุมพิเศษ เป็นนรกขุมใหญ่ แปลกประหลาดกว่าบรรดานรกทั้งหลายเพราะอยู่นอกจักรวาล สถานที่ตั้งของนรกขุมนี้อยู่ในระหว่างโลกจักรวาล ๓ โลก ก็เหมือนกับดอกปทุมชาติ ๓ ดอก เอามาตั้งชิดติดกันเข้า ก็จะเกิดมีช่องว่างขึ้นในตอนกลาง จักรวาลต่างๆ ก็ตั้งชิดติดกันเช่นกับดอกปทุมชาติ ๓ ดอกนั้น บริเวณตรงช่องว่างนั่นเอง เป็นสถานที่ตั้งแห่งโลกันตนรก ซึ่งแปลว่านรกที่อยู่สุดโลกจักรวาล

ก็ในโลกันตนรกนั้น มีความมืดมนยิ่งนัก แสงดาว แสงเดือนและแสงตะวันส่องไปไม่ถึง เป็นสถานที่มืดมนอนธการ สามารถห้ามสิ่งซึ่งความบังเกิดขึ้นแห่งจักษุวิญญาณ เปรียบปานดังคนหลับตาในคราวเดียวดับข้างแรมฉะนั้น การที่มีสภาพมืดมนมากเช่นนี้ ก็เพราะอยู่นอกจักรวาลพ้นจากโลกสวรรค์โลกมนุษย์ออกไปนั่นเอง

สัตว์ที่ไปอุบัติเกิดในโลกันตนรกนี้มีร่างกายใหญ่โตยิ่งนัก มีเล็บมือเล็บเท้ายาวนักหนา ต้องใช้เล็บมือเล็บเท้าเกาะอยู่ตามชายเชิงจักรวาลห้อยโหนโยนตัวอยู่ชั่วนิรันดร์ เปรียบปานเหมือนเช่นกับค้างคาวห้อยหัวอยู่บนกิ่งไม้ฉะนั้น ครั้นได้ประสบการณ์ทรมานอย่างแสนสาหัสเช่นนี้ เขาก็ได้แต่รำพึงอยู่ในใจว่า ***"ทำไมตูจึงมาอยู่ที่นี่ ซะรอยที่นี่จะมีแต่ตูคนเดียวดอกกระมัง"*** ที่เขารำพึงออกมาเช่นนี้ ก็เพราะว่าสถานที่นั้นมันเป็นสถานที่มืดแสนมืด มองไม่เห็นเพื่อนสัตว์โลกันตนรกด้วยกันหรือ

มองไม่เห็นอะไรเลยนั่นเอง ตลอดเวลานาน เหล่าสัตว์นรกเหล่านั้นไม่ต้องทำอะไร มีแต่จะห้อยโหนโยนตัวเปะปะไปด้วยความหิวโหยอย่างเหลือประมาณ ครั้นปีนป่ายตะกายไปถูกต้องมือของกันและกันเข้าแล้วก็สำคัญว่าพบปะอาหารจึงต่างก็ดีเนื้อดีใจ มีกิริยาขวนขวายคว้าฉวยจับกุมกัน ต่างคนต่างก็จะตะครุบกันกินเป็นอาหาร เมื่อต่างก็ปล้ำฟัดกัดกันอยู่อย่างนี้ ในไม่ช้าก็เผลอปล่อยมือที่เกาะอยู่ เลยพากันพลัดตกลงไปข้างล่าง

สถานที่เบื้องล่าง ซึ่งเขาพลัดตกลงมานั้น มันไม่ใช่พื้นที่ธรรมดา โดยที่แท้เป็นทะเลน้ำกรดอันเย็นยะเยือก ซึ่งมีความเย็นอย่างร้ายกาจนัก ครั้นเขากอดพากันพลัดตกลงมา พอถึงพื้นน้ำแล้ว บัดเดี๋ยวใจ ตัวตนร่างกายของเขาก็เปื่อยพังแหลกลงสิ้นไม่มีชิ้นดีเพราะฤทธิ์น้ำกรดอันเยือกเย็นกัดเอาให้เหลวแหลกละลายประดุจดังก้อนอุจจาระซึ่งตกลงไปในน้ำฉะนั้น เขาก็ถึงแก่ความสิ้นใจตายไปในบัดใจนั้นเอง แล้วก็กลับเป็นตัวเป็นตนขึ้นมาเหมือนเก่า ให้รู้สึกหนาวเย็นเป็นกำลัง จึงรีบตะเกียกตะกายปีนป่ายขึ้นมาเกาะเชิงเขาจักรวาลด้วยความลำบากยากเย็น แล้วก็ห้อยโหนโยนตัวแสวงหาอาหารด้วยความหิวโหยต่อไปอีกตามเดิม ฯลฯ เฝ้าเวียนตายเวียนเกิดด้วยความทุกข์ทรมานอยู่อย่างนี้ไม่มีวันสิ้นสุดชั่วพุทธันดรหนึ่ง จึงจะพ้นทุกข์โทษจากโลกันตนรกนี้

มีเรื่องที่ควรทราบ ซึ่งจะกล่าวแทรกไว้ในที่นี้ ก็คือว่า องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแห่งเราท่านทั้งหลาย ได้ทรงมีพระมหากรุณาโปรดประทานพระพุทธฎีกาไว้ว่า ***"รูปปติ โข ภิกฺขเว"*** เป็นอาทิ ซึ่งแปลเป็นใจความว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย! ที่ชื่อว่า รูป เพราะอรรถว่าเป็นสิ่งที่จะต้องสลายไป เพราะความเย็นบ้าง เพราะความร้อนบ้าง" ดังนี้เป็นต้น

จึงมีปัญหาว่า ที่ว่ารูปต้องสลายไปเพราะความเย็นนั้นคืออย่างไรกัน? ก็รูปของสัตว์ที่เกิดในโลกันตนรกนี่เอง ที่จะต้องแตกสลายฉิบหายไปเพราะความเย็น ฯลฯ

สัตว์ทั้งหลายได้ก่อกรรมทำเข็ญอะไรไว้เล่า จึงต้องมาตกอยู่ในโลกันตนรกนี้? สัตว์ทั้งหลายได้เคยประกอบกรรมร้ายกาจหยาบช้าลามกนัก คือ ประทุษร้ายทรมานบิดามารดาเพราะปราศจากกตัญญูกตเวที หรือเป็นมิจฉาทิฏฐิบุคคล ไม่เชื่อบุญบาป ไม่เชื่อนรกสวรรค์ แล้วประกอบการอันเป็นบาปอยู่เป็นนิตย์ อีกประการหนึ่ง ได้ประกอบกรรมชั่วยิ่งนัก เช่น ประทุษร้ายท่านผู้ทรงศีลทรงธรรม หรือกระทำปาณาติบาตฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นประจำทุกวัน อำนาจอกุศลอันหนักเหล่านั้นจึงชักนำให้ลงมาเกิดในโลกันตนรกนี้ ซึ่งมีปกติมืดอยู่เป็นนิตย์ ต่อเมื่อมีองค์สมเด็จพระพิชิตมารสัมมาสัมพุทธเจ้า เสด็จมาอุบัติตรัสในโลก จึงจะมีโอกาสปรากฏเป็นแสงสว่างขึ้นแวบหนึ่งประมาณชั่วฟ้าแลบ หรือชั่วระยะมาตรว่าลัดนิ้วมือเดียวเท่านั้น นี่แหละคือสภาพแห่งโลกันตนรก

จำนวนนรก

เพื่อให้จำกันง่ายๆ บรรดานรกทั้งหมดที่กล่าวมา มีอยู่ทั้งหมด ๔๕๗ ขุม คือ ๑. มหานรก ๘ ขุม ๒. อุสสุทนรก ๑๒๘ ขุม ๓. ยมโลกนรก ๓๒๐ ขุม ๔. โลกันตนรก ๑ ขุม

โทษที่ให้ไปนรก

๑. ฆ่ามนุษย์	*ไป*	*สัญชีวะนรก กาฬสุตตะนรก*
๒. ฆ่าสัตว์	*ไป*	*สังฆาตะนรก จูฬโรรุวะนรก*
๓. ลักทรัพย์	*ไป*	*มหาโรรุวนรก*
๔. เผาบ้านเรือน	*ไป*	*จูฬตาปนะนรก*
๕. มิจฉาทิฏฐิ	*ไป*	*มหาตปนะนรก*
๖. อนันตริยกรรม	*ไป*	*อเวจีนรก*

จบ *"นิรยภูมิ"*

๒. เปตติภูมิ ภูมิแห่งเปรต

ประเภทแห่งเปรต

เปตติภูมิ คือ ภูมิเปรตหรือโลกเปรตนี้ เป็นโลกที่ห่างไกลจากความสุข ไม่มีสถานที่อยู่โดยเฉพาะ เหล่าสัตว์ที่ไปอุบัติเกิดในโลกเปรตนี้แล้ว ถึงแม้จะมีความทุกข์น้อยกว่าสัตว์นรกทั้งหลายก็จริง ถึงกระนั้นก็ยังนับได้ว่าเป็นผู้ห่างไกลจากความสุขอยู่เป็นอันมาก เพราะฉะนั้นโลกเปรตนี้ จึงมีชื่อว่า ***เปตติภูมิ หมายถึง โลกที่อยู่ของสัตว์ผู้ห่างไกลจากความสุข***

เมื่อกล่าวถึงชีวิตของเหล่าสัตว์ในภูมิแห่งเปรตนี้แล้ว ย่อมเป็นชีวิตที่น่าสมเพช โดยที่เขาเหล่านั้นต้องทนทุกข์ทรมานเพราะความอดอยากมีความหิวกระหายอย่างแสนสาหัส สัตว์เปรตทั้งหลายย่อมประสบทุกขเวทนา เพราะความอดอยากอาหารเป็นส่วนมาก แท้จริงสัตว์ทั้งหลายในเปรตวิสัยนั้น บางพวกมิได้บริโภคโภชนาหารเลยตลอดเวลา ๒-๓ พุทธันดรก็มี ให้แสบร้อนในไส้ในท้องแห่งตนยิ่งนัก เพราะถูกไฟในกายเผาไหม้เสียนักหนา เปรียบดังว่าไฟอันไหม้อยู่ในโพรงไม้ฉะนั้น เปรตทั้งหลายย่อมเสวยทุกขเวทนาใหญ่ ความอดอยากนั้นเหลือที่จะคณานับได้

ในพระวินัยปิฎก มหาวิภังค์ ภาค ๑ จตุตถปาราชิกกัณฑ์ วินีตวัตถุ พระไตรปิฎก เล่มที่ ๒ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ภาษาไทย หน้าที่ ๕๗๔ (เล่มปกสีแดง) หรือลักขณสังยุตต์ นิทานวรรค ข้อ ๓๓๖ หน้า ๒๙๘ บาลีฉบับสยามรัฐ แสดงตัวอย่างเปรตลักษณะต่างๆ พอสรุปย่อๆ ได้ดังนี้

เปรตเศษบาป

เปรตชิ้นเนื้อ

อีกคราวหนึ่ง องค์อรหันต์พระมหาโมคคัลลานเถระ ได้เห็นชิ้นเนื้อลอยอยู่ในเวหาส พวกแร้งบ้าง กาบ้าง นกตะกรุมบ้าง ต่างก็พากันโผถลาตามจิกทึ้งชิ้นเนื้อนั้น และชิ้นเนื้อนั้นก็ส่งเสียงร้องครวญคราง อย่างน่าสงสาร จึงคิดว่าน่าอัศจรรย์เป็นนักหนา ต่อมาได้กราบทูลให้ทรงทราบ ซึ่งสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตชิ้นเนื้อตนนี้เกิดเป็นมนุษย์ มีอาชีพเป็นคนฆ่าโค ครั้นทำกาลกิริยาตายไปแล้ว ก็ไปตกนรกหมกไหม้อยู่ในขุมนรกอยู่นานนักหนา เมื่อหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตชิ้นเนื้อเสวยทุกขเวทนาอันน่าทุเรศ เห็นปานนั้น

เปรตก้อนเนื้อ

คราวหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุ ได้เห็นก้อนเนื้อลอยอยู่ในเวหาส เหล่าแร้งบ้าง กาบ้าง นกตะกรุมบ้าง ต่างก็พากันโผถลาตามจิกทึ้งก้อนเนื้อนั้นเป็นอลหม่าน และก้อนเนื้อนั้นก็ส่งเสียงร้องครวญครางอย่างน่าสงสาร สมเด็จพระบรมศาสดาจารย์ ได้ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตก้อนเนื้อตนนี้เกิดเป็นมนุษย์ มีอาชีพเป็นคนฆ่านกขาย ครั้นทำกาลกิริยาตายไปแล้ว ก็ไปตกนรกหมกไหม้อยู่เป็นเวลานานนักหนา เมื่อหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตก้อนเนื้อเสวยทุกขเวทนาอันน่าทุเรศ เห็นปานนั้น

เปรตไม่มีผิวหนัง

คราวหนึ่ง องค์พระอรหันต์โมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุ ได้เห็นเปรตบุรุษ บุรุษไม่มีผิวหนังลอยอยู่ในเวหาส เหล่าแร้งบ้าง กาบ้าง นกตะกรุมบ้าง ต่างก็พากันโผถลาตามจิกทึ้งบุรุษเปรตประหลาดนั้นเป็นอลหม่าน บุรุษเปรตผู้ไม่มีผิวหนังก็ได้แต่ส่งเสียงร้องครวญครางโอดโอยอยู่ สมเด็จพระบรมครูเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตผู้ไม่มีผิวหนังนี้เกิดเป็นมนุษย์ มีอาชีพเป็นคนฆ่าแกะขาย ฆ่าแล้วถลกหนังไปขาย บางคราวก็ถลกหนังเสียทั้งเป็นๆ ครั้นเขาทำกาลกิริยาตายไปแล้ว ก็ตกนรกหมกไหม้อยู่เป็นเวลานานนักหนา เมื่อหมดการพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงได้เกิดมาเป็นบุรุษเปรตไม่มีผิวหนัง เสวยทุกขเวทนาอันน่าทุเรศเห็นปานนั้น

เปรตมีขนเป็นดาบ

คราวหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุ ได้เห็นเปรตบุรุษ บุรุษผู้มีขนเป็นดาบลอยอยู่ในเวหาส ขนดาบของเขาได้หลุดลอยกระเด็นออกไปจากตัว แล้วก็กลับตกลงมาถูกต้องตัวเขาตลอดเวลา เขาก็ได้แต่ร้องครวญครางอย่างโอดโอยเป็นที่น่าแปลกประหลาดเป็นยิ่งนัก สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้า ได้ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตผู้มีขนเป็นดาบนี้ เกิดเป็นคนมีอาชีพเป็นคนฆ่าสุกรขาย ครั้นทำกาลกิริยาตายไปแล้ว ก็ตกนรกหมกไหม้อยู่เป็นเวลานานนักหนา เมื่อหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตมีขนเป็นดาบและถูกขนจัญไรแห่งตนประทุษร้ายเอาตลอดเวลา ได้เสวยทุกขเวทนาอันน่าทุเรศเห็นปานนั้น

เปรตมีขนเป็นหอก

คราวหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตบุรุษมีขนเป็นหอกลอยอยู่ในเวหาส ขนหอกของเขาหลุดลอยกระเด็นออกไปจากตัว แล้วก็กลับตกลงมาถูกต้องตัวเขาอยู่ตลอดเวลา เขาก็ได้แต่ส่งเสียงร้องครวญครางอย่างโอดโอย เป็นที่น่าแปลกประหลาดเป็นยิ่งนัก สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตผู้มีขนเป็นหอกนี้ เกิดมาเป็นมนุษย์ มีอาชีพเป็นคนฆ่าเนื้อขาย ครั้นทำกาลกิริยาตายแล้ว ก็ตกนรกหมกไหม้อยู่เป็นเวลานานนักหนา เมื่อหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตมีขนเป็นหอกและถูกขนจัญไรแห่งตนประทุษร้ายเอาตลอดเวลา ได้เสวยทุกขเวทนาอันน่าทุเรศเห็นปานนั้น

เปรตมีขนเป็นลูกธนู

คราวหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระ ผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตบุรุษมีขนเป็นลูกธนูลอยอยู่ในเวหาส ขนลูกธนูของเขาได้หลุดกระเด็นลอยออกไปจากตัว แล้วก็กลับตกลงมาถูกต้องตัวเขาอยู่ตลอดเวลา เขาก็ได้แต่ส่งเสียงร้องครวญครางอย่างเจ็บปวดเป็นที่น่าแปลกประหลาดเป็นยิ่งนัก สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตผู้มีขนเป็นลูกธนูนี้ เขาเกิดเป็นมนุษย์ผู้มีใจบาปหยาบช้า มีอาชีพเป็นเพชฌฆาตฆ่าคนอยู่ในพระนครราชคฤห์นี้เอง เมื่อแตกกายทำลายขันธ์แล้ว ก็ตกนรกหมกไหม้อยู่ในนรกสิ้นกาลช้านานครั้นหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึง

ต้องมาเกิดเป็นเปรตมีขนเป็นลูกธนูและถูกขนจัญไรแห่งตนประทุษร้ายตลอดเวลา ได้เสวยทุกขเวทนาอันน่าทุเรศเห็นปานนั้น

เปรตมีขนเป็นปฏัก

คราวหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตบุรุษมีขนเป็นปฏักลอยอยู่ในเวหาส ขนปฏักของเขาได้ลอยกระเด็นออกไปจากตัวแล้วก็กลับตกลงมาถูกต้องตัวเขาอีกอยู่ตลอดเวลา เขาก็ได้แต่ร้องครวญครางอย่างเจ็บปวดรวดร้าว สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตผู้มีขนเป็นปฏักนี้ เขาเกิดเป็นมนุษย์มีอาชีพเป็นคนฝึกม้า ใช้ปฏักทิ่มแทงม้าและบางทีก็แทงม้าตายคาปฏัก เมื่อแตกกายทำลายขันธ์แล้ว ก็ตกนรกหมกไหม้อยู่สิ้นกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตมีขนเป็นปฏักและถูกขนจัญไรแห่งตนประทุษร้ายเอาตลอดเวลา ได้เสวยทุกขเวทนาอันน่าทุเรศเห็นปานนั้น

เปรตมีขนเป็นเข็ม

คราวหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตบุรุษมีขนเป็นเข็ม ลอยอยู่ในเวหาส ขนเข็มของเขาได้ลอยกระเด็นออกไปจากตัว แล้วกลับตกลงมาแทงเข้าไปที่ศีรษะแล้วออกทางปาก แทงเข้าไปในปากแล้วออกทางอก แทงเข้าไปในอกแล้วออกทางท้อง แทงเข้าไปในท้องแล้วออกทางขาอ่อน แทงเข้าไปที่ขาอ่อนแล้วออกทางแข้ง แทงเข้าไปในแข้งแล้วออกทางเท้า เขาก็ได้แต่ส่งเสียงร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวดเป็นยิ่งนัก สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตมีขนเป็นเข็มนี้ เกิดเป็นมนุษย์เป็นผู้มีวาจาไม่บริสุทธิ์ ประพฤติทุจริตทางวาจา คือ กล่าวส่อเสียดคนอื่นเป็นประจำ เมื่อแตกกายทำลายขันธ์ถึงแก่ความตายแล้วก็ตกนรกหมกไหม้อยู่สิ้นกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงต้องเกิดมาเป็นเปรตมีขนเป็นเข็มและถูกขนจัญไรแห่งตนประทุษร้ายเอาตลอดเวลา ได้เสวยทุกขเวทนาน่าทุเรศเห็นปานนั้น

เปรตอัณฑภารี

คราวหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตบุรุษมีอัณฑะใหญ่เท่าหม้อลอยอยู่ในเวหาส เปรตนั้นเมื่อเดินไปในอากาศก็แบกอัณฑะไว้บนบ่าอยู่ตลอดเวลา เมื่อจะนั่งก็นั่งทับอัณฑะอันใหญ่ของตนนั้น แล้วถูกแร้งบ้าง กาบ้าง นกตะกรุมบ้าง ตามจิกตามทึ้งอยู่มากมาย เปรตบุรุษนั้นก็ได้แต่ส่งเสียงร้องครวญครางด้วยความเจ็บปวดเป็นยิ่งนัก สมเด็จพระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตผู้มีอัณฑะใหญ่นี้เกิดเป็นมนุษย์ มีอาชีพเป็นผู้พิพากษาตัดสินอรรถคดีโกง เมื่อแตกกายทำลายขันธ์แล้ว ก็ตกนรกหมกไหม้อยู่สิ้นกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมพ้นจากแดนนรกแล้ว เศษกรรมยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตมีอัณฑะใหญ่และถูกแร้งกานกตะกรุมรุมจิกทึ้งอยู่ตลอดเวลา ได้เสวยทุกขเวทนาอันน่าทุเรศเห็นปานนั้น

เปรตในหลุมคูถ

สมัยหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตจมอยู่ในหลุมคูถจนมิดศีรษะ เป็นที่น่าอัศจรรย์ที่สุด สมเด็จพระมิ่งมงกุฎสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อน เปรตผู้อยู่ในหลุมคูถนั้นเกิดเป็นมนุษย์ ผู้ประพฤติกามมิจฉา คือประพฤติผิดในทางกายเป็นชู้กับภรรยาของผู้อื่น เมื่อตายแล้วได้ไปเกิดเป็นสัตว์นรกเสวยทุกข์โทษสิ้นกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมพ้นจากขุนนรกแล้ว เศษกรรมชั่วยังมี จึงต้องมาเกิดในเปตติวิสัยภูมิ เป็นเปรตอยู่ในหลุมคูถต้องทนทุกข์เห็นปานนั้น

เปรตกินคูถ

คราวหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตบุรุษผู้จมอยู่ในหลุมคูถ ใช้มือทั้งสองกอบโกยกินคูถอยู่ตลอดเวลา เป็นที่น่าอัศจรรย์เป็นที่สุด สมเด็จพระมิ่งมงกุฎสัมมาสัมพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าประวัติเปรตตนนี้ว่า

ในชาติก่อนเขาเกิดเป็นมนุษย์ในวรรณะพราหมณ์ มีความคิดอันลามก นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ในพระศาสนาของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์ก่อน เพื่อให้ไปฉันภัตตาหารที่เรือนของตนแล้ว ปรารถนาจะแกล้งเยาะเย้ย เมื่อพระภิกษุสงฆ์มายังเรือนตนตามคำนิมนต์แล้ว จึงเอาคูถใส่จนเต็มรางแล้วใช้ให้คนไปบอกแก่พระภิกษุสงฆ์ว่า

“ท่านเจ้าขา ขอท่านทั้งหลายจงพากันฉันคูถ และจงนำเอาไปให้พอแก่ความต้องการเถิด”

เมื่อเขาดับขันธ์สิ้นชีวิตแล้ว ได้ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เสวยทุกข์โทษสิ้นกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมพ้นจากขุมนรกแว้ เศษกรรมชั่วยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตกินคูถอยู่เช่นนั้น

เปรตหญิงไม่มีผิวหนัง

สมัยหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตหญิงตนหนึ่งซึ่งไม่มีผิวหนังลอยอยู่ในเวหาส เหล่าแร้งบ้างกาบ้าง นกตะกรุมบ้าง ต่างโผถลารุมตามจิกทึ้งอยู่ตลอดเวลา ...

ในชาติก่อน เปรตนี้เกิดเป็นมนุษย์มีจิตใจไม่บริสุทธิ์ ได้ประพฤตินอกใจสามีไปคบชู้อยู่กับบุรุษอื่น เมื่อดับขันธ์สิ้นชีวิตแล้วได้ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เสวยทุกข์โทษสิ้นกาลนาน ครั้นหมดกรรมจากขุมนรกแล้ว เศษกรรมชั่วยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตนี้

เปรตมังคุพิตถี

สมัยหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุ ได้เห็นเปรตหญิงตนหนึ่งซึ่งมีกลิ่นเหม็นสาบเหม็นสางน่าเกลียดน่าขยะแขยงเป็นที่สุดลอยอยู่ในเวหาส หมู่แร้งบ้าง กาบ้าง นกตะกรุมบ้าง ต่างพากันโผถลาตามจิกทึ้งอยู่ตลอดเวลา หญิงเปรตนั้นก็ให้ส่งเสียงร้องครวญครางอยู่อย่างน่าสงสารเป็นที่สุด ...

ในชาติก่อนเปรตหญิงนี้เกิดเป็นมนุษย์มีอาชีพไม่บริสุทธิ์ คือ เป็นหญิงแม่มดอยู่ในพระนครราชคฤห์นี้ เมื่อตายไปแล้วได้ไปเกิดเป็นสัตว์นรก เสวยทุกข์โทษอยู่สิ้นกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมพ้นจากขุมนรกแล้ว เศษกรรมชั่วยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตนี้

เปรตมีน้ำเหลืองไหล

สมัยหนึ่ง ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระองค์อรหันต์ผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตหญิงตนหนึ่งซึ่งมีน้ำเหลืองไหลเยิ้มตลอดร่างกายเต็มไปด้วยถ่านเพลิงล่องลอยอยู่ในเวหาส มีหมู่แร้งบ้าง กาบ้าง นกตะกรุมบ้าง รุมจิกทึ้งอยู่ตลอดเวลา ...

ในชาติก่อน เปรตหญิงตนนี้เกิดเป็นมนุษย์สูงศักดิ์ ได้เป็นพระอัครมเหสีในสมเด็จพระราชาธิบดีกาลิงคะ คราวหนึ่งเกิดความหึงหวงขึ้นมา จึงได้เอาเตาซึ่งเต็มไปด้วยถ่านเพลิงเทสาดลงไปในร่างกายของหญิงร่วมพระราชสวามีคนหนึ่ง เมื่อถึงกาลกิริยาแล้ว ได้ไปเกิดเป็นสัตว์นรกเสวยทุกข์โทษอยู่สิ้นกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมจากนรก เศษบาปกรรมยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตนี้

เปรตหัวด้วน

คราวหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตตนหนึ่งซึ่งไม่มีศีรษะ มีตาและปากอยู่ที่อกลอยอยู่ในเวหาส มีหมู่แร้ง กา และนกตะกรุม พากันรุมจิกรุมทึ้งอยู่ตลอดเวลา ...

ในชาติก่อน เปรตตนนี้เกิดเป็นมนุษย์ มีอาชีพไม่บริสุทธิ์คือเป็นเพชฌฆาตผู้ฆ่าโจร เมื่อดับชีวิตได้ไปเกิดเป็นสัตว์นรก ครั้นหมดกรรมจากขุมนรก เศษกรรมชั่วยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตนี้

เปรตบรรพชิต

คราวหนึ่ง องค์อรหันต์ท่านพระมหาโมคคัลลานเถระผู้มีทิพยจักษุได้เห็นเปรตซึ่งมีรูปร่างเป็นภิกษุ เปรตมีรูปร่างเป็นภิกษุณี เปรตมีรูปร่างเป็นสิกขมานา เปรตมีรูปร่างเป็นสามเณร และเปรตมีรูปร่างเป็นสามเณรีเปรตเหล่านี้ล่องลอยอยู่ในเวหาส บาตรก็ดี จีวรก็ดี ประคตเอวก็ดี

ของเปรตเหล่านั้นลุกเป็นเปลวเพลิงโชติช่วงแผดเผาร่างกายอยู่ตลอดเวลา ...

ในชาติก่อน เปรตเหล่านั้น ได้เกิดเป็นมนุษย์มีโอกาสประเสริฐสุด โดยได้บรรพชาอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ภิกษุณี สิกขามานา สามเณร และสามเณรี ในพระบวรพุทธศาสนาแห่งองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระกัสสปะจอมมุนีเจ้า แต่เขาเหล่านั้นประพฤติผิดธรรม ผิดวินัย มีอาจาระอันชั่วช้า ไม่นำพาต่อการที่จะปฏิบัติตามกระแสพุทธฎีกา เมื่อถึงกาลกิริยาแล้ว ก็ได้ไปเกิดเป็นสัตว์นรกอยู่สิ้นกาลช้านาน ครั้นหมดกรรมจากแดนนรก เศษกรรมชั่วยังมี จึงต้องมาเกิดเป็นเปรตนี้

เปรตมิจฉาทิฏฐิ

เป็นเปรตประเภทที่ตายจากมนุษย์แล้ว ก็ตรงไปเกิดเป็นเปรตเลยทีเดียว

บรรดาเปรตทั้งหลายที่กล่าวมานี้ ทั้งเปรตเศษบาปและเปรตมิจฉาทิฏฐิ ต้องเสวยทุกขเวทนาทนทุกข์ทรมาน โดยใครจะช่วยเหลือด้วยประการใดๆ ไม่ได้ทั้งสิ้น ญาติมิตรในถิ่นมนุษย์จะทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ก็ไม่ได้รับ เพราะมัวแต่ก้มหน้าก้มตาเสวยกรรมชั่วจนไม่มีเวลาจิตใจยังไม่เลื่อมใสใคร่ที่จะรับส่วนบุญของใคร และเพราะเกิดเป็นเปรตด้วยอำนาจอกุศลกรรมและเศษบาปอกุศลกรรม จึงจำเป็นที่จะต้องเสวยผลไปจนกว่าจะสิ้นกรรม ต่อเมื่อสิ้นกรรม ตายจากความเป็นเปรตที่ต้องทนทุกข์ทรมาน มาเกิดเป็นเปรตอีกประเภทหนึ่ง จึงจะคอยรับส่วนบุญได้ คือ เปรตปรทัตตูปชีวี

เปรตปรทัตตูปชีวี

เปรตประเภทปรทัตตูปชีวี เปรตนี้เป็นเปรตโชคดีจำพวกเดียวเท่านั้นที่จะสามารถรับส่วนบุญกุศลซึ่งพวกญาติมิตรอุทิศให้แต่โลกมนุษย์ได้

ทั้งนี้เพราะเปรตพวกนี้มีอกุศลอันเบาบาง จึงมีจิตยินดีที่จะอนุโมทนาส่วนกุศล โดยที่ตนมีความอยากข้าวและน้ำเป็นกำลัง จึงท่องเที่ยวเซซังไปมานึกถึงหมู่ญาติของตนว่าใครอยู่ไหนบ้าง ครั้นนึกได้และพบเจอเข้า ก็จะคอยอยู่ใกล้ๆ คอยท่าโดยหวังว่าเมื่อไหร่ญาติจะทำบุญกุศลแล้วก็คงอุทิศให้ตนบ้าง ครั้นญาติมิตรทำบุญกุศลแต่ลืมอุทิศให้หรืออุทิศให้แต่คนอื่น เขาก็เดินวนไปวนมา ใบหน้าหม่นหมองเศร้าสร้อยเพราะผิดหวัง บางทีน้อยใจถึงกับล้มซบสลบลงด้วยความหิวโหยสุดประมาณ แล้วก็หวังรอคราวหน้าต่อไป

เวมานิกเปรต

ในขุททกนิกาย เปตวัตถุ พระไตรปิฎกฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่มที่ ๔๙ ได้แสดงถึงเปรตอีกจำพวกหนึ่งที่เรียกว่า เวมานิกเปรต คือเปรตที่ช่วงเวลาหนึ่งเสวย ทุกข์จากผลบาปกรรมของตน และเมื่อถึงอีกช่วงเวลาหนึ่งก็กลับเสวยสุขอันเป็นทิพย์ และยังสามารถอนุโมทนารับส่วนกุศลที่มีผู้อุทิศให้ เช่น เรื่องขัลลาติยเปติวัตถุ ในเปตวัตถุ พระไตรปิฎก เล่มที่ ๔๙ หน้าที่ ๗๐ ที่แสดงถึงนางเปรตตนหนึ่งมีวิมานอยู่กลางทะเล เรือสำเภาผ่านมาพบ หัวหน้าพ่อค้าจึงได้สอบถามว่า ใครอยู่ในวิมานอันสวยเลิศนี้

ออกมาปรากฏกายให้เห็นด้วยเถิด นางกล่าวว่าเป็นหญิงเปลือยกาย มีแต่ผมที่ยาวปิดบังกายเท่านั้น หัวหน้าพ่อค้าจะมอบผ้าให้ แต่นางปฏิเสธแล้วแนะนำว่า ถ้าในเรือลำนี้มีอุบาสกผู้มีศรัทธามีศีลในพระพุทธศาสนาให้หัวหน้าพ่อค้านำผ้านุ่งห่มนั้นมอบให้อุบาสกนั้นนุ่งห่มเสีย แล้วอุทิศส่วนกุศลให้นาง หัวหน้าพ่อค้าได้ทำตามคำของนางเปรต นางเปรตอนุโมทนาแล้วก็ได้มีผ้านุ่งอันเป็นทิพย์แก่นาง นางปรากฏกายสู่ท่ามกลางสายตาของคนในเรือทั้งหมด เมื่อหัวหน้าพ่อค้าได้ถามความเป็นมา นางตอบว่าสมัยที่ยังเป็นมนุษย์หญิงสาวได้เคยลักขโมยผ้าของผู้อื่นจึงเกิดเป็นเปรตไม่มีเสื้อผ้า แต่ที่มีผมงามและมีวิมานเพราะครั้งหนึ่งนางได้เคยถวายแป้งคั่วเจือน้ำมันแก่ภิกษุ แต่ว่าอีก ๔ เดือน นางจะไปเกิดอุบัติในนรก อุบาสกผู้ที่ได้รับผ้านุ่งจากหัวหน้าพ่อค้า ได้มีความกรุณาอยากช่วยเหลือนาง จึงแสดงเรื่องกรรมและผลของกรรมให้ประจักษ์แก่ทุกคนในเรือ ทุกๆ คนก็ศรัทธาเลื่อมใสนับถือพุทธศาสนา ประกาศเป็นอุบาสก อุบาสกผู้ฉลาดแนะนำให้นางเทพธิดานี้นำอาหารและน้ำที่เป็นทิพย์ให้ทานแก่อุบาสกผู้มีศีลทั้งหมดเหล่านี้ บุญอันนางได้กระทำแล้วได้ไปบังเกิดในดาวดึงส์

ในทูตสูตร อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต พระไตรปิฎกฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่มที่ ๓๔ หน้าที่ ๑๔๘ แสดงถึงพระยายมราชก็เป็นเวมานิกเปรตเหมือนกัน และหากสัตว์ที่ทำบาปกรรมไว้น้อยและต้องมาพบกับท่านพระยายมราช พระยายมราชจะกล่าวเตือนถึงเทวทูตต่างๆ เช่น เคยเห็นเด็กแรกเกิดหรือไม่ เคยเห็นคนเจ็บ คนผู้ถูกทำโทษ คนตาย บ้างหรือไม่และได้ทำกุศลใดไว้บ้าง หากผู้นั้นนึกถึงกุศลที่ตนเคยทำไว้ได้ก็ไปบังเกิดในสุคติ แต่หากนึกไม่ได้แต่ว่าพระยายมราชจำได้ว่าผู้นั้นเคยทำบุญอุทิศแก่พระยายมราช ท่านก็จะกล่าวเตือนว่าได้เคยทำกุศลอย่างนี้แล้วอุทิศให้เราใช่หรือไม่ ผู้นั้นจำขึ้นได้ก็ไปเกิดในสุคติทันที หากนึกถึงบุญกุศลไม่ได้ก็ต้องเสวยผลกรรมในนรก

จบ *“เปตติภูมิ”*

๓. อสุรกายภูมิ ภูมิของอสุรกาย

ในพระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ ๕ โดย อ.วรรณสิทธิ ไวทยะเสวี มูลนิธิแนบมหานีรานนท์ ได้แสดงดังนี้ว่า

มีสัตว์อีกประเภทหนึ่ง มีชีวิตความเป็นอยู่และการเสวยทุกขเวทนาคล้ายคลึงกับสัตว์เปรตเป็นอันมาก ก็คือ ***อสุรกาย*** สัตว์ทั้งหลายที่กรรมชั่วชักนำให้ไปอุบัติเกิดเป็นสัตว์อสุรกายแล้ว ย่อมจะไม่มีความร่าเริงเลย เป็นอันขาด ***เรียกว่า อสุรกายภูมิ หมายถึง ภูมิที่อยู่ของสัตว์ ซึ่งปราศจากความร่าเริงสนุกสนาน***

หมู่สัตว์ที่เป็นอสุรา ที่เรียกว่า อสุรกาย นั้น มี ๓ อย่าง คือ

ก. เทวอสุรา ได้แก่ อสุรกายที่เป็นเทวดา

ข. เปตติอสุรา ได้แก่ อสุรกายที่เป็นพวกเปรต

ค. นิรยอสุรา ได้แก่ อสุรกายที่เป็นสัตว์นรก

เทวอสุรกาย มี ๖ คือ

๑. เวปจิตติอสุรกาย
๒. ราหุอสุรกาย
๓. สุพลิอสุรกาย
๔. ปหารอสุรกาย
๕. สัมพรตีอสุรกาย

} ที่เรียกว่า อสุรกาย เพราะเป็นปฏิปักษ์ต่อเทวดาชั้นดาวดึงส์ เทวอสุรกายทั้ง ๕ นี้อยู่ใต้ภูเขาสิเนรุ แต่สงเคราะห์เข้าในจำพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์

๖. วินิปาตกอสุรกาย มีรูปร่างเล็กกว่า อำนาจก็น้อยกว่าเทวดาชั้นดาวดึงส์ ที่อยู่ก็อาศัยอยู่ในมนุษยโลก เช่น ตามป่า ตามเขา ตามต้นไม้ และตามศาลที่เขาปลูกไว้สงเคราะห์เข้าในจำพวกเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา

เปตติอสุรกายมี ๓ คือ

๑. ***กาลกัญจิกเปรตอสุรกาย*** มีร่างกายใหญ่โต แต่ไม่ใคร่มีแรง เพราะมีเลือดเนื้อน้อย มีสีสันคล้ายใบไม้แห้ง ตาโปนออกมาคล้ายกับตาของปู มีปากเท่ารูเข็ม และตั้งอยู่กลางศีรษะ ที่เรียกเปรตจำพวกนี้ว่าอสุรกาย เพราะไม่สว่างรุ่งโรจน์

๒. ***เวมานิกเปรตอสุรกาย*** เสวยทุกข์ในเวลากลางวัน แต่กลางคืนได้เสวยสุข เหมือนกับความสุขในชั้นดาวดึงส์ และเพราะเหตุว่าเปรตจำพวกนี้ได้เสวยสุขในเวลากลางคืนเหมือนกับเทวดาชั้นดาวดึงส์นี้แหละ จึงได้เรียกว่า อสุรา

๓. ***อาวุธิกเปรตอสุรกาย*** เป็นจำพวกเปรตที่ประหัตประหารซึ่งกันและกัน ด้วยอาวุธต่างๆ ที่เรียกเปรตจำพวกนี้ว่าเป็นอสุรกาย เพราะมีความเป็นอยู่ตรงข้ามกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ กล่าวคือ เทวดาชั้นดาวดึงส์มีความรักใคร่ซึ่งกันและกัน ส่วนอาวุธิกเปรตนี้มีแต่การประหัตประหารซึ่งกันและกัน

นิรยอสุรกาย

นิรยอสุรกาย มีอย่างเดียว เป็นสัตว์นรกจำพวกหนึ่งซึ่งมีความเป็นอยู่เหมือนค้างคาวเกาะอยู่ตามขอบจักรวาล หิวกระหายเป็นกำลัง เกาะไปพลาง ไต่ไปพลาง ไปพบพวกเดียวกันโผเข้าไปจะจิกกินเป็นอาหาร ก็พลัดตกลงไปในน้ำกรด ข้างล่างละลายไปทันทีแล้วเกิดขึ้นมาใหม่ตกตายไปอีกวนเวียนอยู่อย่างนี้จนกว่าจะหมดกรรม

ที่เรียกสัตว์นรกจำพวกนี้เป็นอสุรกาย ก็เพราะว่ามีอารมณ์ตรงกันข้ามกับเทวดาชั้นดาวดึงส์ กล่าวคือ เทวดาชั้นดาวดึงส์มีอารมณ์ล้วนแต่ที่เป็นอิฏฐารมณ์ ส่วนนิรยอสุรกายนี้มีแต่อนิฏฐารมณ์ทั้งสิ้น

รวมความว่า อสุรภูมิหรืออสุรกายภูมินี้ ถ้าจะสงเคราะห์ก็สงเคราะห์เข้าในเปตภูมิ แต่เป็นเปรตจำพวกที่มีความเป็นอยู่เป็นพิเศษ เปรตพิเศษนี่แหละที่เรียกว่า อสุรกาย

อสุรกายทั้งหลายมีชีวิตอยู่อย่างลำเค็ญเช่นเดียวกับเหล่าเปรต เช่น *บางอสุรกาย* มีสรีระร่างกายน่าทุเรศพิลึก ผ่ายผอมนักหนา แต่ว่าสูงชะลูดนับได้เป็นร้อยเป็นพันวาขึ้นไป เนื้อและโลหิตในสรีระร่างไม่มีเลย มีแต่หนังหุ้มกระดูก เป็นสัตว์ตายซากประดุจดังใบไม้แห้ง เหม็นสาบเหม็นสางสุดประมาณ ดวงตาเล็กนักหนา เท่ากับตาแห่งปูที่เราเห็นในมนุษยโลกนี้เท่านั้น ตาของเขาตั้งอยู่บนศีรษะตรงกระหม่อม เขามีมุขทวารช่องปากเล็กยิ่งนักประมาณเท่ารูเข็มเท่านั้น ตั้งอยู่ใกล้ๆ กับดวงตานั่นเอง

ความเป็นอยู่ก็แสนลำบากยากเข็ญ ต้องหิวกระหายอยู่ตลอดเวลา เพราะการแสวงหาอาหารยากลำบากนัก เพราะตาเล็กเหลือเกิน ที่ตั้งก็บนศีรษะกลางกระหม่อม เมื่อเจออาหารแล้วจะบริโภคแต่ละครั้งแต่ละหนก็แสนลำบากยากเย็น จึงต้องเอาหัวปักลงมาข้างล่าง เอาตีนชี้ฟ้า กว่าอาหารจะเข้าปากได้ก็แสนยากเย็นอีก เพราะปากเล็กเท่ารูเข็ม ต้องเสวยกรรมทนทุกข์ทรมาน หิวกระหายอยู่อย่างนี้ เป็นเวลาหลายพันหลายหมื่นปี จนกว่าจะสิ้นอกุศลกรรมที่ทำไว้

โดยมาก อกุศลกรรมที่ทำด้วยโลภเจตนาย่อมส่งผลให้มาเกิดเป็นอสุรกาย เช่น ครั้งเป็นมนุษย์มีความโลภ ประจำดวงจิต ประกอบทุจริตด้วยการปล้นลักขโมย หรือฉ้อโกงทรัพย์สมบัติของผู้อื่น ไม่รู้จักประกอบอาชีพ เห็นผู้อื่นมีทรัพย์ก็ริษยาปรารถนาจะทำลายล้างหรือเอามาเป็นของตน หรือไม่ก็เป็นคนละโมบหน้ามืดจนฉ้อโกงทรัพย์สินอันเป็นของสงฆ์ซึ่งคนอื่นเขามีศรัทธา อุทิศเป็นทานวัตรนับเข้าในสังฆทาน หรือ

มิฉะนั้น เห็นเขาขุดบ่อขุดสระ สร้างสาธารณสถาน ก็อยากจะได้เอามาเป็นของตน เมื่อไม่ได้ ก็หาทางทำลายล้างไม่ให้ผู้อื่นบริโภคใช้สอย ด้วยน้ำจิตริษยาเป็นพาลชน

บาปที่ให้เกิดเป็นเปรตและอสุรกาย

อกุศลกรรมบถ ๑๐ ประการ

ก. กายกรรมหรือการทำบาปทางกายมี ๓ คือ

ฆ่าสัตว์ - ลักทรัพย์ - ประพฤติผิดในกาม

ข. วจีกรรมหรือการทำบาปทางวาจามี ๔ คือ

พูดเท็จ - พูดส่อเสียด - พูดคำหยาบ - พูดเพ้อเจ้อ

ค. มโนกรรมหรือบาปทางใจมี ๓ คือ

โลภอยากได้ของเขา - พยาบาทปองร้ายเขา - มิจฉาทิฏฐิเห็นผิดจากคลองธรรม

ใครประพฤติอกุศล ๑๐ ประการนี้ ก็ได้ชื่อว่านำตนเดินไปตามปฏิปทาทางไปสู่โลกเปรตและอสุรกายแล้ว หากอกุศลกรรมมากก็ไปเสวยผลในนรกก่อนแล้วจึงมาเสวยเศษกรรมชั่วเป็นเปรตอสุรกาย หากอกุศลกรรมเบาบางไม่ถึงขั้นต้องตกนรกก็ไม่ต้องผ่านแดนนรก ตรงไปเกิดเป็นเปรตอสุรกายเลยทีเดียว

จบ *"อสุรกายภูมิ"*

๔. ติรัจฉานภูมิ ภูมิของเดรัจฉาน

ประเภทเดียรัจฉาน

ติรัจฉานภูมิ หรือโลกแห่งสัตว์เดียรัจฉานนี้ เห็นได้ง่ายกว่าโลกนรกโลกเปรตอสุรกาย และสัตว์ทั้งหลายที่ไปอุบัติเกิดในภูมินี้ ย่อมพอจะมีความชื่นชมยินดีอยู่บ้าง ไม่ต้องเสวยทุกขเวทนาจนหน้าดำคร่ำเครียดอยู่ตลอดเวลาเหมือนสัตว์นรกและเปรตอสุรกาย โดยเหตุที่มีอกุศลเบาบาง แม้เขาจะประสบความลำบากยากแค้นประการใดก็ดี ก็ยังมีเหตุที่จะให้ชื่นชมยินดีอยู่ ๓ ประการคือ

๑. การกิน

๒. การนอน

๓. การสืบพันธุ์

เพราะเหตุที่สัตว์ทั้งหลาย ซึ่งพากันไปเกิดในภูมินี้ ย่อมมีความยินดีในเหตุทั้ง ๓ ประการดังกล่าว ฉะนั้น ภูมินี้จึงมีชื่อเรียกว่า ***ติรัจฉานภูมิ หมายถึง โลกของสัตว์ที่มีความยินดีในเหตุสามประการ***

อนึ่ง คำว่าติรัจฉานภูมินี้ยังหมายความอีกอย่างหนึ่งก็ได้ คือหมายความว่า ***"โลกของสัตว์ผู้ไปโดยขวาง"*** ซึ่งมีอรรถาธิบายว่า เหล่าสัตว์ที่ไปเกิดในภูมินี้ เวลาจะไปไหนมาไหนต้องอยู่ตามขวาง อยู่ตามยาว ต้องคว่ำอกไป พึงเห็นสัตว์เดียรัจฉานอยู่ข้างๆ ตัวเวลานี้ เช่น เนื้อ หมู หมา เป็ด ไก่ เป็นอาทิ นอกจากร่างกายจะมีสภาวะไปอย่างขวางๆ ดังกล่าวในส่วนจิตใจของเขาก็ยังขวางอีกด้วย คือ ***ขวางจากมรรคผลนิพพาน*** สัตว์ทั้งหลายที่ไปเกิดในภูมินี้ ถึงจะพยายามทำดีสักเท่าไร จะมีจิตใจ

ประเสริฐเลิศล้นสักแค่ไหน มีวาสนาบารมีมาเพียงไร ก็ไม่สามารถบรรลุมรรคผลนิพพานในชาติที่เป็นสัตว์เดียรัจฉานได้เป็นอันขาด เพราะเป็นอาภัพสัตว์จัดอยู่ในพวกอบายภูมิ จึงไม่อาจที่จักได้บรรลุอมตสมบัติ จะได้อย่างมากก็เพียงสวรรค์สมบัติเท่านั้น

ติรัจฉาน

เมื่อจะกล่าวโดยประเภท สัตว์เดียรัจฉานนั้นมีอยู่ ๔ ประเภทคือ

๑. *อปทติรัจฉาน* สัตว์เดียรัจฉานประเภทที่ไม่มีเท้า ไม่มีขา ได้แก่ งู ปลา และไส้เดือน เป็นต้น

๒. *ทวิปทติรัจฉาน* สัตว์เดียรัจฉานประเภทที่มีขา ๒ ขา มีเท้า ๒ เท้า ได้แก่ แร้ง กา นกตะกรุม ไก่ เป็ด เป็นต้น

๓. *จตุปทติรัจฉาน* สัตว์เดียรัจฉานประเภทที่มีขา ๔ ขา มีเท้า ๔ เท้า ได้แก่ หมา แมว ช้าง ม้า วัว ควาย เป็นต้น

๔. *พหุปทติรัจฉาน* สัตว์เดียรัจฉานประเภทที่มีขามาก มีเท้ามากกว่า ๔ เท้าขึ้นไป ได้แก่ มด ปลวก กิ้งกือ ตะเข็บ ตะขาบ เป็นต้น

ติรัจฉานภูมิ เป็นภูมิที่ใกล้ชิดกับมนุษยภูมิคือโลกมนุษย์เป็นที่สุด ดังนั้นพวกสัตว์เดียรัจฉาน จึงมีรูปร่างปรากฏเป็นตัวเป็นตน มนุษย์หรือคนเราจึงสามารถเห็นได้ อยู่ร่วมกันได้ ไม่เหมือนสัตว์ในอบายภูมิเหล่าอื่น ในการกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ของสัตว์เดียรัจฉาน จึงจะกล่าวย่อๆ ดังนี้

ก. สถานที่ สัตว์ที่ไปเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉานแล้ว ย่อมไม่อยู่เป็นที่ เพราะไม่มีที่อยู่ของตนโดยเฉพาะ เที่ยวอยู่ไปมาทั่วๆ ไปในพื้นปฐพีนี้ ไม่เหมือนสัตว์นรกทั้งหลายที่มีที่อยู่เป็นขุมๆ

ข. ความเป็นอยู่ สัตว์เดียรัจฉานมีความเป็นอยู่ลำบากยากเข็ญกว่ามนุษย์มากมายนัก เพราะเป็นสัตว์มีภัยแห่งชีวิตรอบด้าน ชีวิตของ

เขาจะอยู่รอดไปได้แต่ละวันนั้นแสนจะลำบากยากเย็น เป็นชีวิตที่ตกต่ำแสนจะอาภัพ ได้รับแต่ความไม่สบายรอบด้าน ต้องแสวงหาอาหารกินตลอดเวลา กว่าจะได้ก็ยากนักหนา

เหล่าสัตว์ที่มาเกิดในเดียรัจฉานภูมินี้ก็เพราะอำนาจแห่งเศษบาปอกุศลที่ตนได้กระทำไว้แต่ปางก่อน เช่น คนหนึ่งๆ ทำบาปหนักไว้ ครั้นขาดใจตายไปตกนรกสิ้นกาลช้านาน เมื่อพ้นจากกรรมในนรกเศษบาปยังไม่สิ้น ก็ต้องไปเกิดเป็นเปรตอสุรกาย ที่นี้ถึงแม้ว่าจะหมดบาปจากเปรตอสุรกายแต่เศษบาปยังมีอยู่ ก็ต้องมาเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉานจำพวกหนึ่ง อีกจำพวกหนึ่งครั้นสิ้นกรรมพ้นจากนรกแล้ว ก็มาเกิดเป็นสัตว์เดียรัจฉานเลยทีเดียวโดยไม่ต้องผ่านแดนเปรตอสุรกาย ***จุติปฏิสนธิแห่งสัตว์ทั้งหลายนั้นไม่แน่นอนยุติลงอย่างใดอย่างหนึ่งได้ ย่อมเป็นไปสุดแต่กรรมจะบันดาลชักพา***

ทางไปติรัจฉานภูมิก็คือความประพฤติชั่วช้าลามก และการกระทำอันเป็นบาปหยาบช้า ซึ่งรวมเรียกว่า "อกุศลกรรม" นั่นเอง อกุศลกรรมชนิดเดียวกับที่เป็นเครื่องชักนำให้ไปเกิดเป็นสัตว์นรกเปรตอสุรกายนั่นแหละ

จบ *"ติรัจฉานภูมิ"*

บ้านเก่าของสัตว์ทั้งหลาย

สัตว์ทั้งหลายเมื่อได้ปฏิสนธิด้วยอกุศลจิตย่อมเกิดในอบายภูมิอย่างแน่นอน และอบายภูมิก็เป็นส่วนหนึ่งของที่ที่สัมภเวสีจะต้องเวียนไปว่ายตายไปเกิดอยู่ร่ำไป หากยังไม่หมดกิเลส เพราะสัมภเวสีหมายถึงปุถุชนและพระเสขะผู้ที่ยังต้องแสวงหาภพเกิดอีก ไม่ได้หมายความว่ามีแต่วิญญาณล่องลอยไปหาที่เกิดอย่างที่เข้าใจกัน แต่หมายถึงสัตว์ทั้งหลายที่ยังมีกิเลสอยู่นั่นเอง

ดังนั้น อบายภูมิจึงเปรียบเสมือนบ้านเก่าของสัตว์ทั้งหลายที่ล้วนแล้วแต่ได้เคยผ่านกันมาแล้วไม่รู้เท่าไหร่ แม้แต่พระพุทธองค์เองก็เคยผ่านมาแล้วนับไม่ถ้วน ก่อนจะมาเป็นพระพุทธเจ้า

สัมภเวสีกับสุคติภูมิ

มนุสสภูมิ

มนุสสภูมิ หรือโลกมนุษย์นี้ เป็นโลกที่อาศัยแห่งสัตว์ผู้มีใจสูง เมื่อแยกคำออกมาก็เป็น มน + อุสส + ภูมิ มน = ใจ อุสส = สูง ภูมิ = ที่อาศัย รวมกันเป็น มนุสสภูมิ ก็แปลว่าที่อาศัยของสัตว์ผู้มีใจสูง ซึ่งได้แก่ โลกมนุษย์อันเป็นที่อาศัยอยู่แห่งมนุษย์เรานี่เอง

ที่ว่ามนุษย์เป็นผู้มีใจสูงนั้น ก็เพราะมีใจสูงส่งกล้าหาญองอาจกล้าหาญในการประกอบกรรมต่างๆ ยิ่งนัก ขึ้นชื่อว่ากรรมแล้ว ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรือเป็นอกุศลกรรม สัตว์ในภูมิอื่นใดที่จะใจกล้าสามารถกระทำให้เกินมนุษย์เป็นไม่มี

กล่าวคือ ในกรณีแห่งอกุศลกรรม คือ กรรมที่ชั่วช้าลามก สัตว์ในมนุสสภูมิองอาจสามารถกระทำได้อย่างยอดเยี่ยมตั้งแต่บาปกรรมที่มีโทษเล็กน้อย จนกระทั่งถึงบาปกรรมที่มีโทษสูงสุดเป็นอุคกฤษฎ์ อาทิเช่น ปาณาติบาต อกุศลกรรมมนุษย์ก็สามารถฆ่าได้ตั้งแต่สัตว์เล็กๆ เช่น กุ้ง ปู ปลา มาเป็นอาหารเป็นประจำ ไปจนถึงสัตว์ใหญ่ๆ ไปจนถึงสัตว์ที่ว่าดุร้ายเป็นถึงเจ้าป่า เจ้าไพร เช่น เสือสมิง สมิงร้าย ควายป่ากระทิงเถื่อน ที่ว่าดุร้ายน่าเกรงขามนักหนา ก็เคยปรากฏว่าถูกมนุษย์ใจหาญฆ่าให้ตายเสียมากต่อมากแล้ว นอกจากนั้นยังฆ่ามนุษย์ด้วยกันเองด้วยโทสะก็ตาม ด้วยอาฆาตพยาบาทก็ตาม บางมนุษย์ก็มีอาชีพเป็นเพชฌฆาตฆ่าเพื่อนมนุษย์ด้วยกันตั้งแต่หนึ่งคนไปจนเป็นร้อยเป็นพันคน นอกจากนั้น มนุษย์ยังอาจหาญฆ่าผู้มีพระคุณต่างๆ เช่น บิดามารดาครูบาอาจารย์ อันเป็นบาปสูงสุดขนาดอนันตริยกรรมได้ ***ฉะนั้น จึงได้นาม*** *ว่า มนุษย์ = ผู้มีใจสูงในเชิงกล้าหาญที่จะประกอบอกุศลกรรม*

ในกรณีแห่งกุศลกรรม คือ กรรมที่ดีงามเป็นบุญเป็นคุณ สัตว์ที่มาอุบัติเกิดในมนุสสภูมินี้ ก็องอาจสามารถที่จะกระทำได้อย่างยอดเยี่ยมอีกเช่นเดียวกัน เช่น การให้ทานมนุษย์ทั้งหลายก็กระทำกันเป็นประจำ ไม่ว่าจะเป็นชาติไหน ภาษาไหน ทุกกาลทุกสมัย นอกจากจะให้ทานกับเพื่อนมนุษย์แล้ว ยังมีใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ให้ทานแก่สัตว์ในภูมิอื่นอีกด้วย เช่น ให้อาหารเป็นทานกับเป็ด ไก่ หมู หมา นอกจากนั้นยังกระทำกองกุศลซึ่งสูงขึ้นไปกว่าทานคือการรักษาศีล ในมนุษยโลกมีการรักษาศีลตามกำลังความสามารถของแต่ละมนุษย์ บางมนุษย์มีศรัทธารักษาศีล ๕ บางมนุษย์ใจกล้ารักษาศีล ๘ ศีล ๑๐ หรือใจกล้าหาญสูงลิบ อุตส่าห์รักษาศีล ๒๒๗ เหล่าสัตว์ในภูมิอื่นใด จักมีน้ำใจกล้าหาญองอาจ รักษาศีลได้อย่างมนุษย์เป็นไม่มีแน่ นอกจากจะมีน้ำใจอาจหาญสมาทานศีลได้อย่างยอดเยี่ยมแล้ว ในกุศลอันสูงส่งยิ่งกว่าศีลคือการบำเพ็ญภาวนา มนุษย์ผู้มีใจกล้าหาญก็พยายามบำเพ็ญมาตลอดทุกยุคทุกสมัย มีน้ำใจรักใคร่ในการบำเพ็ญสมถภาวนาจนได้สำเร็จฌานไปอุบัติเกิดเป็นพระพรหมผู้วิเศษ ณ พรหมโลกต่างๆ ดังนี้ก็มีอยู่เป็นอันมากเหลือที่จะคณนา

ครั้นมาถึงกาลพิเศษเหตุเป็นกาลที่มีสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จมาอุบัติตรัสในโลก ก็ทรงมิใช่ใครผู้ใดในภูมิอื่นเลย โดยที่แท้ทรงเป็นมนุษย์อุบัติเกิดในมนุสสภูมินี่เอง ทรงมีพระวิริยะอย่างยอดเยี่ยม เมื่อมีพระมนัสมุ่งหมายพระบรมโพธิญาณ ก็ทรงมีพระทัยอาจหาญ บากบั่นแสวงหาสัจธรรม มิได้ทรงนำพาอาลัยถึงความลำบากแห่งพระวรกายจนกระทั่งได้บรรลุพระปรมาภิเษกสัมโพธิญาณ ได้สำเร็จเป็นองค์เอกอัครบรมศาสดาจารย์ ต่อจากนั้นก็ทรงมีพระมหากรุณาสั่งสอนมนุษย์ใจกล้าผู้เป็นสาวกทั้งหลาย ให้บำเพ็ญวิปัสสนาภาวนาจนกระทั่งได้สำเร็จมรรคผลเป็นพระอริยบุคคลในพระบวรพุทธศาสนา ตามกำลังแห่งวาสนาบารมีคือบางท่านก็ได้เป็นพระอรหันต์ เป็นพระอนาคามี เป็นพระสกทาคามี

บางท่านก็ได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน อย่างนี้ก็มีอยู่มากมายนับไม่ถ้วนในมนุสสภูมิ อนึ่งเล่า พระปัจเจกพุทธเจ้าผู้มาอุบัติตรัสรู้แต่ลำพังพระองค์เดียว ในกาลที่โลกว่างจากพระบวรพุทธศาสนา ก็มาอุบัติในมนุสสภูมินี้ด้วยเหมือนกัน จึงเป็นอันว่า มนุษย์นี้มีใจสูงในเชิงกล้าหาญประกอบการกุศล ตั้งแต่ขั้นต่ำที่สุดจนกระทั่งถึงกุศลขั้นอุคกฤษฏ์ คือ สูงสุดขนาดเป็นองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ดังกล่าวมานี้ ***ฉะนั้น จึงได้นามว่า มนุษย์ = ผู้มีใจสูงในเชิงกล้าหาญที่จะประกอบการกุศลกรรม***

เมื่อทั้งประกอบอกุศลกรรมและกุศลกรรมได้ชนิดสูงสุดทั้งสองด้านแล้วนั้น เมื่อกล่าวถึงชีวิตความเป็นอยู่ เหล่ามนุษย์ในมนุสสภูมินี้ ย่อมมีชีวิตความเป็นอยู่แตกต่างกันไปแต่ละมนุษย์แต่ละชีวิต ส่วนความพิสดารแห่งชีวิตจะแตกต่างกันเป็นประการใดบ้างนั้น ก็เป็นที่ซาบซึ้งกันดีอยู่แล้ว จึงจะไม่กล่าวถึงในที่นี้อีก

บุคคล ๔ จำพวก

๑. ***บุคคลผู้มืดมาแล้วมืดไป*** ได้แก่บุคคลซึ่งได้มาซึ่งอัตภาพความเป็นอยู่ของชีวิตที่ไม่ดีเลยตั้งแต่เบื้องต้น แล้วไม่สำนึกรู้สึกตัวถึงวิบากกรรมชั่วของตนเอง กลับกระทำชั่วทุจริตอยู่เป็นนิตย์ ประพฤติชั่วทางกาย ทางวาจา และทางใจ ไม่ฉุกคิดเห็นผิดเป็นชอบไม่เชื่อบุญเชื่อบาปประพฤติผิดศีลธรรม ผิดกฎหมายบ้านเมืองอย่างไม่ละอาย ชีวิตเขาตายไปจากโลกนี้แล้วย่อมเข้าถึงอบาย และพ้นจากอบายได้มาเกิดเป็นมนุษย์อีกก็จะได้อัตภาพชั่วๆ เหมือนกรรมชั่วที่ได้กระทำเอาไว้อีก บุคคลเช่นนี้เรียกว่า มืดมาแล้วมืดไป

๒. ***บุคคลผู้มืดมาแล้วสว่างไป*** บุคคลประเภทนี้มีเบื้องต้นมืดมนมาเหมือนบุคคลประเภทแรก แต่แตกต่างกันที่บุคคลประเภท

ที่สองนี้ รู้สึกสำนึกตัวได้ แล้วตั้งตนไว้ชอบด้วยคุณธรรม จากเบื้องต้นอันต่ำต้อย ก็ต่อสู้อดทนทำคุณงามแต่ความดีตลอดชีวิต ถ้ายากจนมาก็จะขยันขันแข็งทำมาหากินอย่างสุจริตจนร่ำรวยได้ ถ้าเคยทำความชั่วมาก็เลิก แล้วกลับตัวกลับใจใหม่ให้เป็นคนดี ประกอบแต่คุณงามความดีทำตนให้มีคุณค่าแก่สังคมส่วนรวมได้ ตายไปจากโลกนี้แล้วก็บังเกิดในสุคติได้ เมื่อได้กลับมาเกิดยังมนุษยโลกเมื่อใด ก็ได้บังเกิดยังสกุลที่ดีเป็นต้น บุคคลเช่นนี้เรียกว่า มืดมาแล้วสว่างไป

๓. ***บุคคลผู้สว่างมาแล้วมืดไป*** บุคคลประเภทนี้ได้ชีวิตที่ประเสริฐมาแต่แรก มีชีวิตที่สมบูรณ์พูนสุข มีความรู้เพราะได้รับการศึกษาที่ดี แต่หลงผิดคิดกระทำชั่ว หมกมุ่นแต่ประพฤติทุจริตอยู่เป็นอาจิณ ผิดศีล ผิดธรรม ผิดกฎหมายบ้านเมืองไม่มีความละอาย มัวแต่เพลิดเพลินมัวเมาในกามคุณ จะประกอบคุณงามความดีบ้างก็สักแต่ว่าทำ เขาละจากโลกนี้ไปแล้วย่อมเข้าถึงอบาย ภายหลังพ้นจากอบายแล้วมาเกิดเป็นมนุษย์ก็ต้องได้เกิดในที่ที่ต้อยต่ำแร้นแค้นเป็นยิ่งนัก หาความสุขไม่ได้ บุคคลเช่นนี้เรียกว่า สว่างมาแล้วมืดไป

๔. ***บุคคลผู้สว่างมาแล้วสว่างไป*** บุคคลประเภทสุดท้ายนี้ดีที่สุดประเสริฐสุด เพราะความที่ได้ทำบุญไว้แต่ชาติปางก่อนจึงได้อัตภาพชีวิตที่สมบูรณ์ด้วยมนุษย์สมบัติ มีความเป็นอยู่อย่างสุขสบายตั้งแต่เกิดจะกระทำกิจการใดก็สำเร็จลุล่วงด้วยมีคนคอยอุปถัมภ์ค้ำจุนตลอด อีกทั้งไม่ประมาทดำเนินชีวิตด้วยคุณธรรมความดี ประกอบบุญทานอยู่เนืองนิตย์ รักษาศีลมั่นคงไม่คลอนแคลน เจริญสติปัญญาภาวนาอย่างมากมายทั้งชีวิต ไม่ว่าจะอยู่ในเพศฆราวาสหรือบรรพชิต ก็ดำรงคงไว้ซึ่งคุณงามความดีอย่างมากมาย เมื่อได้บำเพ็ญเช่นนี้แล้วละโลกไปย่อมเข้าถึงซึ่งสุคติอย่างแน่นอน บุคคลเช่นนี้เรียกว่า สว่างมาแล้วสว่างไป

ในจูฬกัมมวิภังคสูตร มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ พระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหามกุฏฯ เล่มที่ ๒๓ หน้าที่ ๒๕๑ สุภมานพ โตเทยยบุตร ได้ทูลถามพระพุทธองค์ในเรื่องของเหตุใดหนอคนจึงมีอายุสั้น อายุยืน มีโรคมาก มีโรคน้อย มีผิวพรรณงาม มีผิวพรรณทราม มีศักดามาก มีศักดาน้อย มีโภคะมาก มีโภคะน้อย เกิดสกุลต่ำ เกิดสกุลสูง ไร้ปัญญา มีปัญญา พระองค์ได้ตรัสตอบแก่สุภมานพซึ่งพอจะกล่าวย่อสั้นๆ ดังนี้ คือ

ปฏิปทาให้มีอายุสั้น

ดูกรมาณพ! บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม เป็นคนมักทำชีวิตสัตว์ให้ตกล่วง เป็นคนเหี้ยมโหด มีมือเปื้อนเลือด หมกมุ่นอยู่ในการประหัตประหาร ไม่เอ็นดูในเหล่าสัตว์มีชีวิต ครั้นเขาตายย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก หากเขาตายไปไม่เข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรกแล้ว ถ้ามาเกิดเป็นมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง เขาจะเป็นคนมีอายุสั้น

ปฏิปทาให้มีอายุยืน

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้มีอายุยืนคือสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้เว้นขาดจากปาณาติบาต วางอาชญา วางศาสตรา มีความละอาย ถึงความเอ็นดู อนุเคราะห์ ด้วยความเกื้อกูลในสรรพสัตว์และภูตอยู่ ครั้นเขาตายไป ย่อมจักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ หากไม่เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ถ้ามาเกิดมนุษย์ เกิด ณ ที่ใดๆ ในภายหลัง เขาจะเป็นคนมีอายุยืน

ปฏิปทาให้มีโรคมาก

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้มีโรคมาก คือสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มีปกติเบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หรือด้วยก้อนดิน ด้วยท่อนไม้ หรือด้วยศาสตรา

ปฏิปทาให้มีโรคน้อย

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้มีโรคน้อย คือสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นผู้มีปกติไม่เบียดเบียนสัตว์ด้วยฝ่ามือ หรือด้วยก้อนดิน ด้วยท่อนไม้ หรือด้วยศาสตรา

ปฏิปทาให้มีผิวพรรณทราม

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้มีผิวพรรณทรามคือสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนมักโกรธ มากไปด้วยความแค้นเคือง ถูกเขาว่าเล็กน้อยก็ขัดใจ โกรธเคือง พยาบาท มาดร้าย ทำความโกรธความร้ายและความขึ้งเครียดให้ปรากฏ

ปฏิปทาให้มีผิวพรรณงาม

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้มีผิวพรรณงาม คือ สตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนไม่มักโกรธ ไม่มากไปด้วยความแค้นเคือง ถูกคนอื่นเขาว่ามากก็ไม่ขัดใจ ไม่โกรธเคือง ไม่พยาบาท ไม่มาดร้าย ไม่ทำความโกรธความร้าย และความขึ้งเครียดให้ปรากฏ

ปฏิปทาให้เป็นคนมีศักดาน้อย

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้เป็นคนมีศักดาน้อยก็คือ สตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนมีใจริษยา ย่อมมีใจริษยามุ่งร้าย ผูกใจอิสสาริษยาในลาภสักการะ ความเคารพ ความนับถือ การไหว้และการบูชาของคนอื่น

ปฏิปทาให้เป็นคนมีศักดามาก

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้เป็นคนมีศักดามากคือ เป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม เป็นคนมีใจไม่ริษยา ย่อมไม่ริษยา ไม่มุ่งร้าย ไม่ผูกใจอิสสาริษยาในลาภสักการะความเคารพ ความนับถือ การไหว้และการบูชาของคนอื่น

ปฏิปทาให้มีโภคะมาก

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้มีโภคะมาก คือ จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอนที่อาศัย เครื่องประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์

ปฏิปทาให้มีโภคะน้อย

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้มีโภคะน้อย คือจะเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้ไม่ให้ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอนที่อาศัย เครื่องตามประทีปแก่สมณะหรือพราหมณ์

ปฏิปทาให้เกิดมาในตระกูลต่ำ

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้เกิดในตระกูลต่ำ คือ จะเป็นสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม เป็นคนกระด้าง เย่อหยิ่ง ย่อมไม่กราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ไม่ลุกรับคนที่ควรลุกรับ ไม่ให้อาสนะแก่คนที่ควรให้อาสนะ ไม่ให้ทางแก่คนที่ควรให้ทาง ไม่สักการะแก่คนที่ควรสักการะ ไม่เคารพ คนที่ควรเคารพ ไม่นับถือคนที่ควรนับถือ ไม่บูชาคนที่ควรบูชา

ปฏิปทาให้เกิดในตระกูลสูง

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้เกิดในตระกูลสูง คือจะเป็นสตรีก็ตาม เป็นบุรุษก็ตาม เป็นคนไม่กระด้าง ไม่เย่อหยิ่ง ย่อมกราบไหว้คนที่ควรกราบไหว้ ลุกรับคนที่ควรลุกรับ ให้อาสนะแก่คนที่ควรให้อาสนะ ให้ทางแก่คนที่ควรให้ทาง สักการะแก่คนที่ควรสักการะ เคารพแก่คนที่ควรเคารพ นับถือคนที่ควรนับถือ บูชาคนที่ควรบูชา

ปฏิปทาให้มีปัญญาทราม

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้มีปัญญาทรามคือจะเป็นสตรีก็ตามเป็นบุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้ไม่เคยเข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์ แล้วสอบถามว่า อะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำลงไปแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อความมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความทุกข์สิ้นกาลนาน อะไรเมื่อทำลงไปแล้ว ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน

ปฏิปทาให้มีปัญญาหลักแหลม

ดูกรมาณพ! ปฏิปทาให้มีปัญญาหลักแหลม คือสตรีก็ตาม บุรุษก็ตาม ย่อมเป็นผู้เข้าไปหาสมณะหรือพราหมณ์แล้วสอบถามว่าอะไรเป็นกุศล อะไรเป็นอกุศล อะไรมีโทษ อะไรไม่มีโทษ อะไรควรเสพ อะไรไม่ควรเสพ อะไรเมื่อทำลงไปแล้วย่อมเป็นไปเพื่อความมิใช่ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความทุกข์สิ้นกาลนาน อะไรเมื่อทำลงไปแล้วย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขสิ้นกาลนาน

ดูกรมาณพ! สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน เป็นทายาทแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและประณีตได้ ด้วยประการฉะนี้

ปฏิปทาให้เกิดมาเป็นมนุษย์

ก่อนที่มนุษย์ทั้งหลาย จะได้มีโอกาสกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ เป็นคนในมนุสสภูมินี้อีกนั้น มิใช่ว่าอยู่ๆ แล้วพอตายไปก็กลับมาเกิดเป็นคนได้อีกอย่างง่ายดาย โดยที่แท้ จักกลับมาเกิดเป็นคนอีกได้ ก็เพราะมีเหตุมีปัจจัย **นั่นก็คือ มนุษยธรรม = ธรรมของมนุษย์ หรือธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ นั่นก็คือ เบญจศีล หรือปัญจสิกขาบทนั่นเอง ศีล ๕ นั่นแหละ**

จบ "มนุสสภูมิ"

เทวตาภูมิ

เทวะ แปลว่า ผู้ที่เพลิดเพลินยิ่งในกามคุณทั้ง ๕ เทวะมี ๓ คือ

๑. อุปปัตติเทวะ ได้แก่ เทวดาโดยกำเนิด

๒. สมมติเทวะ ได้แก่ เทวดาโดยสมมติ เช่น พระมหากษัตริย์ พระราชินี พระราชโอรส พระราชธิดา เป็นต้น

๓. วิสุทธิเทวะ ได้แก่ เทวดาที่บริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสทั้งปวง หมายถึง พระอรหันต์โดยเฉพาะเท่านั้น

อนึ่ง เทวะที่แปลว่า ผู้ที่เพลิดเพลินอยู่ในกามคุณทั้ง ๕ นั้น ใช้เป็นคำแปลโดยเฉพาะแก่อุปปัตติเทวะเท่านั้น จะนำไปใช้กับสมมติเทวะ และวิสุทธิเทวะไม่ได้

อุปปัตติเทวะมี ๖ ชั้น

๑. จาตุมหาราชิกา ๒. ดาวดึงส์ ๓. ยามา ๔. ดุสิต ๕. นิมมานรตี ๖. ปรนิมมิตวสวัตตี

๑. จาตุมหาราชิกาภูมิ

จาตุมหาราช แปลว่า เทวดา ๔ องค์ ผู้เป็นเจ้าใหญ่ยิ่ง

จาตุมหาราชิกา หมายถึงว่า เทวดาทั้งหลายผู้มีหน้าที่ปฏิบัติรับใช้ท้าวมหาราชทั้ง ๔ กล่าวคือ เทวดาในชั้นจาตุมหาราชิกาภูมินี้ เป็นบริวารอยู่ใต้อำนาจของท้าวมหาราชทั้ง ๔ เพราะเหตุว่ามามีกำเนิดในสถานที่ที่ท้าวมหาราชทั้ง ๔ ปกครองอยู่

ท้าวมหาราชทั้ง ๔ คือ

๑. ***ท้าวธตรัฏฐะ*** อยู่ทางทิศตะวันออกของภูเขาสิเนรุ เป็นผู้ปกครองคันธัพพะเทวดาทั้งหมด

๒. ***ท้าววิรุฬหก*** อยู่ทางทิศใต้ของภูเขาสิเนรุ เป็นผู้ปกครองกุมภัณฑเทวดาทั้งหมด

๓. ***ท้าววิรูปักขะ*** อยู่ทางทิศตะวันตกของภูเขาสิเนรุ เป็นผู้ปกครองนาคะเทวดาทั้งหมด

๔. ***ท้าวกุเวระ หรือท้าวเวสสุวรรณ*** อยู่ทางทิศเหนือของภูเขาสิเนรุ เป็นผู้ปกครองยักขะเทวดาทั้งหมด

เทวดาที่อยู่ภายใต้การปกครองของท้าวจาตุมหาราช คือ

๑. ปัพพัฏฐเทวดา เทวดาที่อาศัยภูเขาอยู่

๒. อากาสัฏฐเทวดา เทวดาที่อาศัยอยู่ในอากาศ

๓. ขิฑฑาปโทสิกเทวดา เทวดาที่มีความเพลิดเพลินในการเล่นกีฬาจนลืมบริโภคอาหารแล้วตาย

๔. มโนปโทสิกเทวดา เทวดาที่ตายเพราะความโกรธ

๕. สีตวลาหกเทวดา เทวดาที่ทำให้อากาศเย็นเกิดขึ้น

๖. อุณหวลาหกเทวดา เทวดาที่ทำให้อากาศร้อนเกิดขึ้น

๗. จันทิมเทวปุตตเทวดา เทวดาที่อยู่ในพระจันทร์

๘. สุริยเทวปุตตเทวดา เทวดาที่อยู่ในพระอาทิตย์

ท้าวมหาราชทั้ง ๔ องค์นี้ เป็นผู้รักษามนุษยโลกด้วย ฉะนั้นจึงเรียกว่า ท้าวจตุโลกบาล บางทีก็เลยเรียกท้าวจตุโลกบาลนี้ว่า อินทะ ยมะ วรุณะ กุเวระ

เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกานี้ มีที่อยู่ตอนกลางเขาสิเนรุ ตลอดลงมาถึงพื้นดินที่มนุษย์อยู่ เรียกชื่อตามที่อยู่ที่อาศัยดังนี้

ก. ที่อยู่บนพื้นแผ่นดิน เรียกว่า ภุมมัฏฐเทวดา

ข. ที่อยู่บนต้นไม้ เรียกว่า รุกขัฏฐเทวดา

ค. ที่อยู่ในอากาศ (มีวิมานอยู่) เรียกว่า อากาสัฏฐเทวดา

เทวดาในจาตุมหาราชิกาภูมิ ที่มีใจโหดร้ายก็มีถึง ๔ จำพวก คือ

๑. ***คันธัพโพ คันธัพพี ได้แก่ เทวดาคันธัพพะ*** ที่ถือกำเนิดภายในต้นไม้ที่มีกลิ่นหอม เราเรียกกันว่า นางไม้ หรือแม่ย่านาง ชอบรบกวนให้เกิดอุปสรรคต่างๆ เช่น ให้เกิดเจ็บป่วยหรือทำอันตรายแก่ทรัพย์สมบัติของผู้ที่นำมาใช้สอย หรือมาปลูกบ้านเรือน เทวดาจำพวกนี้อยู่ในความปกครองของท้าวธตรัฏฐะ

คันธัพพะเทวดานี้ สิงอยู่ในต้นไม้นั้นตลอดไป แม้ว่าใครจะตัดฟันไปทำ เรือ แพ บ้านเรือน หรือเครื่องใช้ไม้สอยอย่างใดๆ ก็คงสิงอยู่ในไม้นั้น ซึ่งผิดกับรุกขเทวดาที่อาศัยอยู่ตามต้นไม้เหมือนกัน แต่ถ้าต้นไม้นั้นตาย หรือถูกตัดฟันก็ย้ายจากต้นนั้นไปต้นอื่น

๒. *กุมภัณโฑ กุมภัณฑี ได้แก่ เทวดากุมภัณฑ์ ที่เราเรียกกันว่า รากษส* เป็นเทวดาที่รักษาสมบัติต่างๆ มีแก้วมณีเป็นต้น และรักษาป่า ภูเขา แม่น้ำ ถ้ามีผู้ล่วงล้ำก้ำเกิน ก็ให้โทษต่างๆ เทวดาจำพวกนี้อยู่ในความปกครองของท้าววิรุฬหกะ

๓. *นาโค นาคี ได้แก่ เทวดานาค* มีวิชาเกี่ยวแก่เวทมนตร์คาถาต่างๆ ขณะท่องเที่ยวมาในมนุษยโลก บางทีก็เนรมิตเป็นคน หรือเป็นสัตว์ เช่น เสือ ราชสีห์ เป็นต้น โดยเฉพาะชอบลงโทษพวกสัตว์นรก เทวดาจำพวกนี้อยู่ในความปกครองของท้าววิรูปักขะ

๔. *ยักโข ยักขินี ได้แก่ เทวดายักษ์* พอใจเบียดเบียนสัตว์นรก เทวดาจำพวกนี้อยู่ในความปกครองของท้าวกุเวระหรือท้าวเวสสุวรรณ

๒. ดาวดึงส์

ดาวดึงส์ภูมิ หรือตาวติงสาภูมิ มีความหมาย ๒ นัย นัยหนึ่งว่า เป็นที่เกิดของบุคคล ๓๓ คน คือ เกิดเป็นพระอินทร์ ๑ เกิดเป็นเทวดาผู้เป็นใหญ่อีก ๓๒

ส่วนความหมายอีกนัยหนึ่ง เป็นพื้นแผ่นดินที่ปรากฏขึ้นในโลกเป็นครั้งแรก ก่อนพื้นดินส่วนอื่นเพราะภูมินี้อยู่บนยอดเขาสิเนรุ

ในดาวดึงส์ภูมิ	ทิศตะวันออก	มีสวน	นันทะวัน
	ทิศตะวันตก	มีสวน	จิตรลดาวัน
	ทิศเหนือ	มีสวน	มิสสกวัน
	ทิศใต้	มีสวน	ผารุสกวัน

ทิศตะวันออกเฉียงเหนือมี ๒ ส่วน ส่วนหนึ่งชื่อ "ปุณฑริกะ" มีต้นปาริฉัตตกใหญ่โตมาก ใต้ร่มปาริฉัตตกมีแท่นบัณฑุกัมพลศิลาอาสน์ แท่นนี้เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จไปเทศนาโปรดพระพุทธมารดา ก็ใช้เป็นที่ประทับแสดงพระธรรมเทศนา มีศาลาสุธัมมาเป็นที่ประชุมฟังธรรม มีเจดีย์แก้วมรกต ชื่อว่า พระจุฬามณี บรรจุพระเขี้ยวแก้ว (ข้างขวา) กับบรรจุพระเกศา (ที่ทรงตัดออกตอนเสด็จออกทรงผนวช) อีกส่วนหนึ่งชื่อ ***สวนมหาวัน*** มีสระชื่อ***สุนันทา*** ส่วนนี้เป็นที่ประทับสำราญพระอิริยาบถของท้าวสักกะเทวราช

ที่ศาลสุธัมมา ตามปกติมีพรหมชื่อ ***สนังกุมาระ*** เป็นผู้เสด็จลงมาแสดงธรรม แต่ในบางโอกาส ท้าวสักกะเทวราช หรือเทวดาองค์อื่นที่ทรงความรู้ในธรรมก็เป็นผู้แสดง

เทวดาตั้งแต่ชั้นดาวดึงส์นี้ขึ้นไปปฏิสนธิด้วยโอปปาติกะกำเนิดอย่างเดียวเท่านั้น

เทวดาชั้นเดียวกันย่อมเห็นซึ่งกันและกันได้ และเห็นผู้ที่อยู่ต่ำกว่าตนได้ด้วย แต่ไม่สามารถจะเห็นผู้ที่อยู่ในชั้นที่สูงกว่าตนได้

ท้าวสักกะเทวราชหรือท้าวโกสีย์อัมรินทร์ ซึ่งเรียกกันสั้น ๆ ว่า พระอินทร์นี้ อยู่ในชั้นดาวดึงส์ แต่เป็นผู้ปกครองเทพยดาทั้งในชั้นดาวดึงส์ และชั้นจาตุมหาราชิกาด้วย บางทีก็เรียก ท้าวสหัสสนัย

คือ ท้าวพันตาเพราะจักขุดีมาก เห็นได้ชัดเจน และเห็นได้ไกลมาก เท่ากับดวงตาตั้งพันดวง

พระอินทร์องค์ปัจจุบันนี้สำเร็จเป็นพระโสดาบันแล้ว เมื่อจุติจากเทวโลกก็จะมาบังเกิดเป็นพระเจ้าจักรพรรดิ์ในมนุษยโลกและจะได้สำเร็จเป็นพระสกทาคามี จุติจากมนุษยโลก จะไปบังเกิดในชั้นดาวดึงส์อีกคราวนี้ได้สำเร็จเป็นพระอนาคามี จุติที่นี้จะไปบังเกิดในชั้นสุทธาวาสตั้งแต่ชั้นอวิหา เป็นต้นไปตามลำดับจนถึงชั้นอกนิฏฐา และสำเร็จเป็นพระอรหันต์แล้วปรินิพพานในชั้นนั้น

เทวดาในดาวดึงส์ภูมินี้มี ๒ พวก คือ ภุมมัฏฐเทวดา อาศัยพื้นแผ่นดินอยู่ และอากาสัฏฐเทวดา มีวิมานลอยอยู่ในอากาศเป็นที่อยู่

๓. ยามาภูมิ

ยามาภูมิ มีท้าวสุยามะเทวราชเป็นผู้ปกครอง เทวดาทั้งหลายที่อยู่ในชั้นนี้ ก็เรียกว่า ยามา หรือ ยามะ ดังนั้นภูมินี้จึงมีชื่อว่า ยามา

เป็นภูมิที่ปราศจากความลำบาก ถึงซึ่งความสุขอันเป็นทิพย์วิมานและทิพย์สมบัติก็ประณีตมาก

ภูมินี้อยู่ในอากาศ สูงกว่ายอดเขาสิเนรุ ๔๒,๐๐๐ โยชน์ ขอกล่าวเสียตรงนี้ว่า ภูมิของเทวดาทุก ๆ ชั้น มีระยะห่างกันชั้นละ ๔๒,๐๐๐ โยชน์ เหมือนกันทุกชั้น

เทวดาที่อยู่ในยามาภูมินี้ เป็นจำพวกอากาสัฏฐเทวดาจำพวกเดียว เพราะมีวิมานลอยอยู่ในอากาศเป็นที่อยู่

เทวดาที่อยู่ในภูมิที่สูงขึ้นไปกว่าชั้นนี้ ก็ล้วนแต่เป็นอากาสัฏฐ-เทวดาทั้งสิ้น

๔. ดุสิตาภูมิ

ดุสิตาภูมิ มีท้าวสันตุสิตตะเทวราช เป็นผู้ปกครอง เป็นภูมิของอากาสัฏฐเทวดา ที่ชื่อว่า ดุสิตา ดังนั้นภูมินี้จึงชื่อว่า ตุสิตาภูมิ หรือ ดุสิตาภูมิ หรือ ดุสิตภูมิ

เป็นภูมิที่ปราศจากความร้อนใจมีแต่ความชุ่มชื่นอยู่เป็นนิจ ในทิพย์สมบัติอันเป็นศิริมงคลของตน

เป็นภูมิที่ประเสริฐกว่าเทวดาภูมิชั้นอื่น ๆ เพราะว่าพระโพธิสัตว์ทุก ๆ พระองค์ก่อนที่จะบังเกิดในมนุษยโลก และได้สำเร็จอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ เป็นภพสุดท้าย ตลอดจนผู้ที่จะได้มาตรัสรู้เป็นพระอัครสาวก ก็ย่อมบังเกิดในชั้นดุสิตนี้ก่อนทั้งนั้น

๕. นิมมานรตีภูมิ

นิมมานรตีภูมิ มีท้าวสุนิมมิตตะเทวราช เป็นผู้ปกครอง เป็นภูมิของอากาสัฏฐเทวดา ที่ชื่อว่า นิมมานรตี ดังนั้นภูมินี้จึงชื่อว่า นิมมานรตีภูมิ

เทวดาในชั้นนี้มีความสุขความเพลิดเพลินในกามคุณทั้ง ๕ ที่ตนเนรมิตขึ้น ตามความพอใจของตนเองทุกประการ เมื่อได้เพลิดเพลินในกามคุณนั้นสมใจแล้ว สิ่งที่เนรมิตคือนิมิตนั้นก็จะปลาสนาการไป

๖. ปรนิมมิตวสวัตตีภูมิ

ปรนิมมิตวสวัตตีภูมิ มีท้าวปรนิมมิตตะเทวราช อีกนัยหนึ่งว่าท้าววสวัตตีเทวราช เป็นผู้ปกครองอากาสัฏฐเทวดาทั้งหลายในชั้นนั้น

เทพยดาในชั้นนี้ มีความสุขความเพลิดเพลินในกามคุณทั้ง ๕ เป็นอย่างยิ่ง โดยที่ตนไม่ต้องเนรมิตขึ้นเอง แต่มีเทวดาองค์อื่นคอยเนรมิตให้สมตามความปรารถนาทุกประการ

ควรคารวะเทวดา

เทวดาเป็นวัตถุอันควรเคารพบูชา

ในพระอภิธรรมแสดงว่า เทวดาเป็น ๑ ใน ๑๐ แห่งธรรมที่เป็นเครื่องระลึกของสติ ซึ่งมีชื่อว่า เทวตานุสสติ ทั้งนี้เพราะเทวดาบังเกิดขึ้นโดยอานิสงส์ของ สัปปุริสธรรม ๗ ประการ ได้แก่ สัทธา สีล จาคะ สุตะ ปัญญา หิริ โอตตัปปะ เมื่อมีสติระลึกอยู่ในอารมณ์อย่างนี้ ย่อมเป็นกุสล ได้ความปีติอิ่มเอิบ จิตใจก็ไม่แกว่งไกวไปในราคะ โทสะ โมหะ อันเป็นสิ่งที่ทำให้เศร้าหมองและเร่าร้อน

ในอังคุตตรบาลีแสดงว่า การเคารพเทพยเจ้าที่สิงสถิตย์อยู่ในบ้าน ในเรือน ในหมู่บ้าน ย่อมเกิดมงคลแก่ผู้แสดง

ในมหาปรินิพพานสูตรแสดงว่า การเคารพต่อเจ้าที่เจ้าทางย่อมได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์ให้

ในรัตนสูตรแสดงว่า บุคคลผู้บูชาสักการะปวงเทพยดานั้น ย่อมได้รับเมตตาจิตเป็นการตอบแทน

ในมหาปรินิพพานสูตรอีกตอนหนึ่งว่า บุคคลใดขาดคารวะต่อเจ้าที่เจ้าทาง ย่อมได้ประสบภัยที่จะมีมาโดยไม่รู้ตัว

ในเปตวัตถุพระบาลีแสดงว่า ท้าวมหาราชทั้ง ๔ องค์เป็นผู้รักษาคุ้มครองมนุษยโลก ผู้ใดทำการบูชาท่านย่อมไม่เสียผลในการบูชา โดยจะได้รับความสุขความสบายเป็นเครื่องตอบแทน

จบ "เทวตาภูมิ"

พรหมภูมิ

พรหมอุบัติ

ท่านผู้มีความเพียรกล้า ทรงไว้ซึ่งปัญญาเกินสามัญชนปรารถนาจะพ้นจากกิเลสานุสัย เพราะเห็นว่ามีโทษพาให้ยุ่งนัก ใคร่จักห้ามจิตมิให้ตกอยู่ในอำนาจกิเลส จึงสู้อุตสาหะพยายามบำเพ็ญสมถภาวนาตามที่ท่านบุรพาจารย์สั่งสอนกันสืบๆ มา บางพวกเป็นชีป่าดาบส บางพวกทรงพรตเป็นโยคีฤาษี ในสมัยที่มีพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นในโลก บางพวกก็เป็นพระภิกษุสามเณร ต่างบำเพ็ญสมถภาวนาจนได้สำเร็จฌาน ครั้นถึงกาลกิริยาตายจากมนุษยโลก ก็ตรงไปอุบัติเกิดในพรหมวิมาน ณ พรหมโลกตามอำนาจแห่งฌานที่ตนได้บรรลุเป็นพระพรหมผู้วิเศษล้วนแต่บุรุษเพศทั้งสิ้น ไม่ต้องกินไม่ต้องบริโภคอาหารเหมือนสัตว์ในภูมิอื่น ด้วยว่าเช่มชื่น

อิ่มเอิบโดยมีฌานสมาบัติเป็นอาหาร จึงไม่ต้องมีการถ่ายคูตรมูถคืออุจจาระปัสสาวะอันลามกเหม็นร้ายเลย

สรีระร่างกายหน้าตาแห่งบรรดาพระพรหมนั้น มีสัณฐานกลมเกลี้ยงสวยงามนัก มีรัศมีออกจากกายตัวเลื่อมประภัสสรรุ่งเรืองกว่ารัศมีพระอาทิตย์และพระจันทร์หลายพันเท่า เพียงแต่หัตถ์หนึ่งเล่าอันพระพรหมทั้งหลายเหยียดยื่นออกไปหวังจะให้ส่องรัศมีไปทั่วห้วงจักรวาลก็ย่อมจักทำได้ อวัยวะร่างกายที่ต่อกัน คือหัวเข่าก็ดี แขนก็ดี มีสัณฐานกลมเกลี้ยงเรียบงามนัก จักได้เห็นที่ต่อกันนั้นหามิได้ เกศเกล้าแห่งองค์พระพรหมเจ้าทั้งหลายนั้นงามนัก ปรากฏโดยมากมีศีรษะประดับด้วยชฎาเช่นเดียวกับชีป่าและโยคีฤๅษีสิทธิ์ผู้มีฤทธิ์ สถิตย์เสวยสุขพรหมสมบัติอยู่ ณ พรหมโลกที่ตนอุบัติบังเกิดตราบจนกว่าจะสิ้นอายุ ซึ่งเป็นเวลานานแสนนาน

รูปพรหม

๑. พรหมปาริสัชชาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑ ***พรหมปาริสัชชาภูมิ = ที่อยู่ของพระพรหมผู้เป็นบริษัทท้าวพรหมซึ่งสถิตย์อยู่ชั้นมหาพรหมาภูมิ*** เป็นพรหมโลกชั้นแรกคือชั้นต่ำที่สุด แต่ก็ตั้งอยู่เบื้องบน สูงกว่าปรนิมมิตวสวัตตีสวรรค์ขึ้นไปถึงห้าล้านห้าแสนแปดพันโยชน์ นับว่าไกลจากมนุษยโลกนักหนาไม่สามารถนับได้

พระพรหมแต่ละองค์ ณ พรหมพิมานแห่งตนในที่นี้ล้วนแต่มีคุณวิเศษ โดยเคยเจริญสมถกรรมฐานจนได้บรรลุปฐมฌานอย่างสามัญมาแล้วทั้งสิ้น เสวยประณีตสุขอยู่ มีความเป็นอยู่อย่างแสนจะสุขนักหนาตราบจนหมดพรหมายุขัย

๒. พรหมปุโรหิตาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๒ ***พรหมปุโรหิตาภูมิ* = ที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายผู้ทรงฐานะประเสริฐ คือ เป็นปุโรหิตของท่านมหาพรหม**

ความเป็นอยู่ทุกอย่างล้ำเลิศวิเศษกว่าพรหมโลกชั้นแรก รัศมีก็รุ่งเรืองกว่า รูปทางร่างกายใหญ่กว่า สวยงามกว่า ทุกท่านล้วนมีคุณวิเศษได้เคยเจริญสมถกรรมฐานจนได้บรรลุปฐมฌานขั้นมัชฌิมะ คือขั้นปานกลางมาแล้วทั้งสิ้น

๓. มหาพรหมาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๓ ***มหาพรหมาภูมิ* = ที่อยู่แห่งท่านพระพรหมผู้ยิ่งใหญ่ทั้งหลาย มีความเป็นอยู่และรูปกายประเสริฐยิ่งขึ้นไปอีก** ได้เคยเจริญสมถกรรมฐานจนได้บรรลุปฐมฌานขั้นปณีตะ คือขั้นประณีตสูงสุดมาแล้วทั้งสิ้น

พรหมโลก ๓ ชั้นแรกนี้ ตั้งอยู่ ณ ระดับพื้นที่ระดับเดียวกัน แต่แยกเป็น ๓ เขต

๔. ปริตตาภาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๔ ***ปริตตาภาภูมิ* = ที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายผู้มีรัศมีน้อยกว่าพระพรหมที่มีศักดิ์สูงกว่าตน** ล้วนมีคุณวิเศษ โดยได้เจริญภาวนากรรมบำเพ็ญสมถกรรมฐาน จนได้บรรลุทุติยฌานขั้นปริตตะ คือ ขั้นสามัญมาแล้วทั้งสิ้น

๕. อัปปมาณาภาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๕ ***อัปปมาณาภาภูมิ = ที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายผู้มีรัศมีรุ่งเรืองมากมายหาประมาณมิได้*** ล้วนแต่ทรงคุณวิเศษ โดยได้เคยเจริญภาวนาการบำเพ็ญสมถกรรมฐาน จนได้บรรลุทุติยฌานขั้นมัชฌิมะ คือขั้นปานกลางมาแล้วทั้งสิ้น

๖. อาภัสราภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๖ ***อาภัสสราภูมิ = ที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายผู้มีประกายรุ่งโรจน์แห่งรัศมีนานาแสง*** ล้วนมีคุณวิเศษ โดยได้เคยเจริญภาวนากรรมบำเพ็ญสมถกรรมฐาน จนได้บรรลุทุติยฌานชั้นปณีตะ คือ ประณีตสูงสุดมาแล้วทั้งสิ้น

อนึ่งพรหมโลกชั้นที่ ๔-๖ นี้ทั้งสามชั้น ความจริงตั้งอยู่ ณ พื้นที่ระดับเดียวกัน แต่แยกสถานที่เป็น ๓ เขต

๗. ปริตตสุภาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๗ ***ปริตตสุภาภูมิ = ที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายผู้มีความสง่าสวยงามแห่งรัศมีเป็นส่วนน้อย คือน้อยกว่าพระพรหม***

ในพรหมโลกที่สูงกว่าตนนั่นเอง ล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวิเศษ โดยได้เคยเจริญภาวนากรรมบำเพ็ญสมถกรรมฐานจนได้บรรลุตติยฌานขั้นปริตตะ คือขั้นสามัญมาแล้วทั้งสิ้น

๘. อัปปมาณสุภาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๘ ***อัปปมาณสุภาภูมิ = ที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายผู้มีความสง่าสวยงามแห่งรัศมีมากมายไม่มีประมาณ*** สง่าสวยงามแห่งรัศมีซึ่งซ่านออกจากกายตัวมากมายสุดประมาณ ล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวิเศษ โดยได้เคยเจริญภาวนากรรมบำเพ็ญสมถกรรมฐานจนได้บรรลุตติยฌานขั้นมัชฌิมะ คือขั้นปานกลางมาแล้วทั้งสิ้น

๙. สุภกิณหาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๙ ***สุภกิณหาภูมิ = ที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายผู้มีความสง่าสวยงามแห่งรัศมีที่ออกสลับปะปนกันอยู่เสมอเป็นนิตย์*** ทรงรัศมีนานาพรรณเป็นที่น่าเพ่งพิศทัศนานักหนา ล้วนแต่เป็นผู้ทรงคุณวิเศษโดยได้เคยเจริญภาวนากรรมบำเพ็ญสมถกรรมฐาน จนได้บรรลุตติยฌานขั้นปณีตะ คือขั้นประณีตสูงสุดมาแล้วทั้งสิ้น

พรหมโลกชั้นที่ ๗ ชั้นที่ ๘ และชั้นที่ ๙ นี้ ความจริงตั้งอยู่ ณ พื้นที่ระดับเดียวกัน แต่แยกสถานที่เป็น ๓ เขต

๑๐. เวหัปผลาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑๐ ***เวหัปผลาภูมิ = ที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายได้รับผลแห่งฌานกุศลอย่างไพบูลย์*** ทรงเพศเป็นพระพรหมผู้วิเศษสถิตย์อยู่ในปราสาทแก้วพรหมวิมานอันมโหฬารกว้างขวางนักหนา มีบุปผชาติดอกไม้ประดับประดาเรียบเรียงเป็นระเบียบไม่รู้แห้งเหี่ยวโรยรา

โดยรอบ ผู้ที่ไปอุบัติเกิดในพรหมภูมิชั้นนี้มีมากมายนักหนาจนนับไม่ถ้วน ล้วนแต่มีหน้าตาเนื้อตัวสวยสง่ามีอุปมาดังรูปพระปฏิมากรพุทธรูปทองคำขัดสีใหม่ งามซึ้งตรึงใจสุดพรรณนา แต่มีอิริยาบถไม่เหมือนกัน บางองค์นั่ง บางองค์นอน บางองค์ยืน มีอิริยาบถใดก็เป็นอย่างนั้นตลอดไป ไม่เคลื่อนไม่ไหวติง จักษุทั้งสองก็มิได้กะพริบเลย สถิตย์เฉยเสวยสุขเป็นประดุจรูปปั้นอยู่อย่างนั้นชั่วกาลนานนักแล

อนึ่ง ผลแห่งฌานกุศลที่ส่งให้ไปอุบัติเกิดในพรหมโลก ๙ ชั้นแรกนั้น ไม่เรียกว่ามีผลไพบูลย์เต็มที่ ทั้งนี้ก็โดยมีเหตุผลตามสภาพธรรมที่เป็นจริง ดังต่อไปนี้

ก. เมื่อคราวโลกถูกทำลายด้วยไฟนั้น ๔ ชั้นแรกก็ถูกทำลายไปด้วย

ข. เมื่อคราวโลกถูกทำลายด้วยน้ำนั้น ๖ ชั้นแรกก็ถูกทำลายไปด้วย

ค. เมื่อคราวโลกถูกทำลายด้วยลมนั้น ทั้ง ๙ ชั้นแรกก็ถูกทำลายไปด้วยไม่มีเหลือเลย

๑๑. อสัญญีสัตตาภูมิ

พรหมโลกชั้นที่ ๑๑ ***อสัญญีสัตตาภูมิ* = ที่อยู่ของพระพรหมทั้งหลายผู้ไม่มีสัญญา** พระพรหมไม่มีสัญญาทั้งหลาย ผู้อุบัติเกิดด้วยอำนาจแห่งสัญญาวิราคภาวนาและสถิตย์อยู่ในพรหมโลกชั้นนี้ ย่อมมีแต่รูป ไม่มีนามคือจิตและเจตสิกที่จะเสวยสุขอันประณีตนักหนา ล้วนแต่มีคุณวิเศษยิ่งนักโดยได้เคยเจริญภาวนากรรมบำเพ็ญสมถกรรมฐาน จนได้สำเร็จจตุตถฌาน อันเป็นรูปฌานขั้นสูงสุดมาแล้วทั้งสิ้น

อนึ่ง เวหัปผลาภูมิและอสัญญีสัตตาภูมินี้ ความจริงตั้งอยู่ ณ พื้นที่ระดับเดียวกัน แต่แยกสถานที่กันอยู่ และมีระยะห่างไกลกันมาก

สุทธาวาสภูมิ

เป็นพรหมโลกอีกชนิดหนึ่ง ต่างจากทั้ง ๑๑ ชั้นแรก ภูมินี้เป็นที่อยู่แห่งพระพรหมอริยบุคคลในบวรพุทธศาสนา ชั้นพระพรหมอนาคามีอริยบุคคล ผู้มีความบริสุทธิ์เท่านั้น ส่วนท่านที่ทรงคุณวิเศษอื่น ๆ แม้จะได้สำเร็จฌานวิเศษเพียงใดก็ไปอุบัติเกิดในสุทธาวาสภูมินี้ไม่ได้อย่างเด็ดขาด สุทธาวาสภูมินี้มีอยู่ ๕ ชั้น ตั้งอยู่ท่ามกลางอากาศ และตั้งอยู่เป็นชั้น ๆ ขึ้นไปตามลำดับภูมิ หาได้ตั้งอยู่ในระดับเดียวกันไม่

๑๒. อวิหาสุทธาวาสภูมิ

สูงขึ้นไปจากอสัญญีสัตตาภูมิประมาณ ๕ ล้าน ๕ แสน ๘ พันโยชน์

อวิหาสุทธาวาสภูมิ = ภูมิอันเป็นที่อยู่อันบริสุทธิ์แห่งพระพรหมอนาคามี อริยบุคคลทั้งหลาย ผู้ไม่เสื่อมคลายในสมบัติของตน

พระพรหมในพรหมโลกชั้นนี้ ย่อมไม่ละทิ้งสมบัติ กล่าวคือสถานที่ของตนโดยเวลาเพียงเล็กน้อย เพราะว่าพระพรหมที่อุบัติเกิดและสถิตย์อยู่ ณ ที่นี้ ท่านย่อมจักไม่จุติเสียก่อน จนกว่าจะสถิตย์อยู่นานถึงมีอายุครบกำหนด ซึ่งแปลกออกไปจากพระพรหมในสุทธาวาสภูมิที่เหลืออยู่อีก ๔ ภูมิ คือพระพรหมในอีก ๔ สุทธาวาสภูมินั้นอาจไม่ได้อยู่ครบกำหนดอายุก็มีการจุติหรือนิพพานเสียก่อน พระพรหมในอวิหาสุทธาวาสภูมินี้แต่ละองค์นั้น ล้วนแต่เป็นผู้มีวาสนาบารมี กิเลสธุลีเหลือติดอยู่ในจิตสันดานน้อยนักหนา โดยได้เคยเป็นสาวกแห่งพระพุทธองค์ พบพระบวรพุทธศาสนาแล้วมีปกติเห็นภัยในวัฏสงสาร อุตสาหะจำเริญวิปัสสนากรรมฐาน จนยังตติยมรรคให้เกิดในขันธสันดานได้สำเร็จเป็นพระอนาคามีอริยบุคคลมาแล้ว

๑๓. อตัปปาสุทธาวาสภูมิ

สูงขึ้นไปต่อจากอวิหาสุทธาวาสภูมิขึ้นไปอีกประมาณได้ ๕ ล้าน ๕ แสน ๘ พันโยชน์ ***อตัปปาสุทธาวาสภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่อันบริสุทธิ์แห่งพระพรหมอนาคามีอริยบุคคลทั้งหลายผู้ไม่มีความเดือดร้อน*** หมายความว่า ท่านเหล่านี้ย่อมไม่มีความเดือดร้อน ทั้งทางกาย วาจา และใจเลย ย่อมเข้าฌานสมาบัติ หรือผลสมาบัติอยู่เสมอ นิวรณธรรม ซึ่งเป็นกิเลสอันทำให้จิตเดือดร้อนไม่มีโอกาสที่จะเกิดขึ้นได้ ฉะนั้นจิตใจของท่านเหล่านั้นจึงมีแต่สงบเยือกเย็น ท่านเหล่านี้เคยเป็นพระสาวกแห่งพระพุทธองค์ อุตสาหะจำเริญวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถยังตติยมรรคให้บังเกิดในขันธสันดาน ได้สำเร็จเป็นพระอนาคามีอริยบุคคลและในขณะที่เจริญวิปัสสนากรรมฐานปรากฏว่าเป็นผู้มีวิริยินทรีย์ คือมีวิริยะแก่กล้ากว่าอินทรีย์อย่างอื่น

๑๔. สุทัสสาสุทธาวาสภูมิ

สูงขึ้นไปต่อจากอตัปปาสุทธาวาสภูมิขึ้นไปอีกประมาณได้ ๕ ล้าน ๕ แสน ๘ พันโยชน์ ***สุทัสสาสุทธาวาสภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่อันบริสุทธิ์แห่งพระพรหมอนาคามีอริยบุคคลทั้งหลาย ผู้มีความแจ่มใส*** คือท่านเหล่านี้ย่อมมีความเห็นอย่างชัดแจ้งแจ่มใส สามารถเห็นสภาวธรรมได้โดยแจ้งชัดเพราะเป็นพระพรหมที่บริบูรณ์ด้วย ประสาทจักษุ ทิพพจักษุ ธัมมจักษุ และปัญญาจักษุ จึงเห็นสภาวธรรมได้แจ่มใสชัดเจน จิตใจสงบเยือกเย็น ท่านเหล่านี้เคยเป็นพระสาวกแห่งพระพุทธองค์ อุตสาหะจำเริญวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถยังตติยมรรคให้บังเกิดในขันธสันดาน ได้สำเร็จเป็นพระอนาคามีอริยบุคคลและในขณะที่เจริญวิปัสสนากรรมฐานปรากฏว่าเป็นผู้มีสตินทรีย์ คือมีสติแก่กล้ากว่าอินทรีย์อย่างอื่น

๑๕. สุทัสสีสุทธาวาสภูมิ

สูงขึ้นไปต่อจากสุทัสสาสุทธาวาสภูมิขึ้นไปอีกประมาณได้ ๕ ล้าน ๕ แสน ๘ พันโยชน์ ***สุทัสสีสุทธาวาสภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่อันบริสุทธิ์แห่งพระพรหมอนาคามีอริยบุคคลทั้งหลาย ผู้มีความเห็นอย่างแจ่มใสมากกว่า*** คือนอกจากธัมมจักษุที่มีกำลังเท่ากับพระพรหมในชั้นสุทัสสาสุทธาวาสภูมิแล้ว พระพรหมในสุทัสสีพรหมโลกนี้ ประสาทจักษุ ทิพพจักษุ ปัญญาจักษุ ทั้ง ๓ นี้มีกำลังแก่กล้ากว่าพระพรหมในสุทัสสาสุทธาวาสภูมิ ทำให้ท่านมีความเห็นในสภาวธรรมได้ชัดเจนแจ่มใสยิ่ง ท่านเหล่านี้เคยเป็นพระสาวกแห่งพระพุทธองค์ อุตสาหะจำเริญวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถยังตติยมรรคให้บังเกิดในขันธสันดาน ได้สำเร็จเป็นพระอนาคามีอริยบุคคล และในขณะที่เจริญวิปัสสนากรรมฐาน ปรากฏว่าเป็นผู้มีสมาธินทรีย์ คือมีสมาธิแก่กล้ากว่าอินทรีย์อย่างอื่น

๑๖. อกนิฏฐสุทธาวาสภูมิ

สูงขึ้นไปต่อจากสุทัสสีสุทธาวาสภูมิขึ้นไปอีกประมาณได้ ๕ ล้าน ๕ แสน ๘ พันโยชน์ ***อกนิฏฐสุทธาวาสภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่อันบริสุทธิ์แห่งพระพรหมอนาคามีอริยบุคคลทั้งหลายผู้ทรงคุณวิเศษโดยไม่มีความเป็นรองกัน***

เบื้องบนอกนิฏฐสุทธาวาสพรหมโลกนี้ มีพระเจดีย์เจ้าองค์สำคัญ ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงว่าเป็นพรหมโลกที่เคารพนับถือพระบวรพุทธศาสนาประดิษฐานอยู่องค์หนึ่งมีนามว่า ทุสสะเจดีย์

เหล่าพรหมทั้งปวงในที่นี้ ย่อมเป็นผู้ทรงคุณวิเศษโดยไม่มีการเป็นรองกัน คือไม่ต่ำกว่ากันทั้งในด้านความสุขและความรู้ ทั้งนี้เพราะทรง

ล้วนแต่เป็นผู้มีวาสนาบารมี ในจิตสันดานมีกิเลสธุลีเหลือติดอยู่น้อยนักหนา โดยท่านเหล่านี้เคยเป็นพระสาวกแห่งพระพุทธองค์ อุตสาหะจำเริญวิปัสสนากรรมฐานจนสามารถยังตติยมรรคให้บังเกิดในขันธสันดานได้สำเร็จเป็นพระอนาคามีอริยบุคคลและในขณะที่เจริญวิปัสสนากรรมฐานปรากฏว่าเป็นผู้มีปัญญินทรีย์ คือมีปัญญาแก่กล้ากว่าอินทรีย์อย่างอื่น

ฉะนั้น ท่านพระพรหมอนาคามีบุคคลที่อุบัติเกิดในอกนิฏฐ-พรหมโลกนี้ จึงมีคุณสมบัติวิเศษยิ่งกว่าบรรดาพระพรหมทั้งสิ้นในพรหมโลกทั้งหลายรวมทั้งสุทธาวาสพรหมทั้งสี่ที่กล่าวมาแล้วด้วยก็เทียบไม่ได้

พระพรหมอนาคามีทั้งหลายในสุทธาวาสพรหมแรกทั้ง ๔ หากยังมิได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์และดับขันธ์เข้าสู่พระปรินิพพานแล้ว ครั้นสิ้นพรหมายุขัย ก็จำต้องจุติจากสุทธาวาสพรหมโลกที่ตนสถิตอยู่มาอุบัติเกิดในอกนิฏฐสุทธาวาสพรหมโลกนี้ เมื่อมาอุบัติเกิดในที่นี้แล้วย่อมจะไม่ไปอุบัติเกิดเป็นอะไรและในที่ใดภูมิใดอีกเลย เพราะจะต้องได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์และดับขันธ์เข้าสู่พระปรินิพพานอยู่ในพรหมโลกชั้นอกนิฏฐพรหมโลกนี่เอง

จึงอาจกล่าวได้ว่า *อกนิฏฐสุทธาวาสพรหมโลกนี้เป็นพรหมโลกที่มีศีลคุณ สมาธิคุณ ปัญญาคุณ อย่างประเสริฐล้ำเลิศยิ่งกว่าพรหมโลกชั้นอื่น ๆ ทั้งหมด ด้วยประการฉะนี้*

พรหมโลกตั้งแต่ชั้นที่ ๑ ถึงชั้นที่ ๑๖ เป็นรูปพรหม คือพรหมที่มีรูปแต่เป็นรูปทิพย์ มนุษย์ธรรมดาไม่สามารถมองเห็นได้ จักเห็นได้ก็โดยทิพยวิสัยเท่านั้น

อรูปพรหม

อรูปพรหม แปลว่า พระพรหมที่ไม่มีรูปร่างเพราะเหตุที่จะเพิกถอนเสียซึ่งรูปขันธ์ อรูปพรหม = พรหมไม่มีรูป เป็นพระพรหมผู้วิเศษเพราะเหตุอุบัติขึ้นด้วยอำนาจ แห่งรูปวิราคภาวนา

๑๗. อากาสานัญจายตนภูมิ

สมัยที่โลกยังว่างจากพระพุทธศาสนานั้น บรรดาโยคีฤาษีสิทธิ์ตลอดจนชีไพรดาบส ที่ประพฤติพรหมจรรย์บำเพ็ญตบะเดชะภาวนา ครั้นเขาผู้มีอำนาจฌานสูงรำพึงอยู่ดังนี้ ว่าอันว่าตัวตน กล่าวคืออัตภาพร่างกายนี้ไม่ได้เป็นนักหนา กอปรไปด้วยทุกขโทษหาประมาณมิได้ ควรที่ตูจะปรารถนากระทำตัวให้หายไปเสียเถิด แล้วก็เกิดความพอใจเป็นนักหนาในภาวะที่ไม่มีตัวตนไม่มีรูปกาย มิได้อาลัยในสรีระร่าง พลางออกจากจตุตถฌานแล้วก็มีใจผ่องแผ้ว ปรารถนาอยู่แต่ในความไม่มีรูป อุตส่าห์เจริญสมถกรรมฐาน ต่อไปจนได้สำเร็จอรูปฌาน ครั้นถึงกาลกิริยาตายแล้วก็ตรงแน่วมาอุบัติเกิดเป็นพระพรหมวิเศษ นาม ***อรูปพรหม*** จิตใจนั้นยังมีอยู่ แต่ว่าหัวหูตาตีนมือแม้แต่นิดหนึ่งก็ไม่มีเลย เสวยสุขอยู่ด้วยภาวะไม่มีรูป ตามจิตปรารถนา

อากาสานัญจายตนภูมิ = ภูมิเป็นที่ตั้งอยู่แห่งพระพรหมผู้วิเศษผู้เกิดจากฌานที่อาศัยอากาสบัญญัติซึ่งไม่มีที่สุดเป็นอารมณ์ ตั้งอยู่พ้นจากอกนิฏฐสุทธาวาสพรหมโลกไปอีก ๕ ล้าน ๕ แสน ๘ พันโยชน์

๑๘. วิญญาณัญจายตนภูมิ

พ้นจากอากาสานัญจายตนภูมิขึ้นไปอีก ๕ ล้าน ๕ แสน ๘ พันโยชน์ ***วิญญาณัญจายตนภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่แห่งพระพรหมผู้วิเศษ***

ผู้เกิดจากฌานที่อาศัยวิญญาณบัญญัติ อันไม่มีสิ้นสุดเป็นอารมณ์ พระพรหมผู้วิเศษไม่มีรูป ซึ่งอุบัติเกิด ณ อรูปพรหมโลกแห่งนี้ เพราะเหตุที่ตนปฏิสนธิด้วยวิญญาณัญจายตนวิบากจิต

๑๙. อากิญจัญญายตนภูมิ

พ้นจากวิญญาณัญจายตนภูมิขึ้นไปอีก ๕ ล้าน ๕ แสน ๘ พันโยชน์ ***อากิญจัญญายตนภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่แห่งพระพรหมผู้วิเศษผู้เกิดจากฌานที่อาศัย นัตถิภาวบัญญัติเป็นอารมณ์*** พระพรหมผู้วิเศษไม่มีรูป อุบัติเกิด ณ อรูปพรหมโลกแห่งนี้เพราะเหตุที่ตนปฏิสนธิด้วยอากิญจัญญายตนวิบากจิต

๒๐. เนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ

พ้นจากอากิญจัญญายตนภูมิขึ้นไปอีก ๕ ล้าน ๕ แสน ๘ พันโยชน์ ***เนวสัญญานาสัญญายตนภูมิ = ภูมิเป็นที่อยู่แห่งพระพรหมผู้วิเศษผู้เกิดจากฌานที่อาศัยความประณีตเป็นอย่างยิ่ง มีสัญญาก็ไม่ใช่ ไม่มีสัญญาก็ไม่ใช่***

พระพรหมผู้วิเศษไม่มีรูป อุบัติเกิด ณ อรูปพรหมโลกแห่งนี้ เพราะเหตุที่ตนปฏิสนธิด้วยเนวสัญญานาสัญญายตนวิบากจิต มีอายุยืนนานเป็นที่สุดด้วยอำนาจแห่งอรูปฌานกุศลอันสูงสุดที่ตนได้บำเพ็ญมา พระพรหมวิเศษแต่ละองค์ในชั้นสูงสุดนี้ล้วนแต่เป็นผู้ที่ได้สำเร็จยอดแห่งอรูปฌานคืออรูปฌานที่ ๔ มาแล้วทั้งสิ้น

ปฏิปทาให้ถึงพรหมโลกและอายุแห่งพรหม

ปฏิปทาให้เกิดในพรหมโลก มิใช่เพราะอานิสงส์แห่งบุญกุศลอย่างสามัญธรรมดา คืออานิสงส์แห่งทานแลศีล แต่เป็นอานิสงส์แห่งภาวนา

อายุแห่งพรหม

๑. พรหมปาริสัชชาพรหมภูมิ อายุประมาณส่วนที่ ๓ แห่งมหากัป (๑ ใน ๓ แห่งมหากัป)

๒. พรหมปุโรหิตาพรหมภูมิ อายุประมาณครึ่งมหากัป

๓. มหาพรหมาพรหมภูมิ อายุประมาณ ๑ มหากัป

๔. ปริตตาภาพรหมภูมิ อายุประมาณ ๒ มหากัป

๕. อัปปมาณาภาพรหมภูมิ อายุประมาณ ๔ มหากัป

๖. อาภัสราพรหมภูมิ อายุประมาณ ๘ มหากัป

๗. ปริตตสุภาพรหมภูมิ อายุประมาณ ๑๖ มหากัป

๘. อัปปมาณสุภาพรหมภูมิ อายุประมาณ ๓๒ มหากัป

๙. สุภกิณหาพรหมภูมิ อายุประมาณ ๖๔ มหากัป

๑๐. เวหัปผลาพรหมภูมิ อายุประมาณ ๕๐๐ มหากัป

๑๑. อสัญญีสัตตาภูมิ อายุประมาณ ๕๐๐ มหากัป

๑๒. อวิหาสุทธาวาสพรหมภูมิ อายุประมาณ ๑,๐๐๐ มหากัป

๑๓. อตัปปาสุทธาวาสพรหมภูมิ อายุประมาณ ๒,๐๐๐ มหากัป

๑๔. สุทัสสาสุทธาวาสพรหมภูมิ อายุประมาณ ๔,๐๐๐ มหากัป

๑๕. สุทัสสีสุทธาวาสพรหมภูมิ อายุประมาณ ๘,๐๐๐ มหากัป ๑๖,๐๐๐ มหากัป

๑๖. อกนิฏฐสุทธาวาสพรหมภูมิ อายุประมาณ ๑๖,๐๐๐ มหากัป

๑๗. อากาสานัญจายตนพรหมภูมิ อายุประมาณ ๒๐,๐๐๐ มหากัป

๑๘. วิญญาณัญจายตนพรหมภูมิ อายุประมาณ ๔๐,๐๐๐ มหากัป

๑๙. อากิญจัญญายตนพรหมภูมิ อายุประมาณ ๖๐,๐๐๐ มหากัป

๒๐. เนวสัญญานาสัญญายตนพรหมภูมิ อายุประมาณ ๘๔,๐๐๐ มหากัป

จบ "พรหมภูมิ"

ความยาวนานของกัป

ปัพพตสูตร

(สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ข้อ ๓๑๔ หน้า ๒๑๖ บาลีฉบับสยามรัฐ)

"ดูกรภิกษุ! กัปหนึ่งนั้น เป็นเวลายาวนานนักหนา จะนับเป็นว่า

- เท่านี้ปี
- เท่านี้ร้อยปี
- เท่านี้พันปี
- เท่านี้แสนปี ดังนี้ไม่ได้เลย"

"ดูกรภิกษุ! เราตถาคตจะยกอุปมาให้เธอฟังเหมือนอย่างว่า ภูเขาศิลาลูกใหญ่ ยาว ๑ โยชน์ กว้าง ๑ โยชน์ สูง ๑ โยชน์ ไม่มีช่อง ไม่มีโพรง เป็นแท่งทึบ ยังมีบุรุษผู้หนึ่งนำเอาผ้าขาวบางเยื่อไม้มาแต่แคว้นกาสี แล้วเอาผ้านั้นปัดถูภูเขา ๑๐๐ ปีต่อครั้งหนึ่ง ดังนี้ การที่ภูเขาศิลาใหญ่นั้นจะพึงถึงความหมดไป สิ้นไป เพราะความพยายามของบุรุษนั้นยังเร็วกว่า แต่เวลาที่เรียกว่า กัปหนึ่งนั้น ยังไม่ถึงความหมดไป สิ้นไปเลย

กัปหนึ่งนั้น นานอย่างนี้ ก็บรรดากัปที่นานอย่างนี้แหละพวกเธอท่องเที่ยวไปมาอยู่ในวัฏฏสงสาร มิใช่ ๑ กัป มิใช่ ๑๐๐ กัป มิใช่ ๑,๐๐๐ กัป มิใช่ ๑๐๐,๐๐๐ กัป ข้อนี้ เป็นเพราะเหตุดังฤๅ?

เพราะว่า วัฏฏสงสารนี้ กำหนดที่สุดและเบื้องต้นมิได้ ในเมื่อเหล่าสัตว์ทั้งหลายถูกอวิชชาเป็นเครื่องกางกั้น ถูกตัณหาผูกพันเข้าไว้ ก็ย่อมจะต้องท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่ โดยที่สุดและเบื้องต้น ย่อมไม่ปรากฏเลย"

สาสปสูตร

(สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ข้อ ๔๑๓ หน้า ๒๑๖ บาลีฉบับสยามรัฐ)

"ดูกรภิกษุ! เราตถาคตจะยกอุปมาให้เธอฟังเหมือนอย่างว่า พระนครที่ทำด้วยเหล็ก มีความยาว ๑ โยชน์ กว้าง ๑ โยชน์ สูง ๑ โยชน์ ซึ่งเป็นพระนครที่เต็มไปด้วยเมล็ดพันธุ์ผักกาด มีเมล็ดพันธุ์ผักกาดรวมกันเป็นกลุ่มก้อน ยังมีบุรุษผู้หนึ่งพึงหยิบเอาเมล็ดพันธุ์ผักกาดเมล็ดหนึ่งๆ ออกจากพระนครนั้น โดยกาลล่วงไป ๑๐๐ ปี ต่อเมล็ดหนึ่ง การที่เมล็ดพันธุ์ผักกาดกองใหญ่นั้น จะพึงถึงความหมดไป สิ้นไป เพราะความพยายามของบุรุษนั้น ยังเร็วกว่า แต่เวลาที่เรียก กัปหนึ่งนั้น ยังไม่ถึงความหมดไป สิ้นไปเลย"

กัปหนึ่งนั้น ยาวนานอย่างนี้ ก็บรรดากัปที่ยาวนานอย่างนี้แหละ พวกเธอท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่ในวัฏฏสงสาร มิใช่ ๑ กัป มิใช่ ๑๐๐ กัป มิใช่ ๑,๐๐๐ กัป มิใช่ ๑๐๐,๐๐๐ กัป ข้อนี้เป็นเพราะเหตุดังฤา?

เพราะว่า วัฏฏสงสารนี้ กำหนดที่สุดและเบื้องต้นมิได้ ในเมื่อเหล่าสัตว์ทั้งหลายถูกอวิชชาเป็นเครื่องกางกั้น ถูกตัณหาผูกพันเข้าไว้ ก็ย่อมจะต้องท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่โดยที่สุดและเบื้องต้น ย่อมไม่ปรากฏเลย"

สาวกสูตร

(สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ข้อ ๔๓๓ หน้า ๒๑๗ บาลีฉบับสยามรัฐ)

อีกคราวหนึ่ง ได้มีพระภิกษุหลายรูปด้วยกัน ได้พากันเข้าไปเฝ้าสมเด็จพระสรรเพชญ์สัมมาสัมพุทธเจ้า และกราบทูลถามเรื่องกัปที่ล่วงไปแล้วว่า

“ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ! บรรดากัปทั้งหลายที่ผ่านไปแล้ว ล่วงไปแล้ว มีมากเท่าใดหนอ พระเจ้าข้า”

สมเด็จพระมหากรุณาสัมมาสัมพุทธเจ้า ตรัสตอบว่า

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย! เราตถาคตจะยกอุปมาให้พวกเธอฟัง ยังมีพระพุทธสาวก ๔ รูปในพระศาสนานี้ เป็นผู้มีอายุยืน ๑๐๐ ปี มีชีวิตอยู่ได้ ๑๐๐ ปี หากว่าพระสาวกทั้ง ๔ รูปเหล่านี้ สามารถระลึกถอยหลังไปได้วันละ ๑๐๐,๐๐๐ กัป กับที่พระสาวกเหล่านั้นระลึกไม่ถึง พึงยังมีอยู่อีก พระสาวก ๔ รูปของเราผู้มีอายุยืน ๑๐๐ ปี มีชีวิตอยู่ได้ ๑๐๐ ปี พึงทำกาละโดยล่วงไป ๑๐๐ ปีเสียก่อนโดยแท้เลย

กัปที่ผ่านไปแล้ว ล่วงไปแล้ว มีจำนวนมากมาย อย่างนี้แหละ ฉะนั้นจึงมิใช่เป็นการกระทำที่ง่าย ในการที่จะนับจำนวนกัปว่า เท่านี้ร้อยกัป เท่านี้พันกัป เท่านี้แสนกัป

ข้อนี้ เป็นเพราะเหตุดังฤา?

เพราะว่า วัฏฏสงสาร กำหนดที่สุดและเบื้องต้นมิได้ ในเมื่อเหล่าสัตว์ทั้งหลายถูกอวิชชาเป็นเครื่องกางกั้น ถูกตัณหาผูกพันเข้าไว้ ก็ย่อมจะต้องท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่โดยที่สุดและเบื้องต้น ย่อมไม่ปรากฏเลย”

คงคาสูตร

(สังยุตตนิกาย นิทานวรรค ข้อ ๔๓๕ หน้า ๒๑๗ บาลีฉบับสยามรัฐ)

กาลต่อมาอีกคราวหนึ่ง องค์สมเด็จพระชินสีห์สัมมาสัมพุทธเจ้าประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ได้มีพราหมณ์ผู้หนึ่งเข้าไปเฝ้าและกราบทูลถามปัญหาเรื่องกัปที่ผ่านไปแล้วอีกเช่นกัน แลในวันนั้นสมเด็จพระพุทธองค์ได้ทรงมีพระพุทธฎีกาตอบแก่เขาว่า

"ดูกรพราหมณ์! เราตถาคตจะยกอุปมาให้ท่านฟังเหมือนอย่างว่า แม่น้ำคงคานี้ ย่อมเกิดแต่ที่ใด และย่อมถึงมหาสมุทร ณ ที่ใด เม็ดทราย ในระยะนี้ ย่อมไม่เป็นของไม่ง่ายนัก ที่จะกำหนดนับได้ เท่านี้เม็ด เท่านี้ร้อยเม็ด เท่านี้พันเม็ด เท่านี้แสนเม็ด

ดูกรพราหมณ์! กัปทั้งหลายที่ผ่านไปแล้ว ล่วงไปแล้ว มากกว่าเม็ดทรายเหล่านั้น จึงมิใช่เป็นการง่ายนัก ที่จะกำหนดนับกัปเหล่านั้นว่า เท่านี้กัป เท่านี้ร้อยกัป เท่านี้พันกัป เท่านี้แสนกัป ข้อนี้เป็นเพราะเหตุดังฤา?

เพราะว่า วัฏฏสงสารนี้ กำหนดที่สุดและเบื้องต้นมิได้ ในเมื่อเหล่าสัตว์ทั้งหลายถูกอวิชชาเป็นเครื่องกางกั้น ถูกตัณหาผูกพันเข้าไว้ ก็ย่อมจะต้องท่องเที่ยวไปมาอยู่โดยที่สุดและเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏ สัตว์ทั้งหลายที่ยังท่องเที่ยวอยู่ในวัฏฏสงสารนั้น ได้เสวยทุกข์ ความเผ็ดร้อน ความพินาศ ได้เพิ่มพูนปฐพีที่เป็นป่าช้า ตลอดกาลนาน พอทีเดียวเพื่อจะคลายความกำหนัด พอทีเดียวเพื่อจะหลุดพ้นได้ ใช่ไหมเล่า"

เมื่อสมเด็จพระสรรเพชญ์สัมมาสัมพุทธเจ้าตรัสฉะนี้แล้ว พราหมณ์ผู้นั้นได้กราบทูลด้วยความเลื่อมใสว่า

"แจ่มแจ้งยิ่งนัก ท่านพระโคดม! ไพเราะยิ่งนัก ท่านพระโคดม! ขอท่านพระโคดมผู้เจริญ โปรดจงจำข้าพระบาทว่า "เป็นอุบาสก" ผู้ถึงสรณะสามตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป" ดังนี้

...ขอให้พุทธสาวกทั้งหลายนึกถึงพระพุทธฎีกาว่าด้วย ความยาวนานแห่งวัฏฏสงสาร อันปรากฏมีในอนมตัคคสังยุต (สังยุตตนิกาย นิทานวรรค อนมตัคคสังยุต ติณกัฏฐสูตร ข้อ ๔๒๑ หน้า ๒๑๒ บาลีฉบับสยามรัฐ) ซึ่งเป็นเรื่องที่พวกเราชาวพุทธบริษัทสมควรจะรับทราบเอาไว้ดังต่อไปนี้

ความยาวนานแห่งวัฏฏสงสาร

"ดูกรเธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย! อันว่าวัฏฏสงสารนี้กำหนดที่สุดและเบื้องต้นมิได้ เมื่อเหล่าสัตว์ทั้งหลายถูกอวิชชาเป็นที่กางกั้น ถูกตัณหาผูกพันเข้าไว้ ก็ย่อมจะท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่ โดยที่สุดและเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏเลย

ดูกรเธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย! เหมือนอย่างว่า มีบุรุษคนหนึ่งเที่ยวตัดหญ้า ไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ ในชมพูทวีปนี้แล้วจึงรวมกันไว้ ครั้นแล้วพึงกระทำให้เป็นมัดๆ มัดละ ๔ นิ้ว วางเอาไว้ แล้วจึงกระทำการสมมติว่า "นี่เป็นมารดาของเรา" และว่า "นี่ เป็นมารดาแห่งมารดาของเรา" กระทำการสมมติไปโดยลำดับ มารดาแห่งมารดาของบุรุษนั้นไม่พึงสิ้นสุดลงได้ แต่ว่าหญ้า ไม้ กิ่งไม้ ใบไม้ พึงถึงความหมดสิ้นไปก่อน ข้อนี้ เป็นเพราะเหตุดังฤๅ?"

เพราะว่า วัฏฏสงสารนี้ กำหนดที่สุดและเบื้องต้นมิได้ เมื่อเหล่าสัตว์ทั้งหลายถูกอวิชชาเป็นเครื่องกางกั้น ถูกตัณหาผูกพันเข้าไว้ ก็ย่อมจะต้องท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่โดยที่สุดและเบื้องต้น ย่อมไม่ปรากฏ พวกเธอได้เสวยทุกข์ ความเผ็ดร้อน ความพินาศ ได้เพิ่มพูนปฐพีที่เป็นป่าช้าตลอดกาลนาน

ดูกรเธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย! ก็เหตุเพียงเท่านี้ ย่อมเป็นการเพียงพอทีเดียว เพื่อจะเบื่อหน่ายในสังขารทั้งปวง ย่อมเป็นการเพียงพอเพื่อจะหลุดพ้นได้"

อีกคราวหนึ่ง สมเด็จพระสรรเพชญ์สัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงมีพระมหากรุณาแสดงพระธรรมเทศนา เรื่องวัฏฏสงสารนี้ ในท่ามกลางที่ประชุมพระภิกษุสงฆ์ว่า

(สังยุตตนิกาย นิทานวรรค อนมตัคคสังยุต ปฐวีสูตร ข้อ ๔๒๓ หน้า ๒๑๒ บาลีฉบับสยามรัฐ)

"ดูกรเธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย! วัฏฏสงสารนี้กำหนดที่สุดและเบื้องต้นไม่ได้ ในเมื่อเหล่าสัตว์ ถูกอวิชชาเป็นเครื่องกางกั้น ถูกตัณหาเป็นเครื่องผูกพันเข้าไว้ ก็จะท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่โดยที่สุดและเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏเลย

ดูกรเธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสารทั้งหลาย! เหมือนอย่างว่ามีบุรุษคนหนึ่งพยายามปั้น แผ่นปฐพีนี้ให้เป็นก้อน ก้อนละเท่าเม็ดกระเบา แล้ววางไว้ และแล้วก็กระทำสมมติว่า "นี่ เป็นบิดาของเรา" และว่า "นี่ เป็นบิดาแห่งบิดาของเรา" กระทำการสมมติเรื่อยไปโดยลำดับดังนี้ บิดาแห่งบิดาของบุรุษนั้น ย่อมไม่เป็นอันที่จะสิ้นสุดลงไปได้ แต่ว่ามหาปฐพีนี้ พึงถึงความหมดสิ้นไปก่อน ข้อนี้ เป็นเพราะเหตุดังฤๅ?

เพราะว่า วัฏฏสงสารนี้ กำหนดที่สุดและเบื้องต้นมิได้ ในเมื่อเหล่าสัตว์ถูกอวิชชาเป็นเครื่องกางกั้น ถูกตัณหาผูกพันเข้าไว้ ก็ย่อมจะต้องท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่โดยที่สุดและเบื้องต้นย่อมไม่ปรากฏเลย" ดังนี้

ยังมีอีกคราวหนึ่ง ซึ่งสมเด็จพระสรรเพชญ์สัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ทรงมีพระมหากรุณาตรัสสอนเรื่องวัฏฏสงสาร ในท่ามกลางที่ประชุมสงฆ์ว่า

(สังยุตตนิกาย นิทานวรรค อัสสุสูตร ข้อ ๔๒๕ หน้า ๒๑๓ บาลีฉบับสยามรัฐ)

"ดูกร เธอผู้เห็นภัยในวัฏฏสงสาร! วัฏฏสงสารนี้กำหนดที่สุดและเบื้องต้นมิได้ พวกเธอจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน คือ น้ำตาที่หลั่งไหลออกจากตาของพวกเธอผู้ท่องเที่ยวไปมาอยู่ ร้องไห้คร่ำครวญอยู่ เพราะประสบสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจโดยกาลนานนี้ กับน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ สิ่งไหนจะมากกว่ากัน? ถูกแล้ว! น้ำตาที่หลั่งไหลออกจากตาของพวกเธอ ผู้ท่องเที่ยวไปมา ร้องไห้คร่ำครวญอยู่ เพราะประสบสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจ โดยกาลนานนี่แหละ มากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ เป็นไหนๆ

พวกเธอได้ประสบมรณกรรมของมารดาตลอดกาลนาน น้ำตาที่หลั่งไหลออกจากตาของพวกเธอ ผู้ประสบมรณกรรมของมารดา และร้องไห้คร่ำครวญเพราะประสบสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจอยู่นั้นมีประมาณมากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ นั้นมีประมาณไม่มากกว่าน้ำตาของพวกเธอเลย

พวกเธอได้ประสบมรณกรรมของบิดามาตลอดกาลนาน...

พวกเธอได้ประสบมรณกรรมของน้องสาวมาตลอดกาลนาน...

พวกเธอได้ประสบมรณกรรมของบุตรธิดามาตลอดกาลนาน...

พวกเธอได้ประสบกับความเสื่อมแห่งญาติมาตลอดกาลนาน...

พวกเธอได้ประสบกับความเสื่อมแห่งโภคะมาตลอดกาลนาน...

พวกเธอได้ประสบกับความเสื่อมเพราะโรคมาตลอดกาลนาน น้ำตาที่หลั่งไหลออกจากตาของพวกเธอ ผู้ประสบกับความเสื่อมเพราะโรค และร้องไห้คร่ำครวญเพราะประสบสิ่งที่ไม่พอใจ เพราะพลัดพรากจากสิ่งที่พอใจอยู่นั้นมีประมาณมากกว่าน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ ส่วนน้ำในมหาสมุทรทั้ง ๔ นั้นมีประมาณไม่มากกว่าน้ำตาของพวกเธอเลย ข้อนี้เป็นเพราะเหตุดังฤๅ?

เพราะว่า วัฏฏสงสารนี้ กำหนดที่สุดและเบื้องต้นมิได้ ในเมื่อเหล่าสัตว์ถูกอวิชชาเป็นเครื่องกางกั้น ถูกตัณหาผูกพันเข้าไว้ ก็ย่อมจะต้องท่องเที่ยวไปๆ มาๆ อยู่โดยที่สุดและเบื้องต้น ย่อมไม่ปรากฏเลย” ดังนี้

การเกิดการตายของสัมภเวสี

การเวียนว่ายตายเกิดของสัตว์ทั้งหลายย่อมหาที่สิ้นสุดมิได้ เพราะฉะนั้นภพภูมิจึงเปรียบเสมือนสถานที่รองรับการเกิดการตายนั้น และสิ่งที่นำพาให้สัตว์ทั้งหลายต้องเกิดต้องตายนั้นก็เป็นไปด้วยอำนาจแห่ง *ตัณหาและกรรม*

ตัณหาเปรียบเสมือนยางเหนียวในพืชที่เหนี่ยวนำเมล็ดพืชนั้นต้องเจริญเติบโตขึ้นมาอีก ชีวิตที่เกิดมาได้นั้นก็อาศัยอำนาจแห่งตัณหานั้นเหนี่ยวนำให้ต้องเกิดอยู่ร่ำไป

ชีวิตเป็นเหตุให้เกิดทุกข์เพราะชีวิตในอนิจจัง อนิจจังคือความไม่เที่ยง ความไม่เที่ยงย่อมนำมาซึ่งความคงอยู่ไม่ได้ของชีวิต ความไม่เที่ยงย่อมนำมาซึ่งความคงอยู่ไม่ได้ของความสุขต่างๆ เมื่อปรารถนาในความสุขต่างๆ ให้คงอยู่กับชีวิตที่อยากให้ยาวนาน แล้วเป็นไปไม่ได้อย่างที่ปรารถนาเพราะความเป็นอนิจจังนั้น ชีวิตจึงเกิดทุกข์ เพราะมีชีวิตแล้วมีทุกข์ *เหตุที่ทำให้มีชีวิตจึงเป็นเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์นั่นเอง และเรียกเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์นั้นว่า สมุทัย และสมุทัยก็คือ ตัณหานั่นเอง*

ตัณหา ๓ ความทะยานอยาก

๑. *กามตัณหา* - ความอยากได้กามคุณ ๕ คือ สิ่งสนองความต้องการทางประสาททั้ง ๕ และความพอใจในลาภ ยศ สุข สรรเสริญ

๒. *ภวตัณหา* - ความอยากในภพ, ความอยากในภาวะของตัวตนที่จะได้ อยากเป็นอยากคงอยู่ตลอดไป, ความใคร่อยากที่ประกอบ

ด้วยภวทิฏฐิหรือสัสสตทิฏฐิ (โลกเที่ยง) รวมถึงความรักในชีวิตของสัตว์ทั้งหลาย

๓. ***วิภวตัณหา*** - ความอยากในวิภพ, ความอยากในความพรากพ้นไปแห่งตัวตนจากความเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งอันไม่ปรารถนา อยากให้ดับสูญ ความใคร่อยากที่ประกอบด้วยวิภวทิฏฐิหรืออุจเฉททิฏฐิ (โลกขาดสูญ)

(องฺฉกฺก.ข้อ ๓๗๗, อภิ.วิ.ข้อ ๙๓๓)

เมื่อต้องถูกเหนี่ยวรั้งให้ต้องเกิดอีกด้วยอำนาจแห่งตัณหาแล้ว วิถีชีวิตที่จะต้องเป็นไปตั้งแต่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ และตายไป ย่อมเป็นไปด้วยอำนาจแห่งปัจจัยต่างๆ และปัจจัยต่างๆ เหล่านั้นล้วนมีเหตุที่มาและที่จะเป็นไปอย่างลงตัวอยู่แล้ว เรียกอำนาจแห่งปัจจัยต่างๆ เหล่านั้นว่า ***อำนาจกรรม***

อำนาจกรรมเป็นสิ่งที่จะกำหนดทุกสิ่งให้แก่ชีวิตว่า จะต้องเกิดอย่างไร เป็นอยู่อย่างไร และตายอย่างไร ***กรรมเป็นคำกลางๆ แปลว่า การกระทำ การประพฤติดี ประพฤติชอบทางกาย วาจาและใจ เรียกว่า กระทำกรรมดี หรือกุศลกรรม การประพฤติชั่วทางกาย วาจา และใจ เรียกว่า กระทำกรรมชั่ว หรือ อกุศลกรรม***

การได้สร้างเหตุอันเป็นกุศลกรรมนั้นมีผลเป็นบุญ และการได้สร้างเหตุอันเป็นอกุศลกรรมนั้นมีผลเป็นบาป สัตว์ทั้งหลายสร้างเหตุหรือสร้างกรรมเอาไว้เช่นไร ย่อมได้รับผลแห่งเหตุหรือกรรมนั้น และผลแห่งกรรมนั้นเรียกว่า ***วิบากกรรม*** ถ้าได้เสวยสุขเวทนา ก็เรียกว่าได้รับผลแห่งกุศลกรรม หรือ ***กุศลวิบากกรรม*** ถ้าได้เสวยทุกขเวทนา ก็เรียกว่าได้รับผลแห่งอกุศลกรรม หรือ ***อกุศลวิบากกรรม***

เมื่อได้เสวยกุศลวิบากกรรม ชีวิตของสัตว์เหล่านั้นย่อมเป็นอยู่สุขสบาย อาจจะสุขกายหรือสุขใจ หรือทุกข์กายทุกข์ใจอยู่ก็เบาบางลงได้ เพราะได้เสวยอกุศลวิบากกรรม ชีวิตของสัตว์เหล่านั้นย่อมมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เป็นทุกข์ขึ้นมา อาจจะทุกข์กายหรือทุกข์ใจ หรือสุขกายสุขใจอยู่ก็จะเกิดทุกข์ขึ้นมาเบียดเบียนได้ ***เหล่านี้ล้วนแล้วแต่อำนาจกรรมทั้งสิ้น***

และกุศลหรืออกุศลกรรมนั้น ย่อมเป็นสมบัติของสัตว์ทั้งหลายและมีผลเป็นอารมณ์แก่สัตว์ในมรณาสันนวิถี ***(วิถีจิตสุดท้ายที่ใกล้จะตาย)*** ด้วย และเมื่อจิตของสัตว์เหล่าใดได้เหนี่ยวนำอารมณ์ที่ได้มาปรากฏแก่ตนในวิถีจิตสุดท้ายนั้น จุติจิตซึ่งเป็นจิตดวงสุดท้ายในภพชาตินั้นก็จะเหนี่ยวนำอารมณ์นั้นไปด้วย ***(จุติ แปลว่า เคลื่อน, เคลื่อนจากภพหนึ่งสู่อีกภพหนึ่ง)*** และในทันทีที่จุติจิตดับลง ปฏิสนธิจิต ***(ปฏิสนธิ แปลว่าสืบต่อหรือเกิดนั่นเอง)*** ก็จะเกิดขึ้นติดต่อกันทันทีโดยไม่มีจิตอื่นใดมาคั่นระหว่างจุติจิตกับปฏิสนธิจิตได้เลย เรียกได้ว่าตายทันทีก็เกิดทันทีเลย ถ้าจิตได้เหนี่ยวนำอารมณ์อันเป็นกุศลในมรณาสันนวิถีก็จะปฏิสนธิในสุคติภูมิทันที และถ้าจิตได้เหนี่ยวนำอารมณ์อันเป็นอกุศลในมรณาสันนวิถีก็จะปฏิสนธิในทุคติภูมิทันทีเช่นกัน

อารมณ์ที่มาปรากฏแก่สัตว์ทั้งหลายในมรณาสันนวิถีนั้นมี ๓ อารมณ์ ได้แก่ กรรมอารมณ์ กรรมนิมิตอารมณ์ และคตินิมิตอารมณ์ อย่างใดอย่างหนึ่ง ย่อมปรากฏเฉพาะหน้าในทวารใดทวารหนึ่งแห่งทวารทั้ง ๖ นั้นเสมอ

กรรมอารมณ์

กรรมอารมณ์ หมายถึง อารมณ์ที่เกิดมาจากกุศลกรรมและอกุศลกรรมที่ได้เคยกระทำไว้

กรรมอารมณ์ฝ่ายบุญกุศล ได้แก่ กุศลกรรมหรือบุญที่ตนเองได้กระทำมาแล้ว เช่น การให้ทาน การรักษาศีล และการเจริญภาวนาเป็นต้น เมื่อได้สร้างกุศลกรรมต่างๆ เอาไว้แล้วเกิดปีติโสมนัสอย่างไร เมื่อจวนเจียนจะตาย ก็จะเป็นเหตุให้ระลึกนึกถึงบุญกุศลนั้น มีความโสมนัสยินดีเกิดขึ้น จิตใจแจ่มใสเบิกบาน คล้ายกับว่าตนเองกำลังสร้างกุศลกรรมอยู่ในขณะนั้น เช่นนี้แล้วเขาย่อมละโลกนี้ไปอย่างสงบ ไม่หลงตาย สุคติมีอันหวังได้

กรรมอารมณ์ฝ่ายบาปอกุศล ได้แก่ อกุศลกรรมหรือบาปที่ตนเองได้กระทำมาแล้ว เช่น การฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ผิดในกาม กล่าววาจาทุจริตเป็นนิตย์ โลภมากเพ่งเล็งไม่สม่ำเสมอ พยาบาทปองร้ายผู้อื่น เห็นผิดอย่างร้ายแรง ไม่เชื่อบุญเชื่อบาป ไม่เชื่อในคุณพระรัตนตรัย ไม่เชื่อนรกสวรรค์ เป็นต้น เมื่อได้สร้างอกุศลกรรมต่างๆ เอาไว้แล้วจิตใจเศร้าหมองอย่างไร เมื่อจวนเจียนจะตาย ก็เป็นเหตุให้ระลึกนึกถึงบาปอกุศลนั้น มีความเศร้าหมองแห่งจิตเกิดขึ้น อาจจะเสียใจ หวาดกลัว พยาบาท คล้ายๆ กับว่าตนกำลังทำกรรมชั่วเหล่านั้น หรือกรรมเหล่านั้นกำลังเกิดขึ้นแก่ตนอยู่ในขณะเมื่อจวนเจียนจะตายนั้น เช่นนี้แล้วเขาย่อมละโลกนี้ไปอย่างกระสับกระส่าย เรียกว่าหลงตาย ทุคติมีอันหวังได้

กรรมอารมณ์เป็นความรู้สึกทางใจ จึงปรากฏได้ทางใจหรือทางมโนทวารอย่างเดียว ถ้ากรรมอารมณ์ฝ่ายกุศลมาปรากฏก็นำไปสู่สุคติ แต่ถ้ากรรมอารมณ์ฝ่ายอกุศลมาปรากฏก็นำไปสู่ทุคติ

กรรมนิมิตอารมณ์

นอกจากกรรมอารมณ์แล้ว ยังมี ***กรรมนิมิตอารมณ์*** อีกประเภทหนึ่ง คือ ถ้าไม่มีกรรมอารมณ์เกิดขึ้น ก็ต้องมีกรรมนิมิตอารมณ์เกิดขึ้น ***กรรมนิมิตอารมณ์นั้นหมายถึงอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการทำกรรมที่ผู้นั้นได้ทำไว้ขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม กรรมนิมิตอารมณ์นั้นจะปรากฏให้เขาได้เห็น ได้ยิน ได้กลิ่น ได้รส ในกรรมนั้น ๆ แล้วแต่ว่ากรรมนิมิตอารมณ์นั้นจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรม***

ถ้าเป็นกุศลกรรม เขาก็อาจจะแลเห็นโบสถ์ เห็นวิหาร เห็นปัจจัยต่างๆ ที่เขาได้สร้างผลบุญประเภทนั้นๆ เอาไว้ เมื่อกรรมนิมิตอารมณ์ปรากฏขึ้นเช่นนี้ จะทำให้เขาได้ระลึกถึงบุญทานที่เขาทำเอาไว้ได้ แต่ถ้าผู้นั้นมีอกุศลกรรมหนักกว่ากุศลกรรม กรรมนิมิตอารมณ์ที่ปรากฏขึ้นนั้นก็จะเป็นเครื่องมือที่ปรากฏในการทำการฆ่าสัตว์ การลักทรัพย์ เช่น เห็นหอก ดาบ มีด ปืน อวน หรืออุปกรณ์ในการสร้างบาปต่างๆ สิ่งเหล่านี้ปรากฏขึ้น เมื่อปรากฏเช่นนี้แล้วก็จะทำให้ระลึกถึงอกุศลกรรมที่ทำไว้ขึ้นได้

และเมื่อกรรมนิมิตฝ่ายกุศลหรืออกุศลกรรมมาปรากฏเป็นอารมณ์เมื่อจวนเจียนตายเช่นนี้ ถ้าเป็นฝ่ายกุศลก็จะนำไปเกิดยังสุคติภพ แต่ถ้าเป็นฝ่ายอกุศลก็ย่อมนำไปบังเกิดยังทุคติภพ

คตินิมิตอารมณ์

นอกจากกรรมนิมิตอารมณ์แล้ว ยังมีอีกตัวหนึ่งเรียกว่า ***คตินิมิตอารมณ์***

คตินิมิตอารณ์นี้หมายถึงเครื่องหมายที่จะนำไปสู่สุคติหรือทุคติก็แล้วแต่ คำว่าคตินิมิตอารณ์นี้มันมีความหมายแตกต่างกันกับกรรมนิมิตอารมณ์ กรรมนิมิตอารมณ์นั้นหมายถึงสิ่งที่เขาได้กระทำมาแล้วในอดีต ไม่ว่าจะเป็นกุศลกรรมหรืออกุศลกรรมก็แล้วแต่ มันจะปรากฏขึ้นเพื่อชักนำหรือดึงอารมณ์ของเขาไปสู่วิถีจิตเช่นนั้น แต่สำหรับคตินิมิตอารมณ์นั้นมันแตกต่างกัน คตินิมิตอารมณ์นี่เป็นเครื่องหมายที่จะให้ผู้ตาย ได้ทราบว่าเขาจะไปสู่สุคติภูมิหรือทุคติภูมิ แล้วแต่กรรมของเขา

ถ้าเขาจะไปสู่สุคติภูมิ เขาก็อาจจะแลเห็นวิมานปราสาท หรือนางฟ้า เทวดา หรือว่าวัง วัดวาอาราม ภิกษุสามเณร อะไรก็แล้วแต่ ซึ่งเป็นวัตถุที่เป็นมงคลของชีวิต ถ้าเขาจะต้องไปสู่ทุคติภูมิแล้ว เขาอาจจะแลเห็นเปลวไฟ แลเห็นป่า แลเห็นเหว แลเห็นถ้ำ แลเห็นนายนิรยบาล แลเห็นสุนัข เห็นแร้ง เห็นกา คือสิ่งต่างๆ ที่จะมาเบียดเบียนความสุขของเขา ทำให้จิตเศร้าหมอง ทุคติจึงเป็นเบื้องหน้า

ธรรมดาสัตว์ทั้งหลายที่เป็นปุถุชนผู้หนาไปด้วยกิเลส เมื่อยังไม่สำเร็จพระอรหันต์ตราบใด ไม่ว่าจะเป็นมนุษย์ สัตว์นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน เทวดาหรือพรหมก็ตาม เมื่อใกล้จะตายจะมีนิมิต ๓ ประการเกิดขึ้น คือ กรรมอารมณ์ กรรมนิมิตอารมณ์ และคตินิมิตอารมณ์ อย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น โดยจิตได้หน่วงหรือยึดเอานิมิตอย่างใดอย่างหนึ่งในนิมิตทั้ง ๓ อย่างนี้ ถือเอามาเป็นอารมณ์ (เครื่องยึดหน่วง) ให้ปรากฏแก่วิถีจิตที่ใกล้ชิดกับจุติจิตที่สุด หรือจะเรียกว่า "เป็นการฝันครั้งสุดท้ายในชีวิต" ก็ได้ ถ้าฝันไม่ดี คือเห็นอารมณ์นิมิตไม่ดี ก็ไปเกิดในทุคติ ถ้าฝันดีก็ไปสุคติ

กรรมที่ให้ผลตามลำดับ ๔ ประการ

นิมิตทั้ง ๓ ประการที่เป็นอารมณ์ ปรากฏในมรณาสันนวิถี (วิถีจิตสุดท้ายที่ใกล้จะตาย) นี้ ย่อมเกิดขึ้นได้ด้วยอำนาจกรรม ๔ ประการที่ให้ผลตามลำดับ คือ

๑. ครุกรรม กรรมหนัก

ครุกรรม หมายถึง กรรมหนัก เป็นกรรมที่จะให้ผลก่อนกรรมอื่นทุกชนิด ครุกรรมที่เป็นฝ่ายกุศล ได้แก่ สมาบัติ ๘ มีรูปฌาน ๔ อรูปฌาน ๔ เป็นต้น ฝ่ายอกุศลได้แก่ นิยตมิจฉาทิฏฐิกรรม และอนันตริยกรรม

นิยตมิจฉาทิฏฐิกรรม คือ อกุศลกรรมที่กระทำด้วยความเห็นผิด ซึ่งสามารถนำไปสู่นิรยภูมิ (คือ นรก) โดยแน่นอน

อนันตริยกรรม คือ กรรมหนัก กรรมที่เป็นบาปหนักที่สุด ตัดทางสวรรค์ ตัดทางนิพพาน กรรมที่ให้ผลคือความเดือดร้อนไม่เว้นระยะเลย มี ๕ อย่าง ได้แก่

๑. มาตุฆาต ฆ่ามารดา

๒. ปิตุฆาต ฆ่าบิดา

การฆ่ามารดาบิดาเป็นบาปหนัก เพราะมารดาบิดาเป็นผู้มีพระคุณแก่บุตร คือเป็นผู้ให้กำเนิด เป็นผู้เลี้ยงดู เป็นบูรพาจารย์ และเป็นพรหมของบุตร เพราะมีพรหมวิหารธรรมครบ ๔ อย่าง ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา

๓. อรหันตฆาต ฆ่าพระอรหันต์

การฆ่าพระอรหันต์เป็นบาปหนัก เพราะพระอรหันต์เป็นผู้บริสุทธิ์ ไม่มีเวรภัยกับผู้ใด เป็นผู้ทรงคุณธรรมสูงสุด และเป็นเนื้อนาบุญของโลก

๔. ลหิตุปบาท ทำร้ายพระพุทธเจ้าจนถึงยังพระโลหิตให้ห้อขึ้นไป

๕. สังฆเภท ทำสงฆ์ให้แตกกัน

๒. อาสันนกรรม กรรมใกล้ตาย

อาสันนกรรม หมายถึง กรรมจวนเจียน หรือกรรมใกล้ตาย ได้แก่ กรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่ทำเมื่อจวนจะตายจับใจอยู่ใหม่ๆ ถ้าไม่มีครุกรรม อาสันนกรรมก็จะให้ผลก่อนกรรมอื่น เช่น กำลังจะตายมีพระมาสวดให้ฟัง ใจจดจ่ออยู่กับพระ พอดับจิตก็ได้กุศล กรรมนำไปเกิดในสุคติ แต่ถ้ามีอนันตริยกรรมอยู่ อนันตริยกรรมนี้จะกลายเป็นอาสันนกรรมตอนใกล้จะตาย ถึงใครจะนิมนต์พระมาสวดก็ไม่สนใจ จะสนใจแต่อนันตริยกรรมที่ตนเคยกระทำนั้น เมื่อดับจิตก็จะไปเกิดในนิรยภูมิทันที

๓. อาจิณณกรรม กรรมเคยชิน

อาจิณณกรรม หรือ พหุลกรรม หมายถึง กรรมที่มาก หรือกรรมเคยชิน ได้แก่ กรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตาม ที่ทำบ่อยๆ สะสมไว้มากในฝ่ายกุศล เช่น ใส่บาตรทุกวัน รักษาศีล ๕ - ศีล ๘ เป็นประจำ บำเพ็ญทานสม่ำเสมอตั้งแต่สาวจนแก่ ในฝ่ายอกุศล เช่น ฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นประจำตั้งแต่หนุ่มจนแก่ ถ้าไม่มีครุกรรมอยู่ ไม่มีอาสันนกรรม อาจิณณกรรมจะมาให้ผลก่อนกรรมอื่น

๔. กตัตตากรรม กรรมสักแต่ว่าทำ

กตัตตากรรม หรือ กตัตตวาปนกรรม หมายถึง กรรมสักแต่ว่าทำ ได้แก่ กรรมดีก็ตาม ชั่วก็ตามที่ทำไว้ด้วยเจตนาอันอ่อนหรือ

มิใช่เจตนานั้นโดยตรง แต่ทำไปเพราะความสะเพร่า ประมาท หรือความคึกคะนอง กรรมชนิดนี้ให้ผลน้อยที่สุด กล่าวคือ ถ้าบาปก็บาปน้อย ถ้าบุญก็บุญน้อย และจะให้ผลต่อเมื่อไม่มีกรรมอื่นมาให้ผลแล้ว

ดังนั้น บรรดาสัตว์ทั้งหลายผู้ยังไม่สิ้นกิเลส เมื่อตายลงจะต้องเกิดอีกอย่างแน่นอน ฉะนั้นเมื่อจะถึงแก่ความตาย จะต้องมีอารมณ์หรือนิมิต ๓ ประการ อย่างใดอย่างหนึ่ง อันเนื่องจากกรรมทั้ง ๔ ประการดังกล่าวแล้ว มาปรากฏเป็นอารมณ์แก่มรณาสันนวิถี

ประการสำคัญอารมณ์สุดท้ายหรือนิมิตที่มาปรากฏในมรณาสันนวิถีนั้น ย่อมเป็นตัวกำหนดภพภูมิให้แก่ผู้ที่จะตายนั้นโดยไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ เพราะจะเป็นตัวผลักส่งให้ผู้ตายนั้นไปเกิดใหม่ มีจิต เจตสิก กรรมชรูป ขึ้นมาในภพชาติใหม่ตามแต่อำนาจของอารมณ์ หรือเจตนาอันเป็นบุญ หรือบาปที่เกิดขึ้นเมื่อตอนใกล้จะถึงแก่ความตายนั่นเอง คือ ตอนใกล้ตาย

ด้วยเหตุนี้อำนาจกรรม หรืออำนาจเจตนา ตอนใกล้ตายจึงมีอิทธิพลมาก เพราะเป็นตัวการสำคัญที่จะส่งบุคคลให้ไปเกิดยังที่ใดๆ ได้ กล่าวได้ว่าผู้ตายอาศัยอารมณ์ ๓ ประการ คือ กรรมอารมณ์ กรรมนิมิตอารมณ์ และคตินิมิตอารมณ์ ที่เกิดขึ้นอย่างใดอย่างหนึ่งนี้เป็นหนทางไปสู่การปฏิสนธิใหม่นั่นเอง

ดังได้กล่าวแล้วว่า เมื่อจุติจิตดับลง ปฏิสนธิจิตจะเกิดขึ้นทันทีโดยไม่มีอะไรมาคั่น ดังนั้นเมื่อการเกิดของชีวิตมีขึ้นตราบใด ปฏิสนธิจิตย่อมมีเกิดขึ้นตราบนั้น หมายความว่า ขณะที่มีการปฏิสนธิเกิดขึ้น คือ ในทันทีที่สเปิร์มเข้าผสมกับไข่จะต้องมีการเกิดขึ้นพร้อมกับจิตดวงที่เรียกว่า ***"ปฏิสนธิจิต"*** ซึ่งเป็นจิตที่เกิดขึ้นต่อจากการดับของจุติจิตในภพชาติที่แล้วนั่นเอง

พระพุทธองค์ทรงกล่าวว่า ไม่มีใครที่ไม่เคยเกิดเป็นสัตว์ชนิดใดเลย หมายความว่า ในรอบของการเวียนว่ายตายเกิดอันนับภพนับชาติไม่ถ้วนนั้น เราทุกคนเคยเกิดมาเป็นสัตว์แทบทุกชนิดแล้ว ผ่านการเกิดในภพภูมิต่างๆ มาแล้ว ยกเว้นในชั้นสุทธาวาส ๕ เท่านั้น ซึ่งเป็นภพภูมิอันเป็นที่เกิดของผู้ที่เป็นพระอริยะเบื้องสูง คือ พระอนาคามี ดังนั้นภพภูมิที่มีถึง ๓๑ ภูมินั้น เราเวียนว่ายตายเกิดกันมาแล้วใน ๒๖ ภูมิ ได้แก่

๑. อบายภูมิ ๔ คือ การเกิดเป็น

๑. สัตว์นรก
๒. เปรต
๓. อสุรกาย
๔. สัตว์เดรัจฉาน

๒. มนุสสภูมิ ๑ คือ การเกิดเป็น

๕. มนุษย์

๓. เทวภูมิ ๖ คือ การเกิดเป็น

๖. เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกา
๗. เทวดาชั้นดาวดึงส์
๘. เทวดาชั้นยามา
๙. เทวดาชั้นดุสิต
๑๐. เทวดาชั้นนิมมานรดี
๑๑. เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี

๔. รูปาวจรภูมิ คือ การเกิดเป็นพรหมต่างๆ ดังนี้

ผู้ได้ปฐมฌาน ๓ ภูมิ ได้แก่

๑๒. พรหมชั้นปาริสัชชา
๑๓. พรหมชั้นปุโรหิตา
๑๔. พรหมชั้นมหาพรหมมา

ผู้ได้ทุติยฌาณ ๓ ภูมิ ได้แก่

๑๕. พรหมชั้นปริตตาภา

๑๖. พรหมชั้นอัปปมาณาภา

๑๗. พรหมชั้นอาภัสสรา

ผู้ได้ตติยฌาน ๓ ภูมิ ได้แก่

๑๘. พรหมชั้นปริตตสุภา

๑๙. พรหมชั้นอัปปมาณสุภา

๒๐. พรหมชั้นสุภกิณหา

ผู้ได้จตุตฌาน ๒ ภูมิ ได้แก่

๒๑. พรหมชั้นเวหัปผลา

๒๒. พรหมชั้นอสัญญสัตตา

ภูมิที่เรายังไม่เคยเกิด คือ สุทธาวาสภูมิ ๕ ได้แก่

๒๓. พรหมชั้นอวิหา

๒๔. พรหมชั้นอตัปปา

๒๕. พรหมชั้นสุทัสสา

๒๖. พรหมชั้นสุทัสสี

๒๗. พรหมชั้นอกนิฏฐา

๕. อรูปาวจรภูมิ ๔ คือ เกิดเป็นอรูปพรหมต่างๆ ดังนี้

๒๘. อรูปพรหมชั้นอากาสานัญจายตนะ

๒๙. อรูปพรหมชั้นวิญญาณัญจายตนะ

๓๐. อรูปพรหมชั้นอากิญจัญญายตนะ

๓๑. อรูปพรหมชั้นเนวสัญญานาสัญญายตนะ

สัตว์ทั้งหลายหมู่ใดที่ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่นั้น สัตว์เหล่านั้นถือกำเนิดใน ๓๑ ภพภูมิเท่านั้น ยังจำแนกเป็นประเภทได้อีก ๔ ประเภท เรียกว่า ***กำเนิด ๔ หรือโยนิ ๔ แปลว่า ชนิด, แบบ, หรือประเภทของการเกิด ๔ ประเภท ได้แก่***

๑. ชลาพุชะ - สัตว์เกิดในครรภ์ คือ คลอดออกมาเป็นตัว เช่น คน โค สุนัข แมว เป็นต้น

๒. อัณฑชะ - สัตว์เกิดในไข่ คือ ออกไข่เป็นฟองก่อนแล้วจึงฟักเป็นตัว เช่น นก ไก่ เป็นต้น

๓. สังเสทชะ - สัตว์เกิดในไคล คือ เกิดในของชื้นแฉะหมักหมมเน่าเปื่อย ขยายแพร่ออกไปเอง เช่น หนอนที่เกิดในเนื้อเน่า ตัวไรน้ำ เป็นต้น

๔. โอปปาติกะ - สัตว์เกิดผุดขึ้น คือ เกิดผุดเต็มตัวในทันใด ได้แก่ เทวดา สัตว์นรก มนุษย์บางพวก และเปรตบางพวก ท่านว่า เกิดและตายโดยไม่ต้องมีเชื้อหรือซากปรากฏ

(ที.ปา.ข้อ ๒๖๓, ม.มู.ข้อ ๑๖๙)

พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่พระสารีบุตรเถระ โดยทรงอธิบายว่า

"ดูก่อนสารีบุตร ก็อัณฑชะกำเนิดเป็นไฉน? สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นใด ชำแรกเปลือกแห่งฟองเกิด นี้เราเรียกว่า อัณฑชะกำเนิด... สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นใด ชำแรกไส้ (มดลูก) เกิดนี้เราเรียกว่า ชลาพุชะกำเนิด...สัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นใด ย่อมเกิดในปลาเน่า ในซากศพเน่า ในขนมบูด หรือในน้ำครำ ในเถ้าไคลของสกปรก) นี้เราเรียกว่า สังเสทชะกำเนิด...เทวดา สัตว์นรกมนุษย์บางจำพวกและเปรตบางจำพวก นี้เราเรียกว่า โอปปาติกะกำเนิด"

(ม.มู.ข้อ ๑๖๙)

สัตว์ที่เกิดในไข่ ชื่อว่า อัณฑชะ, สัตว์ที่เกิดในครรภ์ ชื่อว่า ชลาพุชะ, สัตว์ที่เกิดในเถ้าไคล ชื่อว่า สังเสทชะ, สัตว์ที่เกิดผุดขึ้น ชื่อว่า อุปปาติกะ

เทพชั้นสูงตั้งแต่จาตุมหาราชิกา จัดเป็นอุปปาติกะ (หรือโอปปาติกะ), ส่วนภุมมเทวดา (เทวดาอาศัยบนแผ่นดิน) มีกำเนิด ๔ คือ เกิดในครรภ์ ก็มี และผุดโต เป็นต้น ก็มี, ส่วนมนุษย์บางพวกก็เกิดผุดขึ้นเหมือนเทวดา แต่โดยมากมักเกิดในครรภ์, มนุษย์ที่เกิดในไข่ก็มี เช่น พระภาติยเถระ ผู้เป็นบุตรของโกนตะ, มนุษย์ที่เกิดในไคลก็มีโปกขรสาติพราหมณ์และพระนางปทุมวดีเทวี ที่เกิดในกลีบดอกบัว เป็นต้น

ในวินิปาติกะทั้งหลาย นิชฌามเปรต และตัณหิกเปรต ก็เป็นอุปปาติกะเช่นเดียวกับสัตว์นรก, ส่วนยักษ์และสัตว์ดิรัจฉานอื่นๆ เช่น นกและงูเป็นต้น มีกำเนิด ๔

(ปปญฺจ ๑/๒/๘๗)

สัตว์จำพวกสังเสทชะเกิดเป็นตัวอ่อนเล็กๆ ส่วนจำพวกโอปปาติกะเกิดเป็นตัวเท่ากับคนอายุ ๑๖ ปี, จริงอยู่ในหมู่มนุษย์และภุมมเทวดา ย่อมมีกำเนิด ๔ ครบ, ในจำพวกครุฑและนาคเป็นต้น ซึ่งเป็นสัตว์ดิรัจฉานก็เหมือนกัน, ในจำพวกเปรตก็มีกำเนิด ๔ ครบ คือ เปรตบางพวกเกิดในไข่ก็มี ดังนี้เป็นต้น

(สุมงฺคล.๓/๒/๓๕๕)

ในสังสารวัฏที่ยาวไกลไม่มีที่สิ้นสุดนั้น ก็มีเพียง ๓๑ ภพภูมิเท่านั้น ทั้งยังจำแนกสัตว์ทั้งหลายได้อีก ๔ ประเภท ดังได้กล่าวแล้ว สัตว์ที่ยังต้องเวียนว่ายตายเกิดอยู่นั้นตราบใดยังไม่สิ้นเสียซึ่งกิเลสตัณหา ย่อมต้องแสวงหาที่เกิดอยู่อีกอย่างแน่นอน ***และสัตว์ที่ยังต้องแสวงหาที่เกิดอยู่อีกเหล่าใด สัตว์เหล่านั้น ชื่อว่า "สัมภเวสี" เราทั้งหลายก็เช่นเดียวกัน สัมภเวสีด้วยกันทั้งสิ้นแล ยกเว้นไว้เพียง "พระอรหันต์" เพราะท่านเหล่านั้นสิ้นกิเลสโดยสิ้นเชิงแล้ว ได้เกิดสำเร็จ***

แล้ว มิต้องแสวงหาภพภูมิเกิดอีกต่อไป จึงมิใช่สัมภเวสี และสัมภเวสีก็ไม่ใช่ผีเร่ร่อนเที่ยวไปหาพ่อแม่เกิดเช่นนั้นไม่ หากแต่ตายทันทีย่อมเกิดทันทีในสุคติภูมิ มี มนุษยโลก เทวโลก และพรหมโลก เป็นต้น หรือทุคติภูมิมีอบาย ๔ ได้แก่ นรก เปรต อสุรกาย และสัตว์เดียรัจฉาน เป็นต้น หาได้เป็นอย่างที่เข้าใจกันไม่ ผีสาง เทวดา เปรต หรืออสุรกายที่พบเห็นกันบ่อยๆ นั้น แท้จริงได้ตายจากภพหนึ่งและได้เกิดอีกภพหนึ่งแล้ว ไม่ใช่ตายแล้วยังไม่ได้ไปผุดไปเกิด หากแต่ได้ผุดได้เกิดแล้วนับชาติไม่ถ้วน ทุกข์ที่ยิ่งใหญ่ไปกว่าการเวียนว่ายตายเกิดมามีชีวิตแล้วชีวิตเล่าจึงไม่มี เพราะเมื่อมีชีวิตแล้วย่อมหนีทุกข์ไปไม่พ้นอย่างแน่นอน เพราะ

"ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสิ้นไป นอกจากทุกข์ไม่มีอะไรเกิด และไม่มีอะไรดับ"

(วชิราสูตร ๑๕/๑๙๐)

-จบสัมภเวสี-

คำถามและข้อสงสัยที่เกี่ยวกับภพภูมิ

๑. บางท่านกล่าวว่าในเทศกาลวันสำคัญทางพุทธศาสนา ควรทำบุญอุทิศให้กับหมู่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว เพราะท้าวพระยายมราชจะปล่อยให้สัตว์นรกขึ้นมาบนโลกมนุษย์ เพื่อรับการอุทิศส่วนกุศลของหมู่ญาติ บางท่านว่าสัตว์นรกบางตนเข้าหาพระที่สอนกรรมฐาน สัตว์นรกนั้นนั่งกรรมฐานแล้วสามารถบรรลุเป็นพระอริยบุคคลได้ด้วย เรื่องนี้จริงเท็จอย่างไร

ตอบ ภพภูมิของสัตว์นรกมีความเป็นอยู่ต้องเสวยอกุศลวิบากอยู่ตลอดเวลา แม้แต่หมู่ญาติลูกหลานก็ไม่อาจทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่สัตว์นรกได้เลย ดังที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต **ชาณุสโสณีสูตร** พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๓๘ หน้าที่ ๔๓๘ (เล่มปกสีแดง) ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้แสดงส่วนหนึ่งดังนี้ว่า ***"ดูก่อนพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ ประพฤติผิดในกาม พูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ มีความอยากได้ของผู้อื่น มีจิตปองร้าย มีความเห็นผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไปย่อมเข้าถึงนรก เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพอยู่ในนรกนั้น ด้วยอาหารของสัตว์นรก ดูก่อนพราหมณ์ ฐานะอันเป็นที่ไม่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แล เป็นอฐานะ"*** ดังนั้นหลักฐานที่กล่าวนี้กล่าวชัดเจนว่า การทำบุญอุทิศส่วนกุศลแก่ผู้ที่ตกนรกนั้นไม่สามารถทำได้ และ ***"ดูก่อนพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ฆ่าสัตว์ ฯลฯ มีความเห็นผิด บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงเปรตวิสัย เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพอยู่ในเปรตวิสัย ด้วยอาหารของสัตว์ผู้เกิดในเปรตวิสัย หรือว่ามิตร อำมาตย์ หรือญาติสาโลหิตของเขา ย่อมเพิ่มให้ซึ่งปัตติทานมัยจากมนุษยโลกนี้ เขาเลี้ยงอัตภาพอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ย่อมตั้งอยู่ในเปรตวิสัยนั้น ด้วย***

ปัตติทานมัยนั้น ดูก่อนพราหมณ์ ฐานะอันเป็นที่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แล เป็นฐานะ" แสดงได้ชัดว่าภูมิของเปรตเท่านั้นที่จะสามารถจะรับการอุทิศส่วนกุศลได้ อีกประการหนึ่งไม่มีเรื่องราวหรือหลักฐานใดๆ ในพระไตรปิฎกเลย ที่แสดงถึงพระอริยบุคคลท่านใดที่สามารถช่วยสัตว์นรกให้พ้นจากขุมนรกได้ แม้แต่พระพุทธองค์ซึ่งมีพระมหากรุณาธิคุณไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนและมีพุทธานุภาพมากปานใด ก็ไม่สามารถช่วยพระเทวฑัตในอเวจีมหานรกหรือแม้สัตว์นรกตนใดสักตนหนึ่งฉุดพาให้พ้นจากขุมนรกได้เลย และท้าวพระยายมราชก็ไม่ได้ปล่อยสัตว์นรกออกมารับส่วนกุศลแต่อย่างใด เพราะสัตว์นรกเสวยแต่วิบากกรรมแต่อย่างเดียว อีกประการหนึ่งสัตว์นรกนั้นเกิดด้วย อเหตุกปฏิสนธิ ในฝ่ายอกุศล คือไม่ประกอบด้วยกุศลเหตุนำเกิดเลย การที่สัตว์นรกจะนั่งปฏิบัติกรรมฐานจึงไม่อาจเป็นจริงได้เลย แม้แต่สัตว์เดรัจฉาน เช่น พญานาค ก็เช่นกันแม้มาบวชเป็นพระภิกษุแต่เนื่องด้วยไม่อาจบรรลุธรรมได้ พระพุทธองค์จึงบัญญัติห้ามไม่ให้สัตว์เดรัจฉานบวช ดังนั้น สัตว์นรก เปรต อสุรกาย สัตว์เดรัจฉาน หรือ อบายภูมิทั้ง ๔ นี้จึงเป็นภูมิที่ไม่สามารถจะบรรลุธรรมได้

๒. ภพภูมิของพระนิพพานอยู่ที่ไหน มีบางท่านอ้างว่าเข้าไปชมแดนนิพพาน ได้พบเห็นและกราบไหว้พระพุทธเจ้าทั้งหลายจนถึงพระพุทธเจ้าองค์ปฐม พร้อมทั้งเหล่าสาวกต่างๆ มากมาย หรือนำเอาสิ่งของต่างๆ มาถวายกับพระพุทธเจ้าในแดนนิพพานได้ และบางแห่งกล่าวว่ามีการเปิดประตู และปิดประตูนิพพาน วันนั้นวันนี้ เวลาเท่านั้นเท่านี้ คำกล่าวเหล่านี้เป็นจริงถูกต้องหรือไม่

ตอบ พระนิพพานเป็นสภาวธรรมที่สงบจากกิเลส ไม่มีรูปธรรมไม่มีนามธรรม ก้าวพ้นจากขันธ์ ๕ คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณเพราะขันธ์ ๕ ทั้งหมดนี้จัดอยู่ในสามัญญลักษณะ คือไม่เที่ยง คือแปร

เปลี่ยนไป เป็นทุกข์คือคงทนอยู่ไม่ได้ เป็นอนัตตาคือบังคับบัญชาไม่ได้ ดังนั้นพระนิพพานจึงพ้นจากภพทั้ง ๓๑ ภูมิ

พระอรหันต์ที่หมดกิเลสแล้วแต่ยังมีชีวิตอยู่ ถึงพระนิพพานที่เรียกว่า สอุปาทิเสสนิพพาน แต่เมื่อพระอรหันต์ถึงแก่การสิ้นชีวิตลงแล้วหมดเชื้อกิเลสและหมดวิบาก ไม่ก่อให้เกิดรูปนามใดอีก เรียกพระนิพพานนี้ว่า อนุปาทิเสสนิพพาน คือไม่ต้องเกิดในที่ไหนๆ ให้มีรูปมีนามอีกต่อไป ดังนั้น การที่มีการกล่าวอ้างถึงแดนนิพพานที่มีรูปกายของพระพุทธเจ้าองค์นั้นองค์นี้หรือแม้เหล่าพระสาวกทั้งหลาย หรือว่ามีการเปิดปิดประตูพระนิพพานได้เวลานั้นเวลานี้ นับว่าเป็นการกล่าวบิดเบือนพระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ หากแดนนิพพานยังมีรูปนามขันธ์ ๕ เป็นตัวเป็นตนแล้วไซร้ การที่พระองค์ตรัสว่า รูปและนามนี้เป็นทุกข์ ก็จะเป็นการกล่าวที่ผิดไป ดังนั้น พระนิพพานจึงเป็นสภาพธรรมที่พ้นแล้วจากขันธ์ ๕ คือรูปและนาม พ้นจากปัจจัยปรุงแต่งทั้งหลาย พระนิพพานจึงเป็นบรมสุขคือสุขจากการที่ไม่มีรูปไม่มีนาม ตราบใดที่ยังมีรูปมีนาม ก็ยังมีทุกข์อยู่ตราบนั้น

ถามว่า *มีบุคคลในภพภูมิใดที่สามารถจะเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าหรือเหล่าพระอรหันตสาวกในแดนนิพพานได้*

ตอบว่า แม้แต่รูปภูมิหรืออรูปภูมิ คือพรหมหรืออรูปพรหมก็ตามก็ไม่อาจจะทำได้ พระอริยสาวกองค์ไหนๆ ที่มีชีวิตอยู่ ก็ไม่อาจทำได้ แม้แต่สมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าพระองค์เองก็ไม่อาจไปเยี่ยมเยือนหรือกราบไหว้พระพุทธเจ้าองค์อื่นๆ ในอดีตในแดนนิพพานได้เลย ไม่ว่าจะเป็นพระพุทธเจ้าองค์ไหนๆ ก็ตาม ทั้งนี้เพราะพระพุทธเจ้าทั้งหลายเมื่อดับขันธ์ปรินิพพานแล้ว ก็หมดจากรูปจากนามอย่างไม่มีส่วนเหลือ ดังนั้น ในพระไตรปิฎกฉบับเถรวาทจึงไม่ปรากฏหลักฐานแต่อย่างใดเลยที่แสดงถึง

พระนิพพานที่เป็นเมืองแก้วเมืองฟ้าที่มีรูปมีนามเที่ยงนิรันดรตลอดกาล และถ้าหากพระนิพพานเป็นเมืองแก้วเมืองฟ้าเป็นอัตตามีตัวตนมีรูปมีนามที่เที่ยงแท้เช่นนั้น นิพพานเช่นนี้ก็ยังมีทุกข์อยู่ และจะบรมสุขได้อย่างไร

๓. ในสวรรค์ชั้นต่างๆ เทวดาผู้ชายที่เรียกว่า เทพบุตร และเทวดาผู้หญิงที่เรียกว่า เทพธิดา เขามีคู่หรือไม่ การยุ่งเกี่ยวทางกามารมณ์แตกต่างหรือเหมือนกับมนุษย์อย่างไร และจะมีลูกไหม (ขอโทษ...ถามเพื่อเป็นความรู้ ไม่ได้มีเจตนาอื่น)

ตอบ การเสวยกามคุณ ๕ ของเหล่าเทวดาทั้งหลายก็เป็นไปเหมือนมนุษย์ภูมินั่นแหละ เพราะเทวดายังมีภาวะเพศคือ เทพบุตร คือเทวดาผู้ชายและเทพธิดา คือเทวดาผู้หญิง แต่เนื่องด้วยเทวดาโดยมากมักเป็นโอปปาติกกำเนิด คือเกิดเป็นกายทิพย์ การเสวยกามคุณนั้นจึงเป็นสุขสัมผัสที่เป็นทิพย์เช่นกัน สวรรค์ที่สูงขึ้นการเสวยกามคุณยิ่งประณีตยิ่งขึ้น แต่เทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาบางจำพวกมีประจำเดือน มีการตั้งครรภ์ให้กำเนิดบุตรด้วยชลาพุชะกำเนิด (เกิดในครรภ์) เหมือนมนุษย์เช่นกัน

๔. ปัจจุบันสัตว์ประเภท พระยาครุฑ พระยานาค กินนร ไปอยู่ไหน ทำไมไม่ปรากฏให้เห็นเหมือนสัตว์ที่มนุษย์เห็นทั่วไป

ตอบ สัตว์ต่างๆ เหล่านี้มีกล่าวอยู่ แต่ในสมัยปัจจุบันคาดว่าคงไม่ใช่ยุคกาลสมัยที่พวกเขาจะปรากฏตัวให้เห็น ส่วนพวกเขาจะอยู่ที่ไหนหลบซ่อนตัวอย่างไร ไม่อาจทราบได้

๕. ในสวรรค์มีแต่สุขด้วยกามคุณอย่างมาก แล้วเทวดาที่เป็นพระอริยบุคคลเช่นพระโสดาบัน หรือสกทาคามี ท่านจะปลีกวิเวกจากกามคุณอันเป็นทิพย์หรืออยู่กันอย่างไร

ตอบ แม้ในสวรรค์จะมีสุขด้วยกามคุณที่เป็นทิพย์ ซึ่งปุถุชนธรรมดาเมื่อได้ไปเกิดแล้วย่อมเพลิดเพลินในกามคุณอันเป็นทิพย์เป็นส่วนมาก ส่วน

พระอริยบุคคลที่เป็นโสดาบันและสกทาคามี เมื่อไปเกิดในเทวโลกแล้วย่อมเพลิดเพลินในกามคุณอันเป็นทิพย์บ้าง เพราะท่านยังละโลภะอันเกี่ยวกับกามคุณอารมณ์ยังไม่ได้ การละกามคุณอารมณ์ได้อย่างเด็ดขาดนั้นจะต้องบรรลุเป็นพระอนาคามีบุคคล ดังนั้น พระโสดาบันและพระสกทาคามีบุคคลที่ยังอยู่ในเทวโลกก็สามารถเจริญสติปัฏฐานในเทวโลกต่อไปอีกจะมากหรือน้อยก็แล้วแต่อินทรีย์ของแต่ละท่าน แต่เนื่องจากเทวดาท่านมีกายอันละเอียดจึงไม่เหมาะแก่การเจริญกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ท่านก็จะใช้เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐานบ้าง จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานบ้าง หรือธรรมานุปัสสนาสติปัฏฐานบ้าง ตามตาอัธยาศัยของท่าน

๖. *เทวดามีสวรรค์สมบัติของตนที่สำเร็จด้วยบุญของๆ มีโภชนทิพย์เป็นที่บริโภค แล้วทำไมมนุษย์จึงต้องบูชาเทวดาด้วยอาหารของมนุษย์ มีหัวหมู ผลไม้ต่างๆ เทวดาท่านชอบบริโภคอาหารของมนุษย์หรือ*

ตอบ ในอังคุตตรนิกาย ทสกนิบาต **ชาณุสโสณีสูตร** พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย เล่มที่ ๓๘ หน้าที่ ๔๓๘ ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้แสดงไว้ดังนี้ ***ดูก่อนพราหมณ์ บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้เว้นขาดจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ มีความเห็นชอบ บุคคลนั้นเมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดา เขาย่อมเลี้ยงอัตภาพอยู่ในเทวโลกนั้น ย่อมตั้งอยู่ในเทวโลกนั้น ด้วยอาหารของเทวดา ดูก่อนพราหมณ์ แม้ฐานะเป็นที่ไม่เข้าไปสำเร็จแห่งทานแก่สัตว์ผู้ตั้งอยู่นี้แล*** ดังนั้นเทวดาย่อมดำรงอยู่ได้ด้วยบุญกุศลของตน ส่วนการที่มนุษย์เซ่นสรวงเทวดาด้วยเครื่องสักการะต่างๆ เช่น อาหารคาวหวาน ผลไม้ ดอกไม้ ของหอมเป็นต้น นี้ก็เพื่อแสดงออกถึงความนอบน้อมแก่เทวดา ถามว่าเทวดากลืนกินอาหารของมนุษย์ที่ตั้งเครื่องสักการะต่างๆ ได้หรือไม่ ตอบว่า เทวดาชั้นต่ำๆ บางประเภท อาจลิ้มโอชาของอาหารได้ แต่ไม่ได้กลืนกินรูปอาหาร (โอชะ) เหมือนที่มนุษย์กินกัน การบูชาเทวดาเช่นนี้อาจสร้างความพึงพอใจ

แก่เทวดา และท่านจะเอ็นดูอนุเคราะห์ช่วยเหลือผู้ที่บูชาท่านตามสมควรที่ท่านพอจะช่วยได้ ส่วนจะช่วยได้มากน้อยแค่ไหนหรือช่วยไม่ได้เลยก็อยู่ที่วิบากผลของกรรมที่ผู้นั้นจะส่งผลด้วย หากวิบากผลอกุศลกรรมหนักและเกินความสามารถในเทวฤทธิ์ที่ท่านจะช่วยได้ ท่านก็ช่วยไม่ได้ โปรดอย่าลืมว่า หากผลกรรมนั้นถึงเวลาที่จะให้ผลแล้วก็ไม่มีใครหน้าไหนห้ามวิบากกรรมของใครๆ ได้เพราะแม้แต่พระพุทธเจ้าเองก็ทรงหนีวิบากผลของอกุศลกรรมของพระองค์เองก็ยังไม่ได้เลย ไม่มีใครหนีวิบากกรรมทั้งบุญและบาปกรรมตราบเมื่อยังมีรูปและนามเป็นที่อาศัยให้เหตุปัจจัยต่างๆ ส่งผล

๗. ผีสิงได้อย่างไร ร่างกายตัวคนมีจิตวิญาณ ๒ ดวงได้หรือไม่

ตอบ คำว่า ผีสิงในที่นี้นั้นแท้จริงคือ โอปปาติก ที่มีกายละเอียด เช่น เปรต อสุรกาย หรือเทวดา ผีสิงนั้นมีอยู่จริง แต่ผู้ที่ถูกผีสิงนั้นไม่ได้มีจิต ๒ ดวงในร่างเดียวกัน การที่ผีจะสิงใครได้ก็ไม่ได้หมายความว่าผีเข้าสวมร่างของคนนั้นๆ แท้จริงผีนั้นก็อยู่ใกล้ๆ กับคนๆ นั้นนั่นแหละ แล้วใช้ฤทธิ์ควบคุมจิตของผู้นั้นและบังคับให้พูดหรือกระทำตามความต้องการของตน กรณีของร่างทรงก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน

๘. ใครหรือ? ที่เข้าประทับสิงร่างทรง เห็นบางทีมีเรี่ยวแรงมาก เสียงและท่าทางที่แปลกและเปลี่ยนไป กล่าวอ้างว่าเป็นเทพชั้นนั้นชั้นนี้ เป็นรัชกาล... บางทีก็อ้างว่าเป็นพระสาวกท่านนี้ท่านนั้น ขนาดอ้างว่าเป็นร่างทรงของพระศรีอริยเมตไตย จนถึงกับอ้างว่าเป็นพระพุทธเจ้ามาประทับร่างก็มี ผู้ที่มาประทับร่างนั้นคือใคร

ตอบ ร่างทรง หรือคนทรง คือ ผู้ที่สามารถติดต่อกับโอปปาติกะหรือภพภูมิที่มีกายทิพย์ได้ ของจริงก็มี แต่โดยมากมักเป็นของปลอม พวกเปรต อสุรกาย บางตน หรือแม้เทวดาชั้นต่ำอย่างจาตุมหาราชิกา ที่มีบุญอยู่บ้างก็จะมีฤทธิ์ และสามารถล่วงรู้เรื่องราวต่างๆ ได้ และมักต้องการคำสรรเสริญหรือลาภสักการะ ตลอดจนการเคารพกราบไหว้จากมนุษย์

ช่วยเหลือให้คุณได้บ้างตามสมควร แต่ยามเมื่อมนุษย์ที่ยอมตนเป็นศิษย์คราวใดไม่มาสักการะไม่มาไหว้ เขาก็อาจจะโกรธโมโห แล้วลงโทษเอาได้ การกล่าวอ้างถึงบุคคลสำคัญต่างๆ มาประทับร่าง ควรเชื่อถือได้เพียงใด โดยเฉพาะกล่าวอ้างว่าเป็นพระอรหันตสาวก เป็นพระศรีอริยเมตไตร หรืออ้างว่าพระพุทธเจ้ามาประทับร่าง ยิ่งไม่เป็นความจริงอย่างแน่นอน ช่างไม่กลัวบาปกรรมที่หนักหรืออย่างไร ทราบแต่ว่าเทวดาในชั้นสูงๆ ขึ้นไปมักจะเหม็นสาปกายของมนุษย์ จึงไม่ค่อยอยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์ เว้นไว้แต่มีเหตุสำคัญหรือเข้าใกล้ชิดกับผู้มีศีลมีคุณธรรมจริงๆ คนที่ตั้งมั่นในศีลในธรรม เทวดาที่มีสัมมาทิฏฐิเห็นแล้วก็อยากเข้าช่วยคอยปกปักรักษา โดยที่คนนั้นๆ ไม่ต้องร้องบ่นหรือบนบานแต่อย่างใด

ดังนั้นอยากให้ชาวพุทธมีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง โดยมีการพึ่งตนเองด้วยการกระทำความดีตามหลักธรรมคำสั่งสอนในพุทธศาสนาเป็นที่สุด สนใจฟังธรรมที่ถูกต้องของพระพุทธเจ้าตามแนวพระไตรปิฎก เชื่อเรื่องกรรม เชื่อเรื่องผลของกรรม ตั้งมั่นในศีล ไม่ถือมงคลตื่นข่าว แล้วทำกุศลต่างๆ นับว่าดีกว่าเข้าไปเกี่ยวข้องกับสิ่งเหล่านี้ ซึ่งไม่ใช่ที่พึ่งอันประเสริฐแต่อย่างใด บางครั้งกลับให้โทษก็มี ดังนั้น เรามีพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งนับว่าประเสริฐที่สุดของชีวิต

๙. คนที่ตายแล้วฟื้น คือ ตายไปพบเห็นนรกสวรรค์แล้วฟื้นกลับมาบอกเล่าเรื่องที่ตนได้พบเห็น เขาไปนรกสวรรค์จริงๆ หรือจริงมากน้อยแค่ไหน

ตอบ คนตายจริงแล้วฟื้นกลับมาไม่ได้ เพราะเมื่อจุติจิตดับลงปฏิสนธิจิตก็ตั้งขึ้นในภพใหม่ทันทีโดยไม่มีระหว่างคั่น หมายความว่าเมื่อตายแล้วย่อมเกิดใหม่ทันที มีรูปมีนามใหม่ทันที แล้วจะนำจิตกลับมาสู่ร่างเดิมที่ตายแล้วให้ฟื้นกลับคืนอีกได้อย่างไร คนที่ตายแล้วฟื้น...จริงๆ แล้วยังไม่ตายจริงๆ เป็นเพียงอาการสลบหรือหลับอย่างลึกๆ ที่เรียกว่า วิสัญญี

เท่านั้น ยังไม่ได้ตายจริงๆ คนที่ตายแล้วเวลาผ่านไปประมาณ ๒-๓ ชั่วโมง ถ้าจับยกแขนหรือขาของผู้ที่เข้าใจว่าตายนั้น ยกขึ้นลงหลายๆ ครั้งไปมาได้อยู่ แสดงว่ายังไม่ตายจริง แต่ถ้าแขนขาขยับเขยื้อนได้ยาก แข็งเกร็ง แสดงว่าตายจริงๆ เพราะเมื่อสัตว์หรือคนตายไปแล้ว วิการรูป ๓ (รูปเบา รูปอ่อน รูปควร) ย่อมดับไปด้วย เมื่อดับแล้วร่างกายก็จะแข็งทื่อเหมือนท่อนไม้ อีกประการหนึ่งให้สัมผัสที่บริเวณหน้าอกที่หัวใจของผู้ที่เข้าใจว่าตาย หากว่ายังมีไออุ่นอยู่ ยังไม่เย็นเฉียบ แสดงว่ายังไม่ตาย อย่าเพิ่งรีบฉีดฟอร์โมลีน หรือนำไปฝัง หรือเข้าเมรุเผาศพ เพราะเขาจะตายจริงๆ หากกระทำอย่างนั้น ส่วนกรณีที่ตื่นมาแล้วว่าไปเห็นสวรรค์ นรก ก็อาจจะจริง แต่ก็เหมือนกับการฝันไป จริงบ้างไม่จริงบ้าง บางครั้งเป็นสัญญาความจำในอดีต หรือบางทีอาจเกิดจากเทวดาใช้เทวานุภาพสำแดงแสดงนิมิตนรกหรือสวรรค์ให้ผู้นั้นได้เห็นเหมือนการหลับฝันไป ดังนั้น จึงไม่ควรยึดติดเรื่องนี้มากนัก

๑๐. คนที่ประสบอุบัติเหตุเสียชีวิตที่เรียกว่าตายโหง ตายแล้วไปเกิดไม่ดีใช่ไหม สถานที่ที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยๆ คนเชื่อกันว่าเป็นเพราะวิญญาณคนตายก่อนเดิมต้องการให้คนอื่นมาตายแทนที่เพื่อว่าตนเองจะได้ไปเกิดใหม่ จริงหรือไม่ และหากวิญญาณเจ้าถิ่นเดิมทำให้คนอื่นตายเพื่อทดแทนตนเองเขาจะบาปไหม แล้วทำไมผู้ที่เสียชีวิตเหล่านั้นจึงเสียชีวิตบริเวณสถานที่เดียวกันต่างเวลากัน

ตอบ อุบัติเหตุอาจเป็นได้หลายสาเหตุ เช่น ๑. ถนนหนทางชำรุด มีความโค้งลาดหรือสูงชัน ป้ายจราจรที่ชำรุด ๒. เกิดจากผู้ขับขี่เอง เช่น ประมาท ไม่ชำนาญเส้นทาง เมา หรือง่วงแล้วขับ รถอยู่ในสภาพที่ไม่พร้อมจะขับขี่ ๓. วิบากกรรมของเขาจะต้องส่งผลให้อายุสั้นเพราะเคยทำปาณาติบาตมาก่อน

ส่วนเรื่องของการที่คนตายอยู่ก่อนเดิม ต้องการให้คนอื่นตายเพื่อว่าตนเองจะได้ไปเกิดใหม่ แล้วคนที่ตายรายใหม่จะได้มาอยู่เฝ้าที่แทนตนนั้น

เป็นเพียงแค่ความเชื่อและความคิดเห็นส่วนบุคคลเท่านั้น หาใช่ความจริงแท้ไม่ และคนที่ประสบอุบัติเหตุตายที่เรียกว่าตายโหงนั้น เขาจะต้องเป็นผีเป็นวิญญาณเฝ้าสถานที่แห่งนั้นก็ไม่จริงทุกรายเสมอไป ดังคำตอบในข้อที่แล้วๆ ได้กล่าวถึงมรณาสันนกาล หรือนิมิตก่อนใกล้ตาย คนที่ประสบอุบัติเหตุที่เรียกว่าตายโหง หรือแม้แต่จะเจ็บป่วยตาย หรือตายที่บ้าน หรือที่ไหนๆ ตายอายุเท่าไหร่ ถูกฆาตกรรมหรืออย่างไรๆ ก็ตาม ก่อนใกล้ตายก็จะมีนิมิตก่อนใกล้ตายด้วยกันทุกผู้ตัวตนเสมอ คนที่ประสบอุบัติเหตุก่อนใกล้ตายอาจมีนิมิตฝ่ายดีเกิดขึ้นก่อนตายก็ได้ ไม่มีใครรู้ หรือตายแล้วไปตกนรกเลยก็ได้ ส่วนคนที่ตายที่บ้านอาจเกิดนิมิตเศร้าหมองตายแล้วไปเกิดในอบายภูมิก็ได้ กรณีที่บางท่านได้เห็นคนตายปรากฏกาย ณ สถานที่ที่ประสบอุบัติเหตุนั้น แสดงว่าเขาได้ตายแล้วเกิดใหม่แล้ว ไม่ใช่ล่องลอยหาที่เกิดอย่างที่คนทั่วไปเข้าใจผิดๆ อยู่ทุกวันนี้ แท้จริงเมื่อจุติจิตดับ คือตายแล้วก็เกิดใหม่ทันที แต่เกิดในกำเนิดของโอปปาติกะกำเนิด คือเกิดผุดขึ้นทันที แต่เนื่องจากผู้ตายยังยึดติดห่วงกังวลทั้งสถานที่หรือบุคคล จึงดูเหมือนวนเวียนในที่แห่งนั้น การที่จะคิดทำร้ายผู้อื่นให้ถึงแก่ความตาย โดยเข้าใจว่าตนเองจะได้ไปเกิด แล้วให้คนตายคนใหม่อยู่เฝ้าแทนที่ตนนั้น เป็นความคิดยึดมั่นสำคัญผิดนั่นเอง หากว่าได้กระทำให้คนอื่นตายด้วยความเพียรนั้น ก็นับว่าได้ทำปาณาติบาตให้เป็นบาปกรรมเพิ่มอีกเช่นกัน ในปีตวิมาน ขุททกนิกาย วิมานวัตถุ พระไตรปิฎกฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย เล่มที่ ๔๘ หน้าที่ ๓๕๔ แสดงถึงหญิงคนหนึ่งนำดอกบวบขม ๔ ดอกจะไปบูชาพระสถูปของพระกัสสปพุทธเจ้า มีใจเบิกบานยินดีแต่ไม่ทันได้ระวัง มีแม่โคตัวหนึ่งวิ่งมาขวิดนางถึงแก่ความตาย แต่เพราะจิตก่อนใกล้ตายนั้นเกิดโสมนัส แม้จะเสียชีวิตกะทันหัน แต่นางบังเกิดเป็นนางเทพธิดาบนสวรรค์

ส่วนการที่ผู้ที่เสียชีวิตเหล่านั้นต้องมาตายในบริเวณสถานที่เดียวกันแต่ต่างเวลากัน ผู้ตอบขออนุมานเอาว่า อาจเป็นไปได้ที่พวกเขาเหล่านั้นทั้งหมดได้เคยทำปาณาติบาตลักษณะเดียวกัน โดยใช้อุปกรณ์หรือสถานที่

การฆ่าร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น นาย ก. ได้วางตาข่ายดักปลาที่โค้งลำน้ำ เมื่อนาย ก. ได้ปลามากมายแล้ว ด้วยความหวังดีจึงได้แนะนำให้นาย ข. มาวางตาข่ายบริเวณที่เดียวกับตนนี้ จากนั้นก็เชิญชวนหลายๆ คนให้มาร่วมทำวางตาข่ายบริเวณแห่งนี้ หรือ นาย ค. ทราบว่าแอ่งน้ำนี้มีปลาชุกชุมและปลาขนาดใหญ่ ตนเองก็จับปลาได้มามาก ก็แนะนำให้คนอื่นๆ มาจับปลาที่แอ่งน้ำแห่งนี้ ปาณาติบาตก็เกิดขึ้นเสมือนทำในสถานที่ร่วมกัน แต่ต่างเวลากัน นั่นคือ ต่างกรรมต่างวาระต่างบุคคลแต่ใช้สถานที่หรืออุปกรณ์การฆ่าร่วมกัน

๑๑. คนที่ตายไปแล้ววิญญาณจะต้องล่องลอยวนเวียนกับสถานที่หรือบุคคลที่คอยห่วงกังวล เช่น มาปรากฏตัวให้ลูกหลานหรือญาติคนสนิทให้เห็นบ้าง ให้ได้กลิ่นสาบๆ หรือหอมๆ บ้าง ครบ ๗ วันแล้ววิญญาณจึงค่อยไปเกิดจริงหรือไม่

ตอบ คนที่ตายแล้วอาจมาปรากฏให้คนใกล้ชิดหรือญาติให้เห็น หรือแสดงกลิ่นสาบบ้างหรือกลิ่นหอมบ้าง นั่นไม่ได้หมายความว่า วิญญาณจะต้องล่องลอย ๗ วันแล้วจึงจะไปเกิด แท้จริงคนที่ตายนั้นได้เกิดอุบัติแล้วเพียงแต่ที่ปรากฏให้เห็นนั้นเขาอาจเกิดเป็นเปรตหรือเทวดาชั้นจาตุมหาราชิกาก็ได้ หากเป็นเปรตก็จะมาด้วยกลิ่นสาบหรือมีรูปกายที่เศร้าหมอง หากเป็นเทวดาก็จะมาด้วยกลิ่นหอมหรือรูปที่สวยงาม กรณีที่หลายวันผ่านไปแล้วไม่แสดงกลิ่นหรือรูปกายให้เห็น อาจเป็นไปได้ว่าเปรตหรือเทวดานั้นได้เปลี่ยนภพภูมิไปแล้วหรือละคลายความกังวลหรือความผูกพันในคนใกล้ชิดหรือญาติได้แล้ว จึงไม่แสดงกลิ่นหรือให้เห็นปรากฏได้อีก

๑๒. เคยได้ยินว่าสัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ พ่อแม่ทำบุญกุศลหรือทำบาปกรรม ผลแห่งบุญหรือบาปนั้นตกถึงลูกหลานใช่หรือไม่ อย่างไร

ตอบ พระพุทธองค์ตรัสไว้จริงที่ว่า “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์” โดยความหมายแล้วหมายถึงกรรมคือการกระทำทางกาย วาจา และใจ ไม่ว่าดีหรือชั่ว ใครทำคนนั้นย่อมได้รับผล คือมีกรรมเป็นของๆ ตน คำว่า มีกรรมเป็นทายาท หมายความว่า กรรมการกระทำดีหรือชั่วนั้นๆ เมื่อทำแล้ว ผลของการกระทำนั้นย่อมส่งผลถึงตนเอง เปรียบดุจกรรมทายาทรับมรดกการกระทำของตนเองข้ามภพข้ามชาติต่อไป คำว่า มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ คือหมายถึงอุปนิสัยของการทำกรรมไม่ว่าดีหรือชั่วนั้นๆ ย่อมสั่งสมอุปนิสัยเสพคุ้นกับการกระทำนั้นๆ เรื่อยไป เหมือนคนที่ชอบฟังธรรมหรืออ่านหนังสือธรรมะ ย่อมเป็นการสั่งสมการเสพคุ้นให้เป็นปัจจัยแก่การสนใจศึกษาธรรมะทั้งในปัจจุบันชาติและอนาคตชาติต่อๆ ไป

บุญหรือบาปเป็นเรื่องเฉพาะคนทำเท่านั้น ผลของบุญและบาปย่อมส่งผลต่อบุคคลผู้ทำเท่านั้น ไม่มีการโอน ย้าย ถ่าย เปลี่ยน แลกผลบุญหรือบาปให้แก่ใครได้เลย พ่อแม่ทำบุญหรือบาป ผลบุญหรือบาปตกถึงตัวพ่อแม่เอง ไม่ตกถึงลูก ลูกทำบาปกรรมชั่วเลวปานใด ผลบาปก็ไม่ส่งผลต่อพ่อแม่ได้เลย แต่ทั้งนี้อาจส่งผลทางอ้อมได้บ้างเพราะเคยทำกรรมสัมพันธ์ร่วมกันมา เช่น พ่อเป็นโจร ถูกตำรวจจับได้ ตัวพ่อเองต้องรับโทษในเรือนจำ แต่ส่งผลทางอ้อมต่อลูก เช่น ลูกอาจขาดความอบอุ่นจากพ่อโดยปริยาย เป็นต้น

๑๓. การตั้งเครื่องเซ่นอาหารคาว ขนมของหวานต่างๆ แล้วปักจุดธูปบริเวณทางสามแพร่ง เพื่อให้วิญญาณพเนจรหรือผีไม่มีญาติได้กิน เขาได้กินจริงๆ หรือว่าอย่างไร

ตอบ เครื่องเซ่นต่างๆ ที่วางไว้ในที่ทางสามแพร่ง อาจมีเปรตหรืออสุรกายมากินก็ได้ แต่การกินของเขานั้นเป็นไปโดยอาการสูดเอากลิ่น ซึ่งมีสารอาหารที่เรียกว่าโอชะที่ลอยมากับกลิ่นนั้นอีกทีหนึ่ง แต่วิธีที่ดีที่สุดคือการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้

๑๔. เทศกาลไหว้บรรพบุรุษต่างๆ ลูกหลานเผากระดาษเงินกระดาษทองให้แก่บรรพบุรุษ วิญญาณบรรพบุรุษจะมีเงินมีทองใช้จ่ายไม่ลำบากขัดสนยากจนในภพภูมิอื่นๆ จริงหรือไม่

ตอบ เป็นประเพณีความเชื่อเท่านั้น แต่ไม่จริงตามหลักธรรม นั่นคือ หากบรรพบุรุษตายแล้วไปเกิดในสวรรค์ ในภูมิสวรรค์นั้น เทวดาต่างๆ ก็อยู่ได้ด้วยบุญหรือเทวฤทธิ์ที่ตนเองได้เคยทำมาแล้วนั้น แต่หากเกิดเป็นเทวดาชั้นต่ำที่อยู่ใกล้ชิดกับมนุษย์ก็อาจบริโภคโอชะสารอาหารที่ลูกหลานเซ่นสรวงได้ แต่วิธีที่ดีที่สุดคือ การทำบุญแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ นับว่าเป็นสิ่งที่ดีที่สุด ถูกต้องที่สุดและประหยัดที่สุด ส่วนการเผากระดาษเงินกระดาษทอง หากคิดว่าบรรพบุรุษจะได้มีเงินมีทองใช้ในภพภูมิหน้า จัดว่าเป็นความเห็นผิดได้ประการหนึ่ง เพราะแท้จริงเทวดาทั้งหลายอยู่ได้ด้วยบุญของตน แต่หากผู้ใดเผากระดาษเงินกระดาษทองด้วยเจตนาเข้าใจว่านี่เป็นการพิธีแสดงความเคารพตามวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้นๆ มิได้มีความเห็นผิดประกอบ ยังนับว่าได้อยู่

๑๕. เด็กบางคนเกิดมาแล้วระลึกชาติเก่าหนหลังของตนได้โดยไม่ต้องทำฌานเลย ทำไมจึงระลึกได้

ตอบ เป็นไปได้จากสัญญา คือความทรงจำเก่าๆ ที่ยึดติดและมีกำลังแรง แต่โดยมากแล้วมักจะระลึกชาติหนหลังได้เพียงชาติเดียวเท่านั้น และเมื่อเจริญวัยอายุมากขึ้นก็มักจะลืมเรื่องระลึกชาตินั้นไป

๑๖. สัตว์เดรัจฉานที่ตายแล้ว จะกลายเป็นผีสัตว์ตัวนั้นๆ ใช่หรือไม่

ตอบ สัตว์เดรัจฉานที่ตายแล้วไม่จำเป็นต้องมาเป็นผีสัตว์นั้นๆ อีก ตายแล้วก็ไปเกิดในภพภูมิอื่นๆ ตามที่ผลกรรมดีหรือชั่วจะส่งผล แต่การที่มีผู้พบเห็นสัตว์ที่ตายนั้นมาปรากฏเป็นผีของสัตว์นั้นๆ อาจเป็นไปได้ว่าสัตว์ที่ตายนั้นได้ไปเกิดเป็นเปรต แล้วมาแสดงรูปกายของสัตว์นั้นให้เห็นก็เป็นได้

๑๗. ถอดร่างหรือถอดจิตออกจากร่างกายไปสถานที่ต่างๆ ได้ไหม

ตอบ การถอดจิตออกจากร่างเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ เพราะหากได้ศึกษาพระอภิธรรมจะทราบได้ว่า จิตจะเกิดได้ต้องอาศัยวัตถุเกิด และวัตถุจะให้จิตเกิดก็มีเพียง ๖ แห่งเท่านั้น คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย และที่หัวใจ ดังนั้น ถ้าจิตออกจากร่างก็เหมือนความว่าคนๆ นั้นต้องตายจริงๆ เมื่อตาย (ตายจริงๆ) แล้วจะเอาจิตกลับร่างเดิมอีกไม่ได้ แต่การที่บางคนทำสมาธิบ้าง หรือนอนหลับแล้วเหมือนไปท่องเที่ยวในที่ต่างๆ บ้าง นี้เป็นเพราะนิมิตที่ปรากฏทางมโนทวารเท่านั้น และจิตนี้สามารถไปรับรู้เรื่องราวต่างๆ เหมือนกับไปอยู่ในสถานที่นั้นจริงๆ จึงทำให้เข้าใจว่าจิตออกจากร่าง

๑๘. การบวชพระลูกชาย ชายจีวรของพระลูกชายจะช่วยดึงพ่อแม่พ้นจากขุมนรกใช่หรือไม่

ตอบ ชายจีวรของพระลูกชายไม่ได้ช่วยฉุดดึงพ่อแม่ให้พ้นจากขุมนรกได้โดยตรง แต่อาจช่วยได้โดยทางอ้อม คือ เมื่อพ่อแม่หากกำลังจะตกนรก เมื่อเห็นแสงเปลวไฟนรกมีสีเหมือนดั่งสีส้ม ก็หวนนึกถึงสีส้มๆ ของจีวรพระลูกชาย กุศลจิตจึงเกิดขึ้นในขณะนั้น จึงไปอุบัติเกิดในสุคติได้ ทั้งนี้อยู่ที่ตัวพ่อแม่เองนั้นแหละว่าจะระลึกนึกถึงบุญกุศลที่ตนได้เคยทำไว้หรือไม่ ซึ่งก็อยู่ที่การหมั่นทำคุณงามความดีที่เป็นกุศลอยู่สม่ำเสมอ จิตจะได้เสพคุ้นและมีสติระลึกถึงบุญกุศลได้ง่าย หากพ่อแม่ทำบาปอกุศลไว้โดยมาก แม้จะเคยบวชพระลูกชายหรือเคยเป็นเจ้าภาพบวชพระมาก่อนก็ตาม แต่หากไม่หมั่นระลึกหรือทำกุศลด้านอื่นๆ เลย จิตก็มักจะเสพคุ้นในฝ่ายบาปอกุศลและน้อมระลึกให้เป็นกุศลได้ยาก จึงไปเกิดในนรกได้ง่าย ในพระไตรปิฎกฉบับเถรวาท ไม่มีหลักฐานใดหรือบุคคลใดจะไปโปรดพ่อแม่ให้พ้นจากขุมนรกได้เลย พระพุทธเจ้าผู้มีพระมหากรุณาธิคุณใหญ่ไม่มีผู้ใดเสมอเหมือน หรือแม้แต่พระมหาโมคคัลลานะที่ว่ามีฤทธิ์มากก็ไม่สามารถช่วยสัตว์นรกให้พ้นจากการขุมนรกได้เลย

หนังสืออ้างอิง

๑. หนังสือ “ภูมิวิลาสินี” โดยพระเทพมุนี (วิลาศ ญาณวโร) เจ้าอาวาส วัดดอนยานนาวา

๒. พระสุตตันตปิฎก เล่มที่ ๑๗ มหามกุฏราชวิทยาลัย

๓. พระวินัยเล่ม ๒ มหามกุฏราชวิทยาลัย

๔. ขุททกนิกาย เปตวัตถุ เล่มที่ ๔๙ มหามกุฏราชวิทยาลัย

๕. พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต เล่มที่ ๓๔ มหามกุฏราชวิทยาลัย

๖. พระสุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ เล่มที่ ๑๗ ฉบับสยามรัฐ

๗. พระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริเฉท ๕ โดย อ.วรรณสิทธิ์ ไวทยะเสวี

คำอุทิศ

กุศลเหล่าใดจากการรวบรวมเรียบเรียงและจัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ จงสำเร็จแก่พระเทพมุนี (วิลาศ ญาณวโร) เจ้าอาวาสวัดดอนยานนาวา เจ้าของผลงานหนังสือเรื่อง "ภูมิวิลาสินี" และข้าพเจ้าขอน้อมอุทิศแด่ บุพการี ครูอาจารย์ทั้งหลาย หมู่ญาติมิตร ผู้ผูกเวร อีกทั้งเหล่าเทวดา และท้าวพระยายมราช ตลอดจนผู้ร่วมสนับสนุนรายการทุกๆ ท่านด้วยเทอญ.

ด้วยความเคารพในธรรม

อ. สนธิชัย ทวีโชคทรัพย์สิน

ผู้ดำเนินรายการแสงธรรมเพื่อชีวิต

วันที่ ๑๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔
(วันมาฆบูชา)

สัมภเวสี

รายการ แสงธรรมเพื่อชีวิต

โดย อาจารย์สนธิชัย ทวีโชคทรัพย์สิน คุณสุทิน อินทร์ชัย และคณะ

เป็นรายการธรรมะทางพระพุทธศาสนา โดยนำสาระธรรมจากพระไตรปิฎก ฉบับเถรวาท และสาระธรรมกับการแก้ไขปัญหาชีวิต ท่านสามารถรับฟังรายการได้ที่

- สถานีวิทยุกองพลที่ ๑ รักษาพระองค์ AM.1422
  จันทร์-ศุกร์ เวลา 10.10-10.35 น.
- สถานีวิทยุทหารอากาศ ๐๙ อุดรธานี FM.104 MHz.
  จันทร์-ศุกร์ เวลา 04.40-05.00 น.
- สถานีวิทยุพระพุทธศาสนาสวนป่าแดนธรรม
  ต.ชมพู อ.เนินมะปราง จ.พิษณุโลก FM. 89.75 MHz.
  จันทร์-ศุกร์ เวลา 12.00-13.00 น.

นโยบายของรายการแสงธรรมเพื่อชีวิต

๑. เผยแผ่พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า ตามแนวพระไตรปิฎก ฉบับเถรวาท

๒. ให้คำปรึกษาปัญหาชีวิตทั้งทางโลกและทางธรรม โทรศัพท์หมายเลข 02-742-4120, 084-100-8283, 086-036-7162

๓. ผลิตสื่อธรรมะ โดยมีเนื้อหาตรงตามพระไตรปิฎก ในรูปแบบของ CD, MP3, วีซีดี และหนังสือธรรมะ

๔. จัดกิจกรรมเผยแผ่ธรรมะในเทศกาลวันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น ออกเต็นท์เผยแผ่ธรรมะในเทศกาลวันมาฆบูชา เทศกาลวันวิสาขบูชา เป็นต้น

๕. จัดกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณะกุศลท้องถิ่นชนบท เช่น บำรุงวัด สำนักสงฆ์ โรงเรียน หมู่บ้าน ที่ยากไร้

ท่านใดมีจิตศรัทธาประสงค์ร่วมเผยแผ่ธรรมะ บริจาคเป็นค่าสถานีวิทยุ หรือผลิตสื่อธรรมะเพื่อแจกเป็นธรรมทาน การดำเนินงานต่างๆ สามารถบริจาคโดยโอนผ่านบัญชีธนาคาร บัญชีออมทรัพย์ ดังนี้

๑. ธนาคารกรุงเทพ สาขาบางจาก
ชื่อบัญชี สนธิชัย ทวีโชคทรัพย์สิน เลขที่ 179-0-38976-9

๒. ธนาคารทหารไทย สาขาบางจาก
ชื่อบัญชี สนธิชัย ทวีโชคทรัพย์สิน เลขที่ 131-2-00494-6

๓. ธนาคารกรุงไทย สาขาลาดพร้าว 33 ชื่อบัญชี สุทิน อินทร์ชัย
เลขที่ 011-1-57946-5

๔. ธนาคารกสิกรไทย สาขาลาดพร้าว ชื่อบัญชี สุทิน อินทร์ชัย
เลขที่ 045-2-89564-1

เมื่อโอนผ่านบัญชีแล้ว กรุณาแจ้งกลับมาที่หมายเลข
02-742-4120, 084-100-8283, 086-036-7162

อนุโมทนาด้วยความเคารพ

สื่อธรรมะของรายการแสงธรรมเพื่อชีวิต

MP3 (เสียงอย่างเดียว)	เวลา/ชั่วโมง
๑. ท่องนรกกับพระมาลัย (ละคร)	๒
๒. อานุภาพความเพียร (อ่านประกอบดนตรี)	๓
๓. นิทานธรรมะชาดก (ละครจากชาดก)	๑
๔. กฎแห่งกรรม (ละครตามแนวพระไตรปิฎก)	๓
๕. กว่าจะเป็นพระพุทธเจ้า (ละคร)	๓.๕
๖. ความจริงยิ่งกว่าความเชื่อ (ละคร)	๑
๗. ภิกษุผู้มีศีลเป็นที่รัก (ละคร)	๑
๘. พระรัตนตรัยและอุบาสกผู้มีศีล (อ่านประกอบดนตรีและละคร)	๑
๙. การบำเพ็ญบุญของพระเถระ (อ่านประกอบดนตรี)	๑
๑๐. วิมานวัตถุ (อ่านประกอบดนตรี)	๑
๑๑. เถรีคาถา (อ่านประกอบดนตรี)	๑
๑๒. ทำอย่างไรกับความโกรธ (อ่านประกอบดนตรี)	๑
๑๓. ความโศกเกิดจากอะไร (อ่านประกอบดนตรี)	๑
๑๔. ทางชีวิต (อ่านประกอบดนตรี)	๒
๑๕. ละครจากธรรมบท (ละครประกอบดนตรี)	๑
๑๖. นานาสาระธรรม ชุดที่ ๑-๘ (เนื้อหาจากรายการที่ออกอากาศ)	
๑๗. VCD (ภาพเสียง) - ชุด มงคลตื่นข่าว (จากพระไตรปิฎก)	๑

หนังสือธรรมะ

๑. การอุทิศส่วนกุศลตามแนวพระไตรปิฎก

๒. โทณพราหมณ์ เรื่องจริงที่ชาวพุทธควรรู้

๓. สัมภเวสี (ฉบับปรับปรุง ๒๕๕๔)

๔. มหัศจรรย์แห่งสังฆทาน

รายชื่อ เจ้าภาพพิมพ์หนังสือเรื่อง สัมภเวสี ครั้งที่ ๒

คุณสรวงสุดา-คุณศุภมิตร-	
ด.ช.จตุรพิธ คงศรีวิลัย	๕,๐๐๐ บ.
คุณสมจินต์ ทรัพย์วิโรจน์	๔,๐๐๐ บ.
อ.เทพฤทธิ์ สาธิต การมณี	๓,๐๐๐ บ.
คุณสงาม ไพบูลย์	๒,๕๐๐ บ.
ด.ช.ชุติเดช เอกวิจิตร	๒,๐๐๐ บ.
คุณสอิ้ง-บุณยศรี สง่าพงษ์	๑,๕๐๐ บ.
คุณพงศา พรมใจรัก	๑,๕๐๐ บ.
คุณวีรมาศ อีดี	๑,๔๗๐ บ.
คุณสมนึก-คุณสมหมาย บัวด้วง	๑,๐๐๐ บ.
คุณชนะชาย ปาลคำ และครอบครัว	๑,๐๐๐ บ.
คุณแสงเทียน เรืองขำ	๑,๐๐๐ บ.
คุณดวงมณี แปลงนาม-	
คุณอรรณพ พงษ์สุทธิรักษ์	๑,๐๐๐ บ.
คุณนฤดี ขำเผือก	๑,๐๐๐ บ.
คุณอำนาจ วิวัฒนานนท์พงษ์	๑,๐๐๐ บ.
คุณศุภาวีร์ บุญที	๑,๐๐๐ บ.
ร.ต.หญิงพเยาว์ ปริยชาตเกสร	
และครอบครัว	๙๐๐ บ.
คุณอัจฉรา, วรวิช, ภัทราวุธ, ดิเรก	
และวรินษา ประเสริฐสิทธิ์	๙๐๐ บ.
คุณลัดดาวัลย์-ภัทรวัลย์-	
รัชณวัลย์ สมจิตต์	๗๕๐ บ.
เรืออากาศโทสิทธิ์ศักดิ์ อิ่มทอง	
และครอบครัว	๖๐๐ บ.
คุณพันธนันท์ จันทร์เลิศฟ้า	๖๐๐ บ.
คุณทศวรรณ พันธ์เจริญ	๖๐๐ บ.
ครอบครัวอินทร์ชัย	๕๒๖ บ.
คุณม่วย-คุณมามัย แซ่ลิ้ม	๕๐๐ บ.
คุณอำไพ-อำพรรณ-วรวิทย์-	
พรรณวดี พัชรเกษสกุล	๕๐๐ บ.
คุณมานิต เย็นประยูรสวัสดิ์	
และครอบครัว	๕๐๐ บ.
คุณสุวรรณ พิมพ์สาร-	
คุณลำเจียก สังข์เสน	๕๐๐ บ.
คุณปิยะดา สุขชาติ	๕๐๐ บ.
คุณธีรภัทร ขุนทอง	๕๐๐ บ.
คุณลำดวน ประพิณ	๕๐๐ บ.
น.ท.บุญส่ง-จรินทร์-ศิริรัตน์-	
แตงศรี-ศิราณี ขำใจ	๕๐๐ บ.
พ่อนวย-แม่สนอง-กฤษณชัย-	
รัตนชัย-น้องเล็ก ดวงสาย	
พ่อโต๊ด-แม่เอี้ยง-ประคอง-บรรจง-	
วรรณภา-วันวิสา-สิทธินนท์-ธีรภัทร คุ้มภัย	
และลูกค้าร้านก๋วยเตี๋ยวเนื้อตุ๋น	๔๐๐ บ.
คุณสมศรี วุฒิยาภรณ์	๔๐๐ บ.
ปฐวี ทิพย์อุทัย	๔๐๐ บ.
คุณสุภรณ์ โสขุมา	๓๕๐ บ.
คุณวาสนา-วรรณ วรรณสุ	๓๐๐ บ.
คุณธนพร เจริญทวีทรัพย์	๓๐๐ บ.
คุณประนอม-วินัย-	
ด.ช.ฉัทปนัย สามารถ	๓๐๐ บ.
คุณจารุวรรณ วัฒนสารเสรี	๓๐๐ บ.
คุณไพโรจน์-วรรณ สิงหชัย	๓๐๐ บ.
คุณอนงลักษณ์ เจียมทองอรุณ	๓๐๐ บ.
คุณอัญชิษฐา-ธนัทรัช บุทโรจน์-	
ร.ท.ประมวล ตรีหิรัญ	๓๐๐ บ.
คุณมยุรี สมใจ-ชฎาพร รอดนิลรัตน์-	
ด.ญ. กุลธิดา ขอบทอง	๓๐๐ บ.
คุณสุภาภรณ์ บุทโรจน์ และครอบครัว	๓๐๐ บ.
อ.สุวลี สุขแจ่มศรี	๓๐๐ บ.
อ.เณริศา คชฤทธิ์	๓๐๐ บ.
คุณจิรพันธ์ ทองถาวรวงศ์	๓๐๐ บ.
คุณสุนีย์ คงศุภรัฐกิจ	๓๐๐ บ.
คุณไกรวรรณ นุ่มมีศรี	๓๐๐ บ.
คุณสรรติศักดิ์ สุขอ่ำ	๓๐๐ บ.
คุณนฤมล ผลสวิง	๓๐๐ บ.
ว่าที่ ร.ต.หญิงพรทิพย์ วังแสน	๓๐๐ บ.
คุณณัฐรินทร์-ด.ญ.นิธิกานต์ ไชยภัทรจิรสิน-	
มนต์สิทธิ์-ด.ช.ปิติภัทร ชาติไกรสรบุตร	๓๐๐ บ.
คุณพรพรรณ อิ่มทอง	
และคุณชุติกาญจน์ จันทร์ประสาท	๓๐๐ บ.

น.ท.พรรษพล-ด.ช.ธีรเดช อิ่มทอง	๓๐๐ บ.	คุณแสงดาว ลาพัน	๑๙๙ บ.
นาวาอากาศเอกจำรูญ-		คุณศรมน เหมไหรณ	๑๗๕ บ.
คุณสมพิศ อิ่มทอง	๓๐๐ บ.	คุณดารารัตน์ จันทะเสน	๑๗๕ บ.
นาวาอากาศเอกเฉลิมพันธ์-		คุณปริศนา พูลชื่น	๑๕๐ บ.
จุฑา เนียมหอม	๓๐๐ บ.	คุณจินดา แซ่อึ้ง	
คุณนิภาพร สาตร์คล้า-		และครอบครัวเตชะเจริญศิริ	๑๕๐ บ.
กัญฐิมา แช้มช้อย	๓๐๐ บ.	คุณสำราญ และคุณอนุสรณ์ เป๋าสูงเนิน	๑๕๐ บ.
คุณอำนาจ จันทร์แสง	๓๐๐ บ.	ด.ช.ศิรสิทธิ์ ประดับพันธ์	๑๕๐ บ.
คุณพิศณุ การรักษา	๓๐๐ บ.	คุณวรรัตน์ ไมตรีศิริมงคล	๑๕๐ บ.
คุณปรียนันท์ อึ้งศรีประเสริฐ	๓๐๐ บ.	คุณวนิดา ประภาศิริลักษณ์	
คุณสมพร นิจภากร	๓๐๐ บ.	และครอบครัว	๑๕๐ บ.
คุณสมใจ นิจภากร	๓๐๐ บ.	คุณถนอม ทองกำเนิด	๑๐๕ บ.
คุณสุพัตรา แซ่ลิ้ม	๓๐๐ บ.	คุณสาริศา ณ ท่าน	๑๐๕ บ.
คุณสถาพร ทวีพจน์	๓๐๐ บ.	คุณวันทา สิริโสม	๑๐๐ บ.
คุณศิริพงษ์ จิรฒน์ภัทรคุณ		คุณอำนาจ ม่วงปรางค์	๑๐๐ บ.
และครอบครัว	๒๗๐ บ.	คุณจตุพร โพธิ์เจริญ และครอบครัว	
คุณจารุวรรณ์ บึงไกร	๒๗๐ บ.	(อุทิศให้พ่อเมธี-แม่สุดใจ โพธิ์เจริญ	
คุณ สุภาวรรณ ธรรมมานอก		และญาติทั้งหลาย)	๑๐๐ บ.
และนิลลดา จันทร์แดง	๒๗๐ บ.	คุณลาวัลย์ เพ็ชรนิล	๑๐๐ บ.
คุณปริศนา อินทรชูโต		คุณพัฒนา-คุณพรรณนา อ่ำเกตุ	
และอิทธิพัทธ์ พรประทานผล	๒๗๐ บ.	และครอบครัว	๑๐๐ บ.
คุณธนู-คุณจุฑารัตน์ หอระตะ	๒๕๐ บ.	คุณวารินทร์ คงบุญ	๑๐๐ บ.
คุณสุชีลา-สุดคะนึง ศิริรัตนโชค	๒๐๐ บ.	คุณเอื้อมทร รวยเจริญ	๑๐๐ บ.
คุณสุนันท์-สุดทันมา สุขอ่ำ	๒๐๐ บ.	คุณพวงเพ็ญ เจิมจันทร์	๑๐๐ บ.
คุณนิรันดร์-วีระพงษ์-		คุณวิลาวรรณ ส่งเสริมพงษ์	๑๐๐ บ.
ด.ช.เดชชะภูมิ ชนะพิมพ์	๒๐๐ บ.	คุณพรทิพย์ และครอบครัวพัดเอี่ยม	๑๐๐ บ.
คุณกาญจนา อภัยพะยอม		คุณเทพนม สร้อยพวง	๑๐๐ บ.
และครอบครัว	๒๐๐ บ.	คุณอำนวย มุขดารา	๑๐๐ บ.
คุณจันทนา-สามารถ-ภาสกร-		คุณบังเอิญ ป้องจัตุรัส	๑๐๐ บ.
ภาสวุฒม สกุลณีย์	๒๐๐ บ.	คุณเฉลิมชัย-ประไพพิศ-	
คุณสงกรานต์ วัฒพานิช	๒๐๐ บ.	คุณพัชร์สุการณ์ ทองคำ	๑๐๐ บ.
ด.ญ.ครองขวัญ พุ่มทับทิม	๒๐๐ บ.	คุณจิระอัญญา เผื่อนทิม	๑๐๐ บ.
คุณสุกัญญา ดีเสมอ	๒๐๐ บ.	น.อ.ธำรงค์ โพธิ์แก้วไกรจักร	๑๐๐ บ.
คุณราวุทธ-อรสา บูรณ์เจริญ	๒๐๐ บ.	น.อ.ชุติพันธ์ แก้วไกรจักร์	๑๐๐ บ.
คุณสงาม ไพบูลย์	๒๐๐ บ.	ร.ต.เฉลย เภดารา	๑๐๐ บ.
คุณจิณณ์พัชร์ รัตนอโณทัย		คุณรัตนาภรณ์ เถาว์โท	๑๐๐ บ.
และครอบครัว	๒๐๐ บ.	คุณบุญช่วย ชำนาญภักดี	๑๐๐ บ.
คุณกมลทิพย์ โสมเพชร	๒๐๐ บ.	คุณศิริรัตน์ กาญจนพิมาย	๑๐๐ บ.

คุณมาลี ชำนาญภักดี	๑๐๐ บ.
คุณบุญมั่น เข็มเพชร	๑๐๐ บ.
คุณกานดากร เชื้อไทย	๑๐๐ บ.
คุณนิ่มนวล ลางคุลานนท์	๑๐๐ บ.
คุณภิรมย์ ปานจุ้ย	๑๐๐ บ.
คุณปุณณภา เลี้ยงถนอม	๑๐๐ บ.
คุณสมคิด แอร์แอนด์ซาวด์	๑๐๐ บ.
คุณนวลปราง-นิธิภัค กนกศิลป์เมคิน	๑๐๐ บ.
คุณศิริรัตน์ กาญจนพิมาย	๑๐๐ บ.
คุณเพ็ญสิริ ผลศิลป์	๑๐๐ บ.
คุณกุหลาบ ทุ่มมานนท์	๑๐๐ บ.
คุณรัชนี เสาร์สุวรรณ	๑๐๐ บ.
คุณรัชนี พัดเอี่ยม และครอบครัว	๑๐๐ บ.
คุณสงบ บุญทรัพย์	๑๐๐ บ.
คุณวรารัตน์ วิปสสนากุล	๑๐๐ บ.
คุณเรณู มานะชัยสกุลเจริญ	๑๐๐ บ.
คุณรดา ฤทธิ์อเนก	๑๐๐ บ.
คุณจงกล สังข์เสน	๑๐๐ บ.
คุณสุจิตรา หุตายน	๑๐๐ บ.
คุณสุพรรณี ปานชัย	๑๐๐ บ.
คุณจักรพันธ์ บุญที	๑๐๐ บ.
คุณรุ้งพิรุณ สะพรั่งสถิตกุล	๑๐๐ บ.
คุณมนตรี ปานนาค	๙๐ บ.
คุณจิระณัฐพัชญ์ ต้นเจริญ	๙๐ บ.
คุณจีรนันท์ พลเสน	๙๐ บ.
คุณศักดา สิงห์สัตย์	๙๐ บ.
คุณสุวัฒน์ คำบาง	๙๐ บ.
คุณวิไลภรณ์ แซ่อ๋อ	๙๐ บ.
คุณอาเลมะ แซ่อ๋อ และครอบครัว	๙๐ บ.
คุณรัตนา วงศ์กระสิทธุ์	๙๐ บ.
คุณรวีรินทร์ ล่องตี้	๙๐ บ.
คุณสาวิตรี สุทรโชติ	๙๐ บ.
คุณประมวล แสงสุข	๙๐ บ.
คุณสุนันท์ ดวงสาย	๙๐ บ.
คุณอดิศักดิ์-ด.ญ.ปณิดดา- ด.ญ.มะปรางค์ แสงสุข	๙๐ บ.
คุณวิมล -คุณปิยะพงษ์ พูลชื่น	๙๐ บ.
คุณกาณฎา-ด.ช.ศิริโชค โฉมฉิม	๙๐ บ.
คุณเบญจวรรณ บัวทิพย์ทอง	๙๐ บ.
คุณอดิศักดิ์ โสขุมา	๗๐ บ.
คุณเบญจวรรณ บัวเจริญ	๗๐ บ.
คุณชัยณรงค์ นิ่มวัฒนกุล	๗๐ บ.
คุณสมถวิล ธนะวาสน์	๗๐ บ.
ด.ญ.กนกมล เรียงแก้ว	๗๐ บ.
คุณปณีดา-คุณไชยนันท์ พูลชื่น	๖๐ บ.
คุณศศิธร-คุณธนิสรณ์ ดวงสาย	๖๐ บ.
คุณพัฒนะ งามสาย	๖๐ บ.
คุณสุพรรณี มณฑา	๕๕ บ.
คุณสุกัญญา ดีดา	๕๕ บ.
คุณ สุกัญญา-พิสมัย อิสโร	๕๕ บ.
คุณเจนกิจ-คุณราณี ทรัสตียากร	๕๕ บ.
คุณขวัญจิตร ล้ำเลิศ	๕๕ บ.
คุณทรงพร-สีนวล-นพฤทธิ์ อ่ำเกตุ	๕๕ บ.
ผอ.ปรีชา รตนาภรณ์	๕๕ บ.
คุณลีลาวดี สามชื่นฉ่ำ	๕๕ บ.
คุณจินตนา ปิ่นน้อย	๕๕ บ.
ด.ญ.รินรดา เซนช่วยญาติ	๕๕ บ.
คุณจินดา คงศิริ	๕๕ บ.
คุณชลิดา ไพรวรรณ์ และครอบครัว	๕๕ บ.
คุณกชพร เจริญสุข และครอบครัว	๕๕ บ.
คุณวนิดา แสนพลเมือง	๕๐ บ.
คุณเชาวรัตน์ กรานบุญ	๕๐ บ.
คุณทองดี ธนะวาสน์	๕๐ บ.
คุณชุลีพร มณีฉาย	๕๐ บ.
คุณสุรสิทธิ์ ใจมาริวาศ	๕๐ บ.
คุณคณิตา รัศมีน้อย	๕๐ บ.
คุณกฤษณา ธัญญาโภชน์	๕๐ บ.
ด.ช.ธนกร-คุณสายฝน กันลัยพันธุ์	๕๐ บ.
คุณสุวรรณเพ็ญ สุจริตธรรม และครอบครัว	๕๐ บ.
คุณอุมาพร ธัญญานนท์	๕๐ บ.
คุณสมทบ-คุณประจวบ- คุณวันชนะ บัวอยู่	๕๐ บ.
คุณชวกร-คุณวิศรุต บัวอยู่	๕๐ บ.
คุณสำรวย บุญญรักษ์ และครอบครัว	๕๐ บ.
คุณธนพร-คุณวริฐา มะลิลา	๕๐ บ.

คุณธนิดา แจ้งสุทิมล และครอบครัว	๕๐ บ.	คุณอำพร เทียนสิริ	๓๕ บ.
คุณมานิตา หงษ์ทอง และครอบครัว	๕๐ บ.	คุณนฤมล ปล้องอิศวร	๓๕ บ.
คุณสุรสีห์ ทัพถาวร และครอบครัว	๕๐ บ.	คุณธรรมรัตน์ โนภาส	๓๕ บ.
คุณพรทิพย์ พัดเอี่ยม	๕๐ บ.	คุณดวงกมล สาคร	๓๕ บ.
คุณณัฐพล ก้อนจันทึก	๔๐ บ.	คุณเสริม รุ่งเรืองศรีรัตน์	๓๕ บ.
คุณ ณรงค์ชัย ก้อนจันทึก	๔๐ บ.	คุณสมคิด กังวานวงษ์	๓๕ บ.
คุณสุรีรัตน์ สุขอ่ำ-สุนิษา ลักษณะ	๔๐ บ.	คุณสมมาตร จำเริญวรทศ	๓๕ บ.
อัญชลีรัตน์ ผดุงพิทักษ์ชน	๔๐ บ.	คุณอัจฉราภรณ์ ทองกมล	๓๕ บ.
คุณอัมพรพรรณ หงส์ขจร	๓๕ บ.	คุณวีระเดช เพ็งคุ้ม	๓๕ บ.
คุณนิภาภรณ์ เผือกผ่อง	๓๕ บ.	คุณนิวัฒน์ เพ็ชรอ่อน	๓๕ บ.
คุณจารุชา-คุณเมลดา ผลกานนท์	๓๕ บ.	คุณลัดดา หมื่นสุข	๓๕ บ.
คุณพิมพ์นิภา ณรงค์ศักดิ์		คุณปราโมทย์-ปรัศนี-คุณศศิธร จบศรี	๓๐ บ.
และครอบครัว	๓๕ บ.	คุณเกสร หม้อครบุรี	๓๐ บ.
คุณมาลินี บุญเสริม	๓๕ บ.	ด.ช.พัลภล บุญสมบัติ	๓๐ บ.
คุณสำเริง มากมี	๓๕ บ.	ด.ช.พลวัฒน์ มั่งคั่ง	๓๐ บ.
คุณโสภา ปล้องอิศวร	๓๕ บ.	คุณอรวรรณ ภูเวียง	๒๐ บ.

***หมายเหตุ** หากพิมพ์ชื่อเจ้าภาพผิด หรือขาดตกหล่น ทีมงานต้องขออภัยมา ณ โอกาสนี้ด้วย*

อริยสัจ ๔

๑. **ทุกข์** สภาพที่ทนอยู่ได้ยาก ถูกบีบคั้น

๒. **สมุทัย** เหตุที่เกิดทุกข์คือความทะยานอยากต่างๆ

๓. **นิโรธ** ความดับทุกข์คือดับตัณหาได้สิ้นเชิง คือพระนิพพาน

๔. **มรรค** คือทางปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ (อริยมรรคมีองค์ ๘)

ขันธ์ ๕ (คือกายและใจ แบ่งเป็นห้ากองเรียกรวมว่า เบญจขันธ์)

๑. **รูป** คือสิ่งที่มีปัจจัยปรุงแต่ง เสื่อมสลายได้ด้วยความร้อน ความเย็น

๒. **เวทนา** การเสวยอารมณ์ ๓ อย่างคือ สุข ทุกข์ และอุเบกขา

๓. **สัญญา** คือความจำหมายรู้ ในรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์

๔. **สังขาร** ได้แก่ เจตสิกธรรม คือ อารมณ์ที่เกิดขึ้นกับใจ

๕. **วิญญาณ** คือจิตที่รับรู้อารมณ์ทางทวารทั้ง ๖ คือ คา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ

สติปัฏฐาน ๔

๑. **กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน** การตั้งสติกำหนดพิจารณากาย

๒. **เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน** การตั้งสติกำหนดพิจารณาเวทนว

๓. **จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน** การตั้งสติกำหนดพิจารณาจิต

๔. **ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน** การตั้งสติกำหนดพิจารณาธรรม

มรรคมีองค์ ๘ (มรรค คือข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์)

๑. **สัมมาทิฏฐิ** ความเห็นชอบ คือเห็นอริยสัจ

๒. **สัมมาสังกัปปะ** ดำริชอบ คือดำริออกจากกาม ดำริไม่พยาบาท ดำริไม่เบียดเบียน

๓. **สัมมาวาจา** เจรจาชอบ คือเว้นจากวจีทุจริต

๔. **สัมมากัมมันตะ** ทำการงานชอบ คือเว้นจากกายทุจริต ๓

๕. **สัมมาอาชีวะ** เลี้ยงชีวิตชอบ

๖. **สัมมาวายามะ** เพียรชอบ

๗. **สัมมาสติ** ระลึกชอบ

๘. **สัมมาสมาธิ** ตั้งจิตมั่นชอบ

พละ ๕ (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า อินทรีย์ ๕)
คือธรรมอันเป็นกำลัง ซึ่งเป็นเครื่องเกื้อหนุนแก่อริยมรรค

๑. **ศรัทธา** ความเชื่อ

๒. **วิริยะ** ความเพียร

๓. **สติ** ความระลึกได้

๔. **สมาธิ** ความตั้งใจมั่น

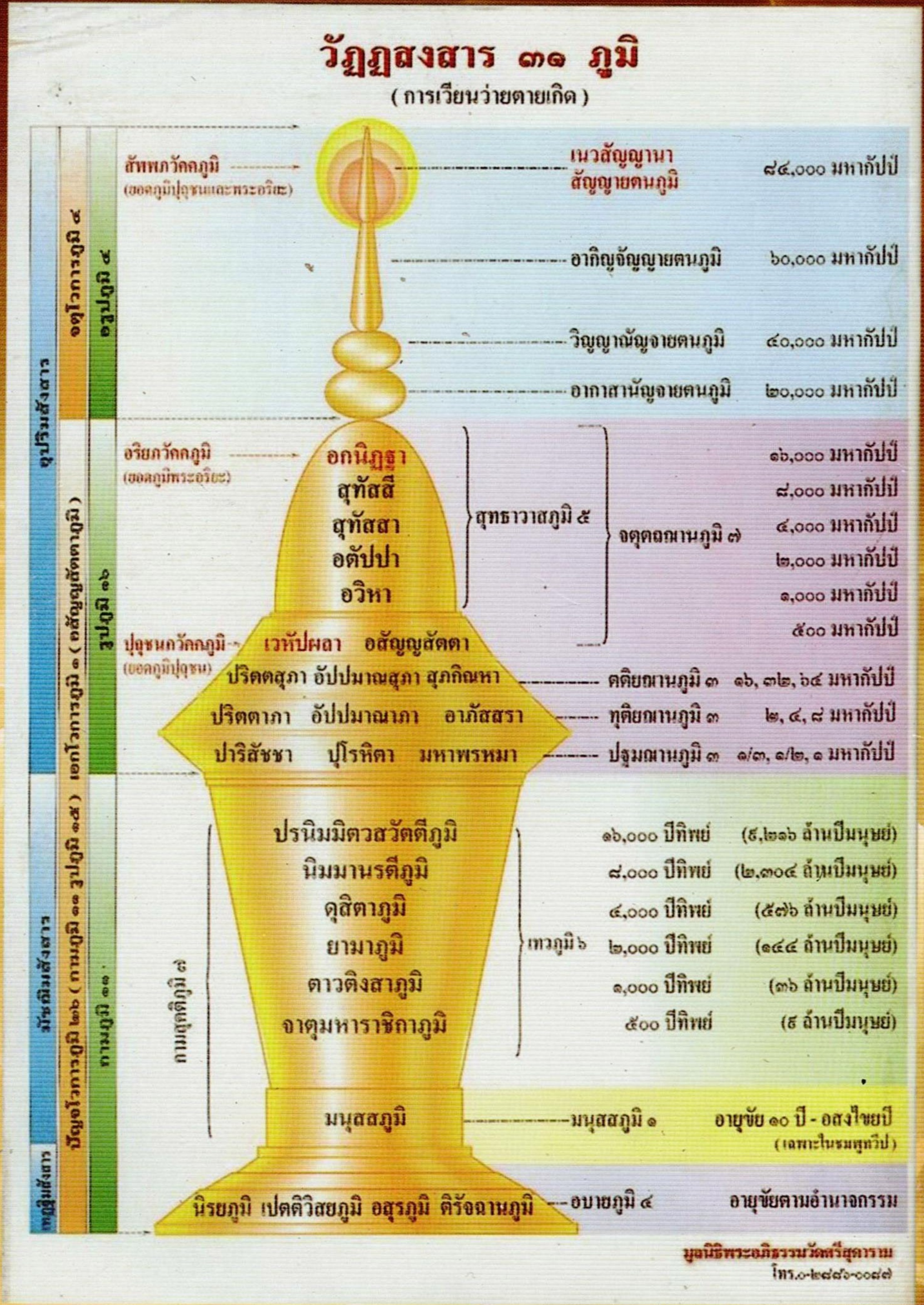
๕. **ปัญญา** ความรอบรู้สภาพธรรมของรูปนามตามความเป็นจริง

พระไตรลักษณ์ คือลักษณะ ๓ ประการแห่งสังขารธรรมทั้งหลาย

๑. **อนิจจัง** ความไม่เที่ยง

๒. **ทุกขัง** ความเป็นทุกข์

๓. **อนัตตา** ความไม่ใช่ตัวไม่ใช่ตน

สัมภเวสี รวบรวม เรียบเรียงโดย อ. สนธิชัย ทวีโชคทรัพย์สิน อ.เทพฤทธิ์ สาธิตการมณี